

నాటకాలు

భక్తి,జ్ఞాన,పురాణ,జానపద

గంగావతరణము

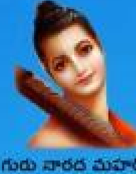

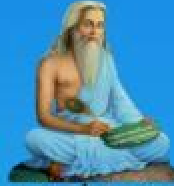
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

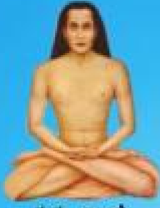

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

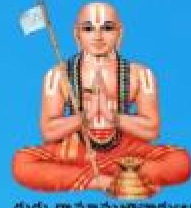
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

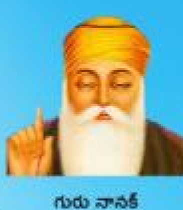

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

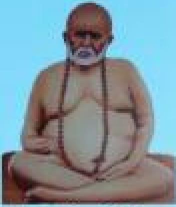

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
• Rashtrapati Bhavan • CMU-Books • Sanskrit • TTD,Tirupathi • Kerala Sahitya Akademi	• INSA	• Times of India • Indian Express • The Hindu • Deccan Herald • Eenadu • Vaartha	• Tamil Heritage Foundation • AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

గంగావతరణము

ఇందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

1. శంకరుడు—కథానాయకుడు.
2. విష్ణువు—వైకుంఠపతి.
3. బ్రహ్మ—సత్యలోకేశ్వరుడు.
4. నారదుడు—(నాటకసూత్రధారి) దేవఋషి.
5. భృంగి—శంకరుని యనుచరుడు.
6. ఇంద్రుడు—దేవపతి.
7. బలిచక్రవర్తి—రాక్షసరాజు.
8. అశ్వినీదేవతలు—దేవవైద్యులు.
9. సాగరుడు—ఒక కుష్ఠురోగి.
10. భగీరథుడు—ఒకరాజు.
11. భగీరథుని అనుచరులు.
12. బుద్ధిసాగరుడు—భగీరథుని మంత్రి.
13. దేవతలు.
14. రాక్షసులు.
15. విఘ్నేశ్వరుడు—పార్వతీపుత్రుడు.

స్త్రీలు.

1. పార్వతి—శివునిరాణి.
2. గంగ—కథానాయిక.
3. మోహిని—విష్ణువు అవతారము.
4. పార్వతిచెలికత్తెలు.
5. మాయామోహినులు.

ఇన్నిపాత్రలున్నను 12 మందితో ప్రదర్శింపవచ్చును.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—మందాకినీపరిసరము.

[ప్రవేశము—చెలులతో పార్వతీదేవి.]

(అనుబంధము ౧.)

పార్వ—చెలులారా! ఇది మందాకినీపరిసరము.

మ. ఇది మందాకిని నిర్మలాంబువులతో నింపారఁగాఁ బారుచో
టిది మాహేంద్రజనాగ్ర్యపావనతలం బీదేవతాకోటికి
య్యది పాపఘ్నపవిత్రభూమి; కమనీయంబైన తన్నీరముల్
ప్రిదతోయంబులఁ గ్రుంకులాడిన నఘప్రారంభ మీడేరెడిన్.

అహో! ఇది యెంతప్రకృతిరమణీయప్రదేశము!

సీ. జలజలనుత్తుంగశైలోత్తమయుగంబు
నడుమఁ బారెడు పావనస్రవంతి
తనివారఁ బ్రసవించి, ధరణిదాకిన హేమ
గుచ్ఛసంయుతలతాపుంజములను

మహాదున్నతానూన బహువిధశైలాగ్రి
మభ్రచుంబితమయానంతగణము
హాయిగా పురివిచ్చి, యందందు నటియించి
చారినిగోళ్లు మయూరసమితి
విమలశుభ్రస్ఫటికశిలావేదికలును
శిరము లొత్తక మేసెడు హరిణచయము
మునిజనసమాశ్రితావనితలంబు
గలిగి యీచోటు ప్రకాశ మయ్యె.

నే నీమందాకినీజలంబులందు జలావగాహము సలుపునంతలోన మీరు
పూజార్థము కొఱకు పుష్పములను సేకరింపుడు పొండు.

చెలు — భాగ్యము. (నిష్క్రమింతురు.)

పార్వ— (అనుబంధము ౨)

(స్నానోద్యుక్తయగును.)

(తెరలో)

పార్వతీ! సాహసింపకుము! సాహసింపకుము! త్రిలోకలోకైకదేవతా
గణంబుల కారాధ్యభూతమైన మత్పావనజలం బనుచితస్నాన
మగు. నీకు స్నానార్హము కాదు.

పార్వ— ఎవ్వరు నన్ను జలావగాహమునుండి వారించువారు?

గంగ— (ప్రవేశించి) భవానీ! సాహసింపకుము!

క. పాతనుప్ర దేవకోటికి
పాతకహరణంబు నే, దపావని వీవో
శీతనగజాత! నీ వి
ట్లాతురపడ నేల? స్నానసాదులు లేవే!

ప్రథమమున నెంచైన స్నానం బాచరించి పిదప నాయం దవగాహ
నంబు సలిపితి వేని యుభయమంగళంబగు.

పార్వ—(ఆశ్చర్యపడి) ఏమి యీవిచిత్రము ! ప్రపంచోత్పన్నమైన దాదిగా నింతదనుక నన్నువారింప సాహసించినవా రొక్కరుం గానరారే! నే డిదిమెంతచిత్రము! (ప్రకాశముగా) ఓ జలాధి దేవతా! నీ వెవ్వతెవు?

గంగ—భవానీ ! నన్ను మందాకిని యని పిలతురు. త్రిదేవులం దొకతెనై పరమానపిక్రిభూతవగు నీ కిది యుక్తకార్యముగాదు. వెనుకకు మరలుము.

పార్వ—ఓసి యజ్ఞానురాలా! ఏమి నీప్రలాపము! త్రిపురాంతకుని యర్ధాంగినై, దేవీత్రయమునం దగ్రగణ్యనై, చతుర్దశభువన జననభరణహరణములకుం గారణభూతనైన, నన్ను నిరాకరింప నీ వెంతటిదానవు. గుర్క్షువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించె ననిన చందమున సమస్తజగత్సంహారంతస్స్వరూపిణి నగు నన్నా నీవు జలావగాహమునను డి వారించుట ! చాలు చాలు నూరకుండుము.

గంగ—(తనలో) ఏమి యిది!—నాసాధువాక్యములను గర్వశీలయగు నీ శాంకరి యెంతమాత్రమును సరకుచేయక మేరమీరి వాదంబున కియ్యకొనం జూచుచున్నది. కానిమ్ము; ఈ వాదము ముం దెట్లుగం బరిణమించునో చూచెదంగాక! (ప్రకాశముగా) పార్వతీదేవీ! ఆగ్రహింపకుము. భవన్మహాత్మ్యము నెఱుంగని దానంగాను. ఐనను ప్రపంచారంభమాదిగాభూనభోజనం బఖిలంబును నన్నిట్లే మన్నించుచున్నారు.

(అనుబంధము 3.)

పార్వ—ఓ ప్రగల్భవాక్కుశలురాలా ! చాలింపు మింకనీగర్వభాషణము. ఈపార్వతీసామర్థ్య మించుకేనియును నీ వెఱింగి యున్నట్లు కానరావు. ప్రళయకాలంబున ననంతకోటి బ్రహ్మాం

డనుల నే మదీయవిశ్వాకారంబునఁ ముంచి లయింపజేయుదునో యీమదీయ కాళికావతారముం దిలకించి జ్ఞానబోధితవుగమ్ము.

సీ. విలయకాలంబున జలరాశినై లోక
జాలంబు మాయించు శక్తి నేను
విపరీతగతిమీర విశ్వభీషణకేళి
సవరించు తాండవ శక్తి నేను
కృతయుగంబున శాంకరీదేవినై మహో
జ్వల దానవులదుంచు శక్తి నేను
కాలగర్భాంతర హేలాగతిఁ మీరి
జగము దిగ్మ్రింగు మృత్యు శక్తి నేను
జగములకు నెల్ల నాధారశక్తి నేను
ప్రకృతిశక్తిని నేను శాంభవిని నేను
సదమలామేయచైతన్యశక్తి నేను
దివిజవాహిని నాశక్తి దెలియవేమొ!

(పార్వతి శక్తియై కనఁబడును.)

గంగ—(చేతులు జోడించి)

దండకము.

శ్రీమన్మహాదేవదేవీ! మహాశక్తి! కాత్యాయనీ! విశ్వవిశ్వావతారీ! ప్రపంచప్రభాసర్వచైతన్య సంధాయకీ లోకమాతా నిలింపాధినేతా మహాశక్తిదాతా భవద్దివ్యమాహాత్మ్యము న్నేఁడు కన్నార గన్నాను మన్నాను తల్లీ! మదీయాఘజాలంబు పూర్ణంబుగా మాసె జన్మంబు ధన్యత్వముం జెందె మాన్యత్వముంబొందె ముమ్మార్తులం గన్నయమ్మా! కృపంగాంచుమమ్మా! భవద్దాసినమ్మా! నతుల్ సేతునమ్మా! శివాంగానుషంగా యమునాపావనాంగా నమస్తే నమస్తే నమః॥

పార్వ—(యథారూపమును దాల్చి) గంగా ! యిట్టిదియైన మత్ప్ర
భావజ్ఞాన మలవడినదా ?

గంగ—దేవీ ! నీమాహాత్మ్యము నెడల నాకు వెనుకటికన్న నెక్కుడునవ్వు
వచ్చుచున్నది.

పార్వ—ఆఁ ! ఎందుచేత ?

గంగ—సీ. స్తవనీయమహిళవా జననిరో నీకింత
తామసభావంబు తగునటమ్మ
శీలరక్షణివి విశ్వేశ్వరి వనఘవి
యాత్మస్తవంబు నీ కర్హమమ్మ
పారికన్యలఁ దృణీకారంబు సల్పునీ
గర్వం బలఁతిబుద్ధి గాదటమ్మ !
ఎల్లలోకములకుఁ దల్లివౌ నీవిట్లు
సేయ లోకము లేగ జాలవమ్మ !
విశ్వనాథుని దార వీవిశ్వమునకు
జనని నీభావనము నీకు జనునటమ్మ !
సకలలోక మంగళములు సలుపుఁగోరు
పోరుసలుపక వెనుకకుఁ బోగదమ్మ.

పార్వ—(ఆగ్రహముతో) ఓసీ ! తరతమజ్ఞానవిహీనా ! నీకన్నుల
కీపార్వతి యన్న నెంత తేలికగాఁ గాన్పించెను ! మతిలేని
దేవతలందఱును జలాశచే నీకొనరించిన పూజనములు నీకెంత
గా తలకెక్కెను ! నన్ను నీ జలంబులం దవగాహనంబు సలు
పనిచ్చెదవా లేదా ?

గంగ—అట్లు సలుపనీయకున్న నేమిచేసెదవు ?

పార్వ—శపించెదను.

గంగ—ఇచ్చట నీశాపంబునకు భీతిల్లువారెవ్వరు? ఇంతటితామస బుద్ధిగల నీకు తప్పక ప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదే! నే నే నీకు సవతినై, నీపతిశిరం బెక్కి తాండవం బాడి నీగర్వము ణంచకున్న నాపేరు మందాకిని కాదు.

(అనుబంధము ౪)

పార్వ—అట్లయిన నీజలంబులఁ జొరనీయవుగా?

గంగ—చొరనీయను.

పార్వ—ముమ్మాటికి?

గంగ—ముమ్మాటికి.

పార్వ—అట్లయిన మదీయభీషణశాపమున నీ విప్పుడే నామావశేష మయ్యెదవు.

గంగ—నీశాపములకొఱ కిందు వేచియుండు వారెవ్వరు?

(అనుబంధము ౫.)

(జలములతో నంతర్ధానమగును.)

పార్వ—(భ్రాంతినంది) ఔరా! నే నెంత వెకలినైపోయితివి! దుష్టమతియగు గంగ నన్ను తృణప్రాయముగ నాదరించి సంభాషింపుచుండ నే నెట్టిజడమతినై తిని. ఎట్టయెకుట దాని నర కాలరాచి నామావశేష మొనరింపనైతిఁగదా! ఏమేమీ! ఈగర్విష్ఠయా నామదమణంచుట! ఈపాపినియా నాపతి శిరం బెక్కుట! ఈ వృథాప్రగల్భకుశలయా నాకు సవతి యగుట! ఎంతమాలనాడినది! ఎంత పెద్దపిన్నతారతమ్య ము లేక మాటాడినది! పార్వతియన్న నేమనుకొనెను? మహిషాసురుని నిర్వీర్యుని గావించి తదుధిరాస్వాదనవిమత్తం గేళీవిహార మాచరించిన సాటోచ్చండికారూపిణినగు నా

పైననా యీజలదేవత తనపరితాపముం జూపసాహసించు
నది ! ఇందుల కేదివెరవు ! ఇప్పుడే ప్రతిక్రియ గావింతును !

(చెక్కిట చేయిజేర్చి ఆలోచించుచుండును.)

[నారదుండు ప్రవేశము.]

నార— (అనుబంధము ౬.)

(స్వగతము) పుట్టించినవాడు భోజనంబు పెట్టకమాన డనుసర్గమును
నే నాత్మానుభవమునం దెలసికొంటిని.

ఆ. బండలోననున్న మండూకములకును
నండముల జెలంగు పిండములకు
భుక్తినొసగునట్టి భువనేశుడే కల
హాశనంబు నొసగి యరయు నన్ను.

సీ. కలహంబున నారదుండ నగు నాకడుపునిండునో, యిప్పటికింక
నుం దెలియరాదయ్యె !

సీ. కల్పింతునా చిన్నకలహంబు నేదేని
హిమశైలతనయా మహేశ్వరులకు
పుట్టింతునా చిన్న పొలయల్క నేదేని
యిందిరావైకుంఠమందిరులకు
సవరింతునా చిన్న జగడంబు నేదేని
ముందుపౌలోమీపురందరులకు
కలిగింతునా చిన్నకయ్యంబు నేదేని
శారదానిగమవిశారదులకు
జుట్టు ముడివెట్టి చూతునా సురల కెల్ల
కాలవిలే నగ్గిగాల్తునా కుతలములను
తగంబ్రదర్శింతునా చమత్కారముననుం
బ్రకటితంబైన కలహనాటకము నొకటి.

(పార్వతిం బరికించి) ఓహో! ఏమిది! పార్వతీదేవి క్రోధకషాయవదనయై యిందే నిలువఁబడి యున్నది. ఒకవేళ మత్సంకల్పానుకూలంబగు కలహనాటకంబున కీమెనే పరమేశ్వరుఁడొక ముఖ్యపాత్రనుగాఁ బంపెనేమో తెలిసికొందును. (ప్రకా.) తల్లీ పార్వతీదేవీ! బాలుఁడగు నారదుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

పార్వ—ఓహో! నారదా! అన్యాయత్తచిత్తంబున నిన్నుఁ జూడనైతిని. నీకుఁ గుశలమా?

నార—నాకుశలమున కేమి గాని, తల్లీ!—

మ. అలరుం జెక్కిట చేయిఁ జేర్చి యరుణంబై యున్న నెమ్మోముతో
నలకల్ చిందరవందరలై భుజములం దట్టిట్లు జీరాడ కే
వల ముగ్రాకృతిదాల్చి యన్యవిషయ వ్యాలోలతం జేసిన
త్కలహాసంబును మాని పూనఁదగునే? తల్లీ మనఃక్షోభమున్.

పార్వ—నారదా! నావిచారమున కేమిగాని, నీవిప్పు డెక్కడనుండి వచ్చుచుంటివి?

నార—నా కొక్కచో టనుమాట యేమి? త్రిలోకములం దిరిగి వచ్చుచుంటిని.

పార్వ—నారదా! నీవు దివిజవాహినియగు గంగ నెఱుఁగుదువా?

నార—(స్వగ) ఈపార్వతి గంగపైననే క్రోధమూనిన ట్లున్నది. ఈతరుణముననే నాల్గువేడిసమిధలు తగిలించి కలహాగ్నిని రవుల్కొలుపుటకు నాకు మంచితరుణము. (ప్రకా) అమ్మా! మీ రాకుటిలగమనను, దివిజవాహిని యని పెద్దజేయుచున్నా రేమి! అడిగితిరి గావున తద్గంగోదంత మెల్ల నాలకింపుడు.

సీ. వంకర యగు దుష్ప్రవర్తనం బొనరించు
పారుబోతుగుణంబు వదలదెపుడు

నిమ్నోన్నతంబులే నివసించుభూములు
బహుప్రజాపతుల ద్రావాపకంబు
కొలిచినవారల కొంపలు దిగమ్రింగు
రూప మొక్కవిధాన దోపరాదు
అది యిది యనక నాహారించు సకలంబు
కట్టుపుట్టము లేక గాసినందు
అరయ దానికి బుద్ధి యెక్కడిది స్వర్గ
మందజేయును పాపాత్ము లైనవారి
దానివయసా తలంప మందాకినిగద!
త్రాగుబోతులు మొ్రొక్కపెన్వాగుగాదె.

పార్వ—అబ్బా! అంతమాత్రమునకేనా యంతంత ప్రతినలు పట్టినది.

నార—(స్వగ) నే నిప్పు డొనరించిన గంగావర్ణనమంతయు నీపార్వతీదేవి నిందయనియే భావించుచున్నది. (ప్రకా) అమ్మా! ఎంతంత ప్రతినలు పట్టినది!

పార్వ—నాపతిశిరము నెక్కి తాండవంబాడి నాకు సవతియై నాగర్వ మణంచునట!

నార—అబ్బా! ఎంతనిర్లక్ష్యముగఁ బల్కినది! అట్లయిన నిక్కముగా నీమె గర్వ మణంచవలసినదే! కాని పార్వతీదేవి! ఇందొక్క దేవరహస్యము మాత్రమిమిడియున్నది. తమవంటివారి కది యొక గొప్పవిషయము కాదుగాని, చిన్నపాము నేని పెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలెనుగదా!

పార్వ—ఇంతకు నీవు చెప్పదలచినవిషయ మేమి?

నార—ఒకవేళ మీకును గంగకును, నిజముగా నన్యోన్యస్పర్ధయే కలుగునేని, ముక్కోటివేల్పులు నాగంగపక్షమునబడి చత్తురు.

ఏమి కారణముననో కాని, మందాకిని యనిన వారి కమంద ప్రీతి. ఏమి కారణమో యననేల? ఇది లేనిచో వారు నీటిచుక్క లేక మలమల మాడుదురు.

పార్వ—ఎంత వెర్రివాడవు నారదా! వేల్పుల కెల్ల వేల్పగు పరమేశ్వరుఁడే నాపతియైయుండ నీచచ్చువేల్పుల లక్ష్యము నాకేమి? నాకావల కొంచెము పనియున్నది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్ర)

వార—(పకపక నవ్వి) భళిభళి! చక్కనికలహము సంప్రాప్తమైనది. భాగీరథి యొకరి ననసే యనదు. అనెనా అన్నంతపనియుఁ జేసితీరును. వినను గర్వమతియగు నీపార్వతి కొక్కమారు గట్టిప్రాయశ్చిత్తము కావలసినదే! ఈలోపల నేనొకమారు మందాకినినిగలసికొని సాంత్వవచనముల నూరడించి వచ్చెదను.

(అనుబంధము. 2)

(నిష్క్రమింతురు.)

ప్రథమాంకము.

శ్రీరస్తు,

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

ద్వితీయాంకము.

1 వ రంగము.

[ఒంటరిగ సాలోచనయగు గంగ ప్రవేశము.]

(అనుబంధము ౮.)

గంగ—(స్వగ) కటకటా! కుడిచి కూర్చుండలేక దురంత మగు ప్రతిజ్ఞాభారమును శిరంబున నిడికొంటిని. దీని నెరవేర్చుకొను నుపాయ మెట్లోకదా!

ఉ. పర్వతరాజపుత్రి కడుప్రౌఢ స్వయంబుగ నాకెభర్తయా
శర్వుఁడు లోకభీకరుఁడు సర్వసురాసురకోటి యాతనికై
పర్వమటంచు సాయముగ వత్తురు; నాకెన తోడులేదు దు
ర్గర్వముచే నుమాసతిని గారులు ప్రేలితి మోసపోయితిన్.

ఈ చతుర్దశభువనంబుల నెందు వెదకిచూచినను నాకు పార్వతికన్న నెవ్వరు సన్నిహితబంధువులు!

సీ. అహిరాజునకు శరణార్థి నౌదమటన్న
నాతఁడు హరుని కంఠాభరణము
ధనదుని పాదపద్మములు వేఁడుదమన్న
భర్గున కాతఁడు ప్రాణహితుఁడు
పర్వతేశ్వరుని ప్రాపకముఁ గోరుదమన్న
శర్వాణి కాతండు జనకుఁ డగును
నలువపదాబ్జాతములు గొల్తమన్న శం
కరుడు శిరముద్రించు పరమభీతి
ఎవరు గాచువార లెవ్వారు హితులు నా
కాభవానికన్న నఖిల జగతి
ప్రాణరక్షణంబు పదునాల్గుజగముల
లేదు నాకు బ్రదుక నేదిదారి.

[నారదుఁడు ప్రవేశము.]

నార— (అనుబంధము గ.)

గంగ—త్రిలోకసంచారియగు నారదమునీంద్రునకు నమస్కారము.

నార—చింతితకార్యసిద్ధిరస్తు. గంగా! నీకును పార్వతికిని జరిగిన వాగ్వాదమెల్ల నే నింతకుమున్నే పార్వతిముఖంబున వింటిని.

గంగ—ఏమి! పార్వతిముఖంబుననా?

నార—ఔను. ఐననేమి?

గంగ—మీపలుకులవలన నామె నాపై మిగుల మాత్సర్యముం బూని యున్నట్లు తెలియుచున్నదిగదా!

నార—"ఇంటిపేరు కస్తూరివారు; ఇల్లు గబ్బిలముల కంపట" ఈ త్రిదేవుల సంగతి యట్లున్నది.

గీ. పతిముఖం బెక్కఁగా యొక్కవదరుబోతు
ధవుని సామేననెక్క భైరవియొకర్తు

నాథు రొమ్మునవెక్కి చంచలయొకర్తు
సాధ్వులా నీవు; కదు జగజంతలమ్మ!

నీ పితృదేవుల పరితాపమున కీమణ్మాత్రమేని భీతినందఁ బనిలేదు.

గంగ—దేవమునీంద్రా! తండ్రి దేవు లెట్టివారైనను, పాము చుట్టమును బడగ విరోధము నుండదుగదా! శాంకరి నాకహితయై, శంకరుఁడుమాత్ర మెన్నఁడైన హితుఁ డగునా?

నార—గంగా! భక్తపరాధీనుఁ డగుశంకరుని మతమును నీవెఱుంగవు. స్తుతిపాఠములఁ జెప్పి తబ్బిబ్బుగు వెట్టిజంగమయ్య.

గంగ—ఐనను పార్వతి యీవఱకే సర్వోదంతమును తననాథున కెఱింగించి నాపై నాగ్రహమును గలిగింపక యుండునా?

నార—అట్లయిన భక్తపరాధీనుఁ డగు కమలామనోహరుఁడు నీకుఁ బ్రసన్నుఁ డగును. నావెంట వైకుంఠమునకు రమ్ము.

గంగ—అతఁడుమాత్రము మిత్రకార్యమున వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తిలునా?

నార—నీ కాసంశయము లేల? కార్యభారమును నాయందుంచి నా వెంటరమ్ము.

గంగ—భాగ్యము.

(అనుబంధము ౧౦.)

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

భగీరథుని దర్బారు.

[ప్రవేశము— పరిజనులతో భగీరథుఁడు.]

పరి— (అనుబంధము ౧౧.)

భగీ—మంత్రీ! బుద్ధిసాగరా! మొన్న మనపైకి దాడివెడలివచ్చి కాశ్మీరరాజుసేన లెల్లుపలాయితములైపోయెనో చూచితివి గాదా!

బుద్ధి—దేవా! అందులకు సందేహ మేమి?

గీ. త్వత్ప్రతాపప్రకథ చెవితాకినంత
భవదరిచమూసమూహంబు పారకున్నె
చండకిరణప్రదీప్తిప్రసారమైన
నంధకారము జగమున నాఁగఁగలదె?

భగీ—ఇది యంతయును విశేషించి నీబుద్ధిబలముపై నాధారపడియున్నది సుమా?

బుద్ధి—దేవా! భగవంతుఁడు సకలభువనసంరక్షకుఁడయ్యును భూభారవహనయశంబుమాత్రము శేషునియందును దిగ్గజములయందును నాదికూర్మమునందును నిలిపినట్లు కించిజ్ఞుడ నగు నన్ను పెద్దజేయుచున్నారు.

భగీ—స్తుతినభిలషింపని నీసద్గుణములచే నిప్పుడు నిజముగా నీవు బుద్ధిసాగరుఁడవై ప్రకాశించుచున్నావు.

(తెరలో వీణాగానము.)

భగీ—పరిజనులారా! బ్రహ్మమానసపుత్రుఁ డగు నారదమునీంద్రుఁడు కాంబోలును మన యాస్థానమున కరుదెంచుచున్నవాఁడు.

మనమందఱ మెదురేగి, యాదేవర్షి సత్తమునిం దోడ్కొనివత్త మురండు.

(అందరు నెదురేగి నారదుని దోడ్తెత్తురు.)

భగీ—దేవమునీంద్రుని పాదపద్మములకు శిరస్సాష్టాంగప్రణామములు.

నార—చింతితకార్యసిద్ధిరస్తు!

భగీ—దేవా! మీరాక రాకపోలె మా కానందప్రదమయ్యె. ఈ మణిపీఠం బలంకరించి, మమ్ము ధన్యాత్ములం జేయుండు.

నార—(కూరుచుండి) రాజేంద్రా! రాజులం దగ్రగణ్యులవగు నిన్ను దర్శించి మే మెంతయుం గృతార్థుల మైతిమి.

భగీ—మహాత్మా! సామాన్యనరపాలకుండ నగు నన్ను తమరు విశేషించి కీర్తించుచున్నారు.

నార—రాజేంద్రా! సామాన్యనరపాలుండవా నీవు! నీపూర్వభూమీశుం డగు సగరనృపుడు మఖాశ్వంబును వదలుటయును, తదనుగమ్యమానులై చనినసగరపుత్రులు కపిలాగ్రహంబున భస్మీభూతులగుటయు జగద్విదితవృత్తాంతములుగావే నరపాలతిలకా!

క. మీతండ్రి దిలీపుడు మీ
తాతయు నంశుమంతుం డుదారచరిత్రుం
డాతనితండ్రి సగరనృపుం
డాతతయశులయ్య! పూర్వులందఱు నీకున్.

ముఖ్యముగా నిపుడు నేను నీపితృదేవత లందుచుండిన బహువిధనరకబాధాపరంపరలను నరకలోకమునం గాంచి వారియాదేశమున నీకు హితము నుపదేశింప భూలోకంబునకు వచ్చితిని.

(అనుబంధము ౧౨.)

భగీ—మునీంద్రా! నాపూర్వులు యమలోకప్రాప్తులై దురంతయాత
నల ననుభవించుచు, తమ్ముఁ గాపాడువారులేక మించిన యా
ర్తిని విలపించి దిక్కులు చూచిచూచి నిరాశచే తల్లడిల్లి తమ
వంశీయుల మగు మమ్మెంత దూషించి శపించిరో కదా!

(అనుబంధము ౧౩.)

మిత్రులారా! వింటిరిగదా యీవిపరీతవార్త! నాపితరులయార్తి
బాపలేని నాజన్మమేల కాల్పనా?

(అనుబంధము ౧౪.)

మ. యమబాధాహతులై నిరంతరఘనాయాసంబునుం జెంది దు
ర్భ్రములై వేసరి యాత్మవంశజుల శాపాలాప మెట్లాడిరో
యమలోకాపగ దెచ్చి దుస్స్థితుల నత్యంతంబుఁబోకార్చి, వే
గమె నాపూర్వుల నుద్ధరించు వెరవుం గల్పింపుమా నారదా!

నార—భగీరథా! విచారింపకుము! కమనీయనదీమతల్లియగు గం
గామతల్లి నీపూర్వుల భస్మరాసులపై యథేచ్ఛంబ్రవహించు
నేని వారు నరకబాధావిముక్తులు కాఁగలరు. గంగాభవానిని
నభోతలమునుండి భూతలి కవతరింపఁ జేయుము. ఈగంగావత
రణమహాయశంబు నీకు దక్కనున్నది.

క. పితరుల వెతతొలఁగఁగ నం
కితముగ ధృతిఁ జెలఁగుగతి, భగీరథ నీవున్
బతితాభయహితరంగన్
గతకల్మషఁ దెమ్ము భువికి గంగ నభంగన్.

భగీ—మహాప్రసాదము. దాసుఁ డనుగృహీతుఁడు.

నార—రాజేంద్రా! నాకు తడవయ్యె పోయివచ్చెద.

భగీ—చిత్తము.

నార— (అనుబంధము ౧౫.) (నిష్క్రమించుచు.)

భగీ.—వినయశీలా! నారదమునియా దేశమును మీ రందఱును వింటిరిగదా! ఇది నా కింక జాలము సేయఁదగిన సమయముకాదు. కావున నా హిత మాలకింపుము.

సీ. దేవతాఖిలభూమి దేవతాజనపూజ
లిరవుగా సల్పు చుండుమయ్య
సంధ్య వేళల నాదు జనయిత్రిపదముల
కిరవుగా గురుభక్తి నెరగుమయ్య
అరసి గృహాగతులగు సాధుజనులకు
ప్రీతితో పూజ గావింపుమయ్య
కులవృద్ధులను ప్రీతిఁగొల్చి పూర్వాచార
విధులను గ్రమతఁ గావింపుమయ్య!
యలతపోవనినుండి గృహాంతరమున
కేను చనుదెంచునందాక, మానితముగ
సామమున శత్రుతతితోడ సంప్రదించి,
పురము నత్యంతశ్రద్ధతో నరయుమయ్య !!

పరిజనులారా! గంగాభవానిని స్తుతించుచు మీరు నన్ను పురబహిః ప్రదేశముదనుక సాగనంపుఁడు. నే నిదే తపోవనమున కరుగుచున్నాను.

(అనుబంధము ౧౬.)

అందరు —జయ్! గంగాభవానికీ జయ్!

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ రంగము.

భగీరథుని తపోవనము.

భగీ—(గంగాధ్యానము చేయుచుండును.)

(అనుబంధము ౧౭.)

తల్లీ! కల్లోలలక్ష్మీజితకాశమల్లీ! బహుఫుల్లతరంగవై, పుణ్యాంతరంగవైన నీదయారసంబున మత్పితృదేవతలు భవత్పావనజలాభిషిక్తులై తరియింపవలయునని, భవత్పాదారవిందములకు బునఃపునఃప్రణామముల నాచరించుచున్నవాడ తల్లీ! దేవనదీమతల్లీ!

మ. పరతత్త్వజ్ఞులు శాంతచిత్తులు తపఃపారీణు లార్యుల్ మహా
పురుషశ్రేష్ఠులువచ్చి, తల్లి! భవదంభోగాహము ల్సేయఁగా
నరసంఘాఘము నిన్నుఁబొందునె జగన్నాథుండు నానాఘసం
హారుఁడా విష్ణువు వారిచిత్తములఁ దానై యుండు మందాకినీ.

(గంగ ఆకాశమునుండి దిగును.)

భగీ— (అనుబంధము ౧౮.)

గంగ—పరమపావనమనోరథ! భాగీరథ! ఈ నీ తపంబు మిగుల వ్యర్థమైనది. ఏమంటివేని,

మ. వినువీధిం బరతెంచి నేలఁబడ నా వేగంబునున్ నిల్ప జా
లినవాఁ డెవ్వఁడు సాంద్రసుందరజటాళిన్ నన్ను బంధించి, మె
ల్లన శీర్షంబునదాల్చి భూమిపయి పీడంజాలు సచ్ఛక్తిభా
జనుఁడై యొప్పిన నీలకంఠుని తపశ్శక్తిం బ్రపూజింపుమా!

నన్ను తన దృఢతరజటాజూటంబున ధరించి సమభూముల బ్రవహింపఁ జేయఁగల సమర్థుఁడాగరళకంఠుఁ డొక్కఁడే. కావున నాతనిఁ బ్రార్థింపుము.

(అనుబంధము ౧౯.)

భగీ—ధన్యోస్మి! తల్లీ అట్లే కావించువాఁడ!

క. మావారిభస్మరాసులు
నీవారిం గలపుకొనుము నెరిమావారల్
నీవారిఁ గలయు వాకము
మావారికిఁ గల్గునిది పవిత్రాణము తలీ!

దేవీ! నీసుందరాకారసందర్శనంబున నాకుఁ దృప్తిగలుగకున్నది. పవిత్రమగు నీమకరవాహనావతారము నొక్కమారు గాన్పింపఁజేసి, నన్ను గృతార్థునిఁ జేయుము.

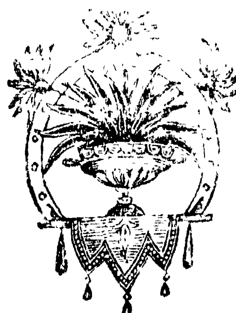
గంగ—భగీరథా! అట్లే యగుఁగాక!

(గంగ మకరవాహనారూఢయై కనఁబడుచున్నది.)

భగీ— (అనుబంధము ౨౦.)

(తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

తృతీయాంకము.

1 వ రంగము.

[వైకుంఠమున శ్రీభూదేవులంతో డోలికాంతరమున
నూగుచు శ్రీమహావిష్ణువు కనంబడును.]

గంగ— (అనుబంధము ౨౧.)

(సీను మారి అంతఃపురమగును.)

విష్ణు—(భూమినుండి పైకివచ్చును.)

గంగ—(పాదములకు నమస్కరించి)దేవా! కమలామనోహరా! భవ
దీయదర్శనంబున మత్పాపంబులు సకలంబును బటాపంచల
య్యె! నాజన్మము చరితార్థముం గాంచె.

సీ. ఎవని దర్శనము బ్రహ్మేంద్రాదులకు మునీం
ద్రుల కైన నెందైన దుర్లభంబు
ఎవని మహానంద మీజగజ్జాలంబు
ధన్యం బొనర్పఁ జైతన్యసమము

చెలువారు నెవనియక్షీణకారుణ్యంబు
వరసుధాకరసుధావర్ష ధార
ఎవ్వని కనుమూత యీప్రపంచములకు
విలయకాలాద్భుతాభీలవేళ
యేమహాత్ముని పలుకులు సామవేద
ఘోషణంబులు మంజులభాషణములు
అట్టి లోకైకమిత్రు మహానుభావు
శ్రీమహావిష్ణుఁ గంటి నాచింతదీర !!

దేవా! మహానుభావా! అసమంజసమును, ననుల్లంఘనీయంబు ననతి క్రమణీయంబును నగు భవానీశాపమహానలంబున మ్రగ్గి మసియైపోవనున్న నాకు నీసహాయంబు సమస్తాధారంబులునై పరిరక్షించె.

విష్ణు—కుమారీ! నీవింక నిశ్చింతవై యుండుము. భవానీప్రతాపము నీయందింక పనిసేయజాలదు. ఆగర్వమతికిఁ దగుపరాభవం బనతికాలంబునఁ గానైయున్నది. మున్నొకమారు కొంటెతనకారణంబున నేను కైలాసంబునకరుగ నన్నుఁ దృణీకరించిన చందమున నీపార్వతి, తనపతి యర్ధశరీరమునుండి లేవదయ్యె తత్కారణమున, నామెకుఁదగిన సవతింగూర్చి తద్విరోధముం దీర్చుకొన సంకల్పించితిని.

క. నాసంకల్పము నేటికి
నీసాహసమూలమునను నిలచెను గానన్
భాసురముగ నాయంబనుఁ
జేసెద నీసవతిగాఁగ చిరము కుమారీ!!

గంగ—జనకా! అజ్ఞానంబున నెఱుఁగక పార్వతితో నప్పుడేమంటి నో కాని, తమదర్శనమైనంతనుండియు నాహృదయమున నై

హికచింతలెల్ల దూరీకృతంబులై మధురమకరందరసోత్పాదక
మగు భవత్పదపద్మముల నంతర్గతనై సుఖానుభవముందఁ
గోరుచుంటిని.

విష్ణు—గంగా! నీవందుల కేమియు విచారమునందఁజనదు. నాప్రి
యపుత్త్రిక వగు నిన్ను నాప్రియమిత్త్రుఁడగు శంకరున కిచ్చి
కల్యాణమొనరించి యానందమొందెదఁ గాక! అంతదనుక
నీవు నీ యిచ్ఛానుసారముగ నాపాదంబుల నంతర్గతవై యుం
డుము.

గంగా—భాగ్యము.

(తెరలో)

మహాత్మా! జగన్నాథా! తమదర్శనమునకు చతుర్ముఖఫాలనేత్రులరు
దెంచి దర్శన మపేక్షించుచున్నారు.

విష్ణు—సరే! వారిని సత్వరము ప్రవేశపెట్టుము......గంగా ఫాలనే
త్రపద్మగర్భులు రాకమున్నే నీవు నాపాదంబులం దణగి
పొమ్ము.

గంగ— (అనుబంధము. ౨౨)

(విష్ణుపాదములఁ బ్రవేశమగును.)

[శంకరుఁడు—బ్రహ్మప్రవేశము.]

శంక—క. కమలేక్షణ నీకై లో
కము గనుగొనుచున్న దాశ కనుమూయనిదై
శమియింపఁ జేయవే! లో
కముల యవస్థలను నీవు కారుణ్యనిధీ!!

బ్ర—గీ. అమరలోకనది యదృశ్యమైనకతన
నిర్జలక్షోభ మిపుడు జనించెనయ్య!

నిఖిలలోకరక్షణము మానినను సరియె
ఘనజలక్షోభ మిపుడు మాన్పినను సరియె.

విష్ణు—శంకరపద్మసంభవులారా! ఏమి యీతీవ్రము!

బ్రహ్మ—మహాత్మా! ఏమనిచెప్పుదుము?—గంగాజలంబు లదృశ్యము లైనకతమున, త్రావ జలంబులులేక లోకంబులు తల్లడిల్లు మన్నవి. ఇంతులకై కొండొకమార్గముంజూప నీకన్న నవ్వరుసమర్థులు?

విష్ణు—చతురాస్యా! గంగానది హేత్వంతరములచే మదీయపాదముల నణగియున్నది. తగుసమయము వచ్చునంతాక తద్గంగ బహిర్గతయగుట సంభవింపదు. వలయునేని మీరు గంగాజలంబును మీకమండలముల గొనిపొండు. తత్కమండలోదకమే త్రిలోకముల కాధారంబగును.

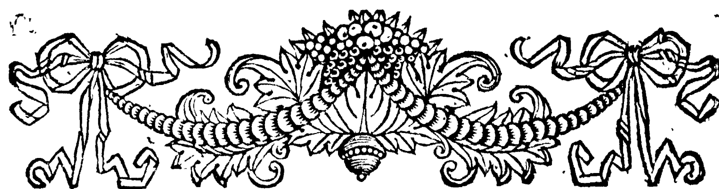
బ్రహ్మ—
శంకర— } భాగ్యము.

విష్ణు— (అనుబంధము. ౨౩)

(శంకరుఁడు బ్రహ్మ గంగోదకములంగొని నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

చతుర్థాంకము.

---

1 వ రంగము.

[రాక్షసులతో బలి ప్రవేశము.]

(అనుబంధము. ౨౮)

బలి—దానవులారా! దేవేంద్రుఁడు మదోన్మత్తుఁడై యేపుమీఱి తన దేవసేనలంగొనివచ్చి మనలం బరాభవించిననాటిచరిత్ర మీ హృదయంబుల జాగరితమగుచుండుట లేదా?—గురుండగు సుకుఁ్రనియానమైనది గావున, నేఁడే మీరందఱును దండయాత్రకు బయలుదేరవలయును.

సీ. అమరావతీపురోత్తమకుడ్యభాగముల్
చెదరి పాతాళంబు జేరవలయు
పాపకర్ములైన పరిపంథిదేవతల్
మేరుభూధరగుహల్ దూరవలయు

బంతులవలె దేవపతులమూర్ధంబులు
తెగినభూతలమున దొగురవలయు
నిర్జరీస్తనవక్షోజనిస్తులాక్రాంతచే
లాంచలంబులు తొలగించవలయు
విమలచింతామణీభద్రపీఠమందు
నీబలిమహాసురుండు కూర్చుండగవలయు
స్వర్గలోకవాసుల పరాజయముతోడ
శారదోలంగవలె మనస్తాపంబుమీర.

[నారదుడు ప్రవేశము.]

నార—బలిచక్రవర్తీ! ఎక్కడి కీదండయాత్ర?

బలి—నారదమునీంద్రా! నన్నాశీర్వదించిపంపుము! ఇంద్రుని పదభ్రష్టుని చేయనరుగుచున్నాను.

నార—పరజయప్రాప్తిరస్తు—బలిచక్రవర్తీ! పోయిరమ్ము.

బలి—భాగ్యము.

(సైనికులతో నిష్క్రమించును.)

నార—(తనలో) చక్కనిమార్గము సర్వేశ్వరుడు చూపినాడు. ఈతులువ యింద్రుని జయింపనేవలయు. ఆపైనగదా జరుగదగినకార్యము జరుగును. నేనీక పరాజయుండు కాంబోవునింద్రునోదార్పబోయెదను.

(అనుబంధము. ౨౫)

(నిష్క్రమించును.)

2 రంగము.

వైకుంఠప్రాంతము.

[బ్రహ్మ—ఇంద్రుఁడు ప్రవేశము.]

ఇంద్రు—ఆర్య! పితామహా! ఈనాకలోకపాలనమునకన్న నారక
లోకమున సేవావృత్తి యుచితమని నాకుఁ దోఁచుచున్నది.
ఏమంటివేని—

సీ. ఒకచోటనిలువగా నోరుగానగలేక
మేరుగహ్వరములఁ దూరిదూరి
దండెత్తివచ్చిన మొండిరక్కసులకు
చిరము జోహారులు చేసిచేసి
శత్రుసేనకుజంకి సగముప్రాణములతో
దిక్కులేక కడవులు దిరిగి తిరిగి
ఎచ్చోటదాగిన నేమిముప్పునో యని
ధరణీధరంబుల దాగిదాగి
నిలువనీడలేక వలువదాల్పగలేక
కుడువనించుకైన కూడులేక
కష్టములు భరించి కడగండ్లుగాంచి మా
వేల్పు లందు వెతలు చెల్పదరము?

బ్రహ్మ—బృందారకాధీశ్వరా! చింతింపకుము. వేల్పులంబాలింప
సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణుఁడు బద్ధకంకణుఁడై యుండ మన కే
కీడును వాటిల్లదు. అల్లదే క్షీరపారావారమత్యున్నత ఫేనతరం
గములతో నేత్రదృశ్యమానమై తోచుచున్నది. మన మా
కమలామనోహరుని, రచితాంజలి పురస్సరముగాఁ బ్రసన్నునిఁ
జేసికొందము.

(తెర తీయగాఁ క్షీరసాగరశాయియగు విష్ణువు కనఁబడును.)

అందరు— (అనుబంధము ౨౬)

బ్రహ్మ—దేవా! శేషశయనా!

క. పురుషోత్తమ! నీరూపము
పరమశ్రేయంబు విబుధ పంక్తుల కెల్లన్
ధరియించి కావవే! ది
గ్వరుల యవస్థలను నీవు కారుణ్యనిధీ!!

ఇం—గీ. కమలగర్భ! సదానంద! విమలరూప!
చిన్మయాకార! భువన సుశ్రీనిధాన
యసురపతులకు బలిదానవాధముండు
వడయ జేసెను కడగండ్లు బాపగదవే!

విష్ణు—కమలగర్భ! శతానంద! మీమీకష్టంబు లణఁగుటకు యుక్తమార్గ మియ్యదికాదు. మీరందఱు నేకమై క్షీరసాగరముం దరచితిరేని యందు మీమీప్రాణములను నిలుపఁజాలు మహౌషధియగు నమృతం బుద్భవింపఁగలదు. దాన మీకష్టంబులు వాయు తద్విధానం బెఱిగించెద. సావధానచిత్తులై యాలకింపుడు—

సీ. సకలమహా తృణలతౌషధకోటి దెచ్చి, క్షీ
రాబ్ధితరంగంబులందు వైచి
మంధరోర్వీధర మందుంచి, హితవుగా
నగణితమంథానముగ నొనర్చి
వాసుకినామసర్పాధిపు గొనివచ్చి
తగువిధంబుగ దర్శితాడుఁ జేసి
యొకవంక సురలు వేఱొకవంక దైత్యులు
వాసుకి నిరుదెసఁ బట్టినిలచి

కడలిదచ్చి బుట్టెఁ గాలకూటవిషంబు
అంతలోన భీతినందఁబోక
క్రమతఁ దరుచఁ బుట్టు నమృతంబు
సురలకపుడు తొలఁగు మరణభీతి.

౧౦ & బలి—భాగ్యము.

(తెరవ్రాలును.)

3 వ రంగము.

క్షీరసముద్రము.

[మంధరపర్వతమున కొకవంక దేవతలు వేరొకవంక రాక్షసులు
చేరి క్షీరసాగరమును వాసుకి సహాయమున
మధించుచుందురు.]

(అనుబంధము ౨౭)

(మంథరపర్వతము సముద్రమున దిగబడును.)

(అనుబంధము ౨౮)

నార—దేవేంద్రా! బలిదానవేంద్రా! మంథరోర్వీధరము క్షీరసము
ద్రమధ్యమున దిగబడి కదలుటలేదు. దీనిం గురుతించితిరా ?

బలి—అట్లయిన నిప్పు డుపాయ మేది ?

నార—మీరందఱుం గలసి శ్రీమహావిష్ణుం బ్రార్థించుటకన్న గత్యం
తర మింకొకటిలేదు. ఈయాపద గడువంబెట్ట నాతఁ డొక్క
రుండే సమర్థుఁడు.

బలి—ఛీ! కలహభోక్తవైనందుల కిట్టిదుష్ప్రలాపము లాడితివి.
ఆచక్రియుపదేశమున నీయమృతోత్పాదనకార్యమున నెవ్వరు
దిగిరో వారే ప్రార్థించుకొందురుగాక! దానవుల కిం దణు
మాత్రముం బ్రసక్తి గలుగదు.

నార—దేవేంద్రా! ఈ మంత్రిసానిగండ మెవ్వరికితప్పినను నీకు మాత్రము తప్పదు. ప్రార్థింపుము.

దేవేంద్రాదులు—(స్తుతింతురు)

(అనుబంధము ౨౯)

(విష్ణువు కూర్మావతారధారియై దర్శనమిచ్చును.)

కూర్మావతారదండకము.

శ్రీ సుస్వాహాకేవదేవా! జగజ్జాలరక్షా! సుధానీకపక్షా! సదా దేవదక్షా! మహాలక్ష్మీనాపూ క్షీరవారాసిలోమున్గియున్నట్టి యీమంథరంబెత్తి దేవాసురానీకలోకంబు గాపాడి కాపాడియున్నట్టి యీసద్వితీయావతారంబు గాన్పింపఁగాఁజేసి బృందారకానీకసందోహపాపంబు లామూలముం బాపఁగాఁజేసి మమ్ముంగృపంజేసి కాపాడియున్నట్టి నీదివ్యమాహాత్మ్యమున్ సన్నుతింపంగ నేనెంతవాడన్ మహాధీరకూర్మావతారా! నమస్తే నమస్తే నమః॥ (స్తుతించును)

బలి—(నారదునిబట్టి యీడ్చి) కలహాసనుండ వగు నోజడదాసీ! చాలును నీపొగడ్తలు. భట్రాజువలె స్తోత్రము లింకచాలించి దూరముగా రమ్ము. దేవదానవులారా! మీపని యింక సాగనిండు.

(మరల నందఱును సముద్రమథనము చేయుదురు.)

(అనుబంధము ౩౦)

నార—(దిశలు పరికించి) ఓహో! ఇ దెక్కడి విలయానలము!

శా. భీమంబై చలదద్భుతోన్నతమహాభీభత్సకీలాభమై
ధూమవ్యాప్తస్ఫుటమై చటీల్ చటిలనాదోద్భూత విఖ్యాతమై
కామద్వేషణ ఫాలనేత్ర విలసద్గంభీరసంభూత హో
ద్దామజ్వాలలతో దవానల మగోధంబయ్యె క్షీరాబ్ధిలోన్.

ఈవిపత్తుబాయ నేదివెఱవు?

విష్ణు—బృందారకసందోహములారా! ఈవిపత్తు నడంప ఫాలనేత్రుం డొక్కండు సమర్థుఁడు. అతనిని మీరెల్లఱుం బ్రార్థింపుఁడు. ఇది క్షీరసాగరసంభూతమగు మహావిషజ్వాల. దీని నీశంకరుఁడు కబళించెనేని కష్టశాంతి యగును.

శంక—ఇందిరాబంధూ! జగద్రక్షణమున కొకరిప్రార్థన మేలకావల యు. నీయాజ్ఞయైనఁ జాలదే!

పార్వ—నాథా! జగద్రక్షణమునకై నీ వీహాలాహలపాన మాచరించి లోకరక్షణ మొనరింపుఁడు. ఎంతమాత్రము ననుమానింప వలదు.

(అనుబంధము ౩౦)

నార—ఆహా! ఏమి యీపార్వతీదేవి మనోనైశ్చల్యము!

క, మ్రింగెడువాఁడు విభుండని
మ్రింగెడు నది గరళమనుచు మేలని ప్రజకున్
మ్రింగుమనె సర్వమంగళ
మంగళసూత్రంబు నెంత మదినమ్మినదో!

శంక—దేవదానవులారా! మీరందఱును బరికింపుచుండుడు. ప్రచం డతరలోకసంతప్తకరంబగు నీయాభీలవిషజ్వాలల నరనిమేష మున బానంబు జేసెదను.

(అనుబంధము ౩౧)

(శంకరుఁడు విషపానముచేయును.)

చతుర్థాంకము.

శ్రీ ర స్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

పంచమాంకము.

1 వ రంగము.

[కైలాసపర్వతమున భృంగి ఒంటరిగ ప్రవేశించును.]

భృంగి—"ఊరందఱును యాత్రకరిగిన నూరికాపు ముత్యాలమ్మ" అనినట్లు నన్నీకైలాసమందిరద్వారమునఁ బడవేసి పార్వతీపరమేశ్వరులు క్షీరసాగరమథనమును నేత్రపర్వముగా దర్శింప నరిగినారు. ఫేనతరంగసమాకీర్ణమై ప్రకృతిరమ్యమై విశాలమగు నాక్షీరసముద్రమధ్యభాగమున మంథరోర్వీధరము వాసుకిచే బంధింపఁబడి త్రాటఁగట్టఁబడిన కవ్వముకైవడి నెట్లు తిరుగుచున్నదో! ఒకవంక సురలు వేరొకవంక నసురులు నిలచి యుభయపార్శ్వముల వాసుకిం బట్టుకొని యెట్లుత్రిప్పుచున్నారో చూచి యానందింపఁగలభాగ్యము నాకు లేకపోయెను గదా? (అటు నిటు జూచి) అదిగో! త్రిలోకవృత్తాంతవేదియగు నారదమునీంద్రుఁ డిటువచ్చుచున్నాఁడు. ఇతనివలన క్షీరసాగరవార్తలు బోధపడఁగలవు.

[నారదుఁడు ప్రవేశించును.]

నార—ఓహో ! భృంగీశ్వరుఁ డొంటరిగానున్నటు లున్నాడే !

భృంగీ—నారదమునీంద్రుఁ డరుదెంచి క్షీరసాగరవార్త లేమైన నెఱిఁగించునని ప్రతీక్షించి యున్నాను.

నార—సురాసురులు వాసుకి నిరుదెసలఁ బట్టుకొని......

భృంగీ—ఇప్పుడు నీవాద్యంతములు నాకెఱిఁగింపనక్కఱలేదు. శంకరుఁడు విషపాన మొనరించిన చరిత్రముదనుక నానుపూర్వకగ నాకఖిలవార్తలునుఁ దెలిసినవి. తరువాతవృత్తాంత మేమి జరిగినది ?

నార—తదుపరి సముద్రమథన మాచరింపగా బహుప్రయాసమున నమృతోత్పాదనమైనది.

భృంగీ—అహాహా ! ఏమి దేవతలభాగ్యము ! అమృతోత్పాదనమే యైనచో నిజముగా దేవగణమంతయును నిర్జరగణమే యగునుగదా !

నార—సరిసరి ! అంతలో నుబ్బి తబ్బిబ్బగాకు. దిక్కుమాలిన రాక్షసులు దేవతల కాయమృతభాండమును దక్కనిచ్చి రనుకొంటివా !

భృంగీ—అయ్యయ్యో ! పానకములోని పుడకలవలె నీపాడురాక్షసు లక్కడగూడ దేవతల కడ్డమయిరి కాఁబోలును.

నార—అడ్డమగుటమాత్రమేనా ? అమృతభాండమునే యపహరించుకొనిపోయిరి.

భృంగీ—కటకటా ! ఇంకేదిగతి ! అట్టివిషమసందర్భమున జగన్నాథుఁ డగు శ్రీమహావిష్ణు వేమియు నుపాయాంతర మాలోచింపలేదా ?

నార—ఆలోచింప కేమి? కావలసినంత యాలోచించినాడు. సురాసురులను మోహింపఁజేయుఁగల జగన్మోహినీరూపమును ధరించి యమృతభాండమును తనచేఁ జిక్కించుకొని, తొలుత దేవతలకు పంచి యీయ నారంభించినాడు. దేవతల కమృతంబు పంచి యిచ్చునప్పటికి రాక్షసుల కొక్కచుక్కయైనను మిగుల లేదు.

భృంగి—మేలు మేలు. విష్ణుదేవుఁ డెప్పుడును భక్తజనపక్షపాతము గలవాఁడుగదా!

నార—ఆమేలులో కొంత కీడుసయితము పుట్టకపోలేదు.

భృంగి—మరల నది యేమి?

నార—విష్ణుమూర్తి చేయుచున్న కపటతంత్రమును గురుతించి రాహువు, కేతువు, అను నిరువురు రాక్షసులు దేవగణముతో పాటుగాఁ గూరుచుండి చెరిరెండు గుక్కలు నమృతమును మ్రింగిరి.

భృంగి—ఈ యిద్దరును, మరల దేవతలపాలిటి మహామారులై చిరంజీవు లగుదురా యేమి?

నార—దైవానుగ్రహమున నంతపని జరుగలేదు. ఆయమృతబిందువులింకను వారి కంఠములు జారకమునుపే, సూర్యచంద్రులు సంజ్ఞచేయ విష్ణు వాకీ లెఱింగి, వారిరువురం దన చక్రానల కీలలచే సంహరింప, నాదానవు లిద్దఱును గ్రహములై పర్వదినములయందు, సూర్యచంద్రులను గ్రసించుచున్నారు.

భృంగి—సరే! ఇప్పటి కమృతగ్రహణచరితము సాంగమైనది. మా స్వామివారు సుఖులై గృహోన్ముఖు లైనట్లేనా?

నార—ఆహా! పరిపూర్ణమైన వెఱ్ఱివేషముతో—

భృంగి—ఏమి నారదమునీంద్రా! నూతనవార్త నెఱిగించితివి! స్వామి వారికి వెఱ్ఱివేష మేల?

నార—విషపానవశమున, శంకరునకు వెఱ్ఱియెత్తినది.

భృంగి—అయ్యయ్యో! అట్లయిన నశ్వినీదేవతలు లేరా? బ్రహ్మాది దేవతలు లేరా! విష్ణుదేవుఁడు లేఁడా! ఒక్కరును తన్నివార ణోపాయ మెఱిఁగింపలేకపోయిరా!

నార—ఎఱిఁగింపకేమి? బ్రహ్మవిష్ణు సురానీకంబు లెఱిఁగించిన యాలోచనము పైననే, శంకరుని మంచుకొండపై నుంచిరి. అప్పటికి విషతాపము శాంతింపలేదు. పిదప శివునితలపై చంద్రు నుంచిరి. అప్పటికి తాపశాంతి కాలేదు. తదుపరి, గంగను శివునిశీర్షమున నుంచిన నీవిషతాప మణంగునని, యశ్వినీదేవ తలు చెప్పిరి.

భృంగి—పోనీ! అట్లుచేసినచో శాంతించియుండునేమో?

నార—అందులకు పార్వతీదేవి పెద్ద యవరోధము చెప్పినది.

భృంగి—ఏమేమీ! అట్లయిన పతిప్రాణములు నిలుచుట పార్వతీదేవి కిష్టములేదా యేమి?

నార—అదికాదు. పూర్వ మొకమారు పార్వతి గంగాజలంబులందు స్నానమొనరింప నుద్యమించినతరి గంగాగౌరులకుఁ గలహ మారంభమగుటయు, నప్పుడు గంగ నీపతిశిరం బెక్కుదునని పార్వతితో ప్రగల్భము లాడుటయు వినియుండలేదా?

భృంగి—ఓహో! అందులకా గౌరి కీపంతము! సరిసరి! ఈకలహ చరిత్రము విపరీతముగనే యున్నది. ఇది యెట్లంతమగునో చూడవలెను. నే నిప్పుడు విషతాపవశమునదొరలు స్వామి వారిసన్నిధి నుండవలెను. నాకు సెలవిమ్మా.

నార— (అనుబంధము 33) (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

2 రంగము.

ఉద్యానవనము.

[మోహినీరూపమునను్న విష్ణువు నారదుఁడు మాటాడుచుండ శంకరుఁడు ప్రవేశించును.]

శంక— (అనుబంధము 3ర)

మోహి—(లజ్జతో నిష్క్రమించును)

శంక—(మోహముతో చూచుచుండును.)

నార— ఓహో! దేవరవా రిందు దయచేసినారే!

శంక—నారదా! బంగారమువంటి భార్యను సంపాదించుకొన్నటు లున్నావే!

నార—సరిసరి! ఈబ్రహ్మచారికి భార్యయొక్కటె తక్కువ!

శంక—కాదు. కాదు. నీవు నాతో నబద్ధము లాడుచున్నావు. అది తప్పక నీభార్యయే. నా కిచ్చి పెండ్లిచేసెదవా! నీకు గొప్ప యుపకారము చేసెదను.

నార—ఏమి యిది! శంకరా! ఇంతయన్యాయముండునా! నాభార్యయని పలుకుచు నీకిచ్చి పెండ్లిచేయుమందువా! ఎట్టిపందయయిన నందులకు సమ్మతించునా?

శంక—నారదా! అందేమిదోష మున్నది? "పరోపకారార్థ మిదం శరీర"మను నీతి యున్నదిగదా!

నార—ముందు కలికాలమున నెప్పుడో యట్టిపరోపకారపరాయణులు పుట్టుదురని మనపరాశరులవా రనుచుందురు. నీవిప్పుడే యీనీతిని కృతయుగంబుననే ప్రచారమునకుఁ దేఁ జూచుచుంటివా!

సీ. ఉద్యోగములకయి యువిదల నధికార్ల
తలిరుశయ్యలయందుఁ దార్చువారు
కొదలేని ధనము నిచ్చెదనన్న యంతనే
వెలదిని శుంఠ కర్పించువారు
భార్యనద్దెలకిచ్చి వర్తకం బొనరించు
నాశయంబుననె పెండ్లాడువారు
సురదాగ్రు వెట్టికో జూదర్లయప్పుకో
ప్రియకాంతలను సమర్పించువారు.
లేమలకుఁ బ్రీతియున్నను లేకయున్న
బలిమినైన నన్యునిగూడ బంపువారు
పౌరుషములేనిపందలు పాపరతులు
గలుగ బోవుదు రిఁక కలికాలమందు.

శంక—అబ్బబ్బ! నీయుపన్యాసములతో నాకు చిరాకు బుట్టించుచుం టివి. ఇప్పుడు నాకు కలికాలచర్యలను వినుటకు తీరికలేదు. ఆసుందరాంగిపై నాడెందము పరువెత్తుచున్నది. నీభార్యను నాకు గూర్చెదవా లేదా!

నార—నాభార్య కాదనుచుండగా నమ్మజాలవేమి ?

శంక—పోనిమ్ము. నీభార్య కాదనియే యనుకొమ్ము. నీభార్య కాకు న్నను నీకు పరిచయము కలదుగదా. ఒక్కమారు సమాధాన పరచి పంపజాలవా ?

నార—సరిసరి! ఇది మరింతరమ్యముగానున్నది ! శంకరా ! భార్యను తార్చుపనినుండి తొలగించి, నన్ను సంధానకార్యమున బ్రవే శపెట్టితివా !

శంక—సంగతిసందర్భముల నాలోచింపవు! - ఎల్లప్పుడొక్కటే పరి హాసమా !

నార—ఇట్టి విపరీతపు మాటలనాడు నీవా పరిహాసములాడునది నేనా?

శం—నారదా! ఈమాటకు ముందుత్తరము చెప్పుము. ఆసుంద రాంగి యెవ్వరు?

నార—సృష్టికెల్ల సుందరవిగ్రహమును గల్పింపదలచి నూతనముగ బ్రహ్మదేవుఁడు సృష్టించినాఁడు.

శంక—అట్లయిన, నీకు విచారమే లేదు; ఇది నూతనముగ వికసించిన పుష్పమన్నమాట. గనినుండి యప్పుడే తీసిన మణిపూస యన్నమాట. కాంతుడులేని దీనికి నేను నూతనముగ కన్నెరికము చేసెదను. ఇందు పాపమేమి?

నార—నీ వా కాంతకుఁ గన్నెరికము చేయువార్త నట్లుంచుము. ఈ వార్త యొక్కింత పార్వతీదేవి చెవినిబడెనా యాశక్తి నీకును నాకును గలిపి యొక్కమారే పెద్దపెండ్లిచేసి తీరును.

శంక—ఆ!- పార్వతి యెవ్వతె నాయభీష్టము నాటంకపరచుటకు?- నేనాడదాని యడుగులకు మడుగులొత్తు నధముఁడననుకొంటి వా? పౌరుషములేని పంద ననుకొంటివా! స్వతంత్రశక్తిలేని చవటననుకొంటివా! ఏమనుకొంటివి నారదా!

నార—అబ్బా! నడుమ నాకు చావువచ్చినదిగదా!

గీ. విమవశంబున నిటు గంగ నెత్తులెత్తి
తికమకలువెట్టి నన్ను బాధింతువీవు
గంగపై నీర్ష్య యధికమె కానిపట్టి
నైనపనికిని పార్వతి యాగ్రహించు.

మీయిద్దరితో నేను వేగలేకున్నాను.

శంక—ఆ! నారదా! మరల నన్ను వెట్టివాడనుచుంటివా!- నాకా

వెఱ్ఱి?- అందఱకును నన్ను నిందించుటయును పెద్దరోగము పట్టుకొనినది?

నార—ఊఁ వెఱ్ఱిగాకేమి? ప్రాణము పోవుచున్నది. ఒకగంట శాంతముగ నుందువో కడిగంటలు ప్రాణములే తీతువు!

శంక—చూచితివా. నాకు కోపమువచ్చిన నేమిచేయుదునో - మునిముచ్చా!

నార—నాకెందులకువచ్చిన క్షోభమిది! శంకరా! నేను పోవుచున్నాను. సెలవు.

(పోబోవుచున్నాఁడు.)

శంక—అయ్యయ్యో! నాగతి యేమిచెప్పితివి?

నార—నేనేమిచెప్పినను నీకాగ్రహమే వచ్చుచున్నది! కావున నేనరిగెదను.

శంక—(ప్రేమతో) ఇదిగో! నారదా! కోపము వచ్చినదా? నూటవరుస కేదో యనుచుందును కాని, నీపై నాకాగ్రహమేమి? నీ వాసు దరిని నాకుఁగూర్పవా! కూర్పకయే పోయెదవా! కూర్పకున్న నేను బ్రదుకనుసుమా!

నార—సరే! నిన్ను బ్రతికించుటకొఱకయినను, నేనీదిక్కుమాలిన యుద్యోగమున కనుమతింతునను కొమ్ము. అందువలన నా కేమిలాభము.

శంక—కోరుకొనుము. నీకభ్యంతరము లేదు. నాప్రాణముల నిమ్మనిన నిచ్చెదను.

గీ. పెన్నిధుల నీయఁగలను; కుబేరునడిగి
కల్పభూరుహమును కామగవియునిత్తు
నంతరించెద ఫణి మణిచయమునైన
నారదా! నాకుఁగూర్పు మానాతి నిపుడు.

నార—నా కివియన్నియు నెందులకు?—బ్రహ్మచారిని గావున నాకు లేనిదాని నిప్పింపుము.

శంక—అబ్బో! చూచుటకు బ్రహ్మచారివే కాని, శృంగారమునకు నవమన్మథుడ వగుచున్నావే!

నార—అదిగో! నన్నిట్లు పరిహాసింతువనియే......

శంక—ఆ! ఆ! పరిహాసమాడుట లేదు.—పరమానందమై పోవు చున్నది. నారదా! అట్లయిన శీఘ్రముగ రంభాద్యప్సరసల ను బిలువనంపెద నుండుము. భృంగీ—భృంగీ—

నార—ఆ! ఆ!—అప్పుడే భృంగిని పిలువకుము! నామాట రవంత వినుము.

శంక—అదియేమి?

నార—వ్రతము చెడినను ఫలము దక్కవలెనుగదా!—బ్రహ్మచర్య మాచరించుచు, వారకాంతలను వలతునా? శంకరా!

శంక—మరియెవ్వరు కావలెను?

నార—చక్కనికన్యయున్నచో, నుత్తముబ్రహ్మచారి నగునాకిచ్చి కన్యాదానఫలము నెక్కించుకొనుము. నీ కాసుందరిని నిముష ములో గూర్చెదను.

శంక—ఓ అంగుల కభ్యంతరమేమి? ఒకతెయనుగాదు. ఎనమండుగు రను పెండ్లిచేసెదను. పార్వతి చెలికత్తెలగు బాలలు గలరు. నే నెట్లుచెప్పిన నట్లు వినువారు. భృంగీ! భృంగీ!—

భృంగి—(ప్రవేశించి) మహాప్రభో—

శంక—పార్వతిచెలులను నేను రమ్మంటినని చెప్పుము. వారిని నారదున కిచ్చి పెండ్లిచేసెదను.

భృంగి—చిత్తము. దేవరయానతి.

(నిష్క్రమించును.)

నార—శంకరా!

సీ. ఎన్నిదినములనుండియో వన్నెలాడి
నొక్కతెను గూడు కోరిక నున్నవాఁడ
గాని యీనాఁడు భవదనుగ్రహముచేత
కాంత లెనమండ్రు సతులఁగాఁ గన్నవాఁడ.

శంక—నాయభీష్టము నెట్లునెరవేర్తువో.

నార—నాపెండ్లియయిన వెంటనే—నీపెండ్లి చేయుదును. కాని, శంకరా! ఇందులో నొకమాట—ఈమాట పార్వతి వినెనా మనయిద్దరి పెండ్లి తానే చేయును.

శంక—ఈమాట పార్వతి కేల తెలియవలెను......ఉండు—నీపెండ్లి నేనే పెద్దనుగావున, నీ కలంకారముచేసి పెండ్లికొడుకును జేసెదను.

(అలంకరించుచుండును.)

[తరువాత, భృంగియు, పార్వతిచెలులును ప్రవేశింతురు.]
(అనుబంధము 3గీ)

చెలి—మమ్మెందుల కిందుగొని తెచ్చితివి?

భృంగి—ఓహో! మీచర్య చూడగా మితిమీరియున్నటులున్నాదే! ఒంటరిగానిని చేసి యొద్దింపదలచిరా యేమి?

2 చెలి—నీవు మమ్మిక్కడి కీడ్చుకొనివచ్చుటకు తగినకారణము లేక పోయెనా నీ కీదినమున, గీతగోవిందపారాయణము తప్పదని తెలసికొనుము.

భృంగి—కాదు కాదు. నన్నంతపని చేయకుఁడు. మిమ్ములను నారదునకిచ్చి పెండ్లిచేయుదునని పలికి శంకరుఁడు వేగము గొనిరమ్మనెను.

3 చెలి—ఏమీ! నారదునకా!

4 చెలి—ఆతగవ్వులమూరివానికా ?

5 చెలి—ఆబడుగుబాపనికా ?

6 చెలి—అట్లయిన నారదునిపెండ్లి యబద్ధము నీపెండ్లి నిజమగును. దొంగముండకొడకా చూడుమేమిచేసెదమో

7 చెలి—మాతో పరిహాసముచేయవలయునని దుర్బుద్ధి పుట్టినదా ?

8 చెలి—ఇంకనేమిచూచెదరే ! వీనికి తాళాధ్యాయము చేయుడు.

అందరు—(భృంగిని కొట్టుదురు.)

భృంగి—ఓసీ ! శంకనీముండలారా ! నన్నేటికే చావగొట్టుచున్నా రు ! శంకరా ! శంకరా ! చూడవయ్యా ! వీరిని వారింప వయ్యా ! నన్నురక్షింపవయ్యా ! (పాదములపైబడును.)

శంక—ఏటికో భృంగినిట్లు చావగొట్టుచున్నారు.

1 చెలి—వీనిని కొట్టవలెనా ? చీరవలెనా ?

2 చెలి—ఆడువారితో వీనికేమిపరిహాసము స్వామీ !

3 చెలి—నారదునికిచ్చి మమ్ముపెండ్లిచేయుదునని పరిహాసించుచు న్నాడు. వీనిని కొట్టెదము.

(అందఱు—అనుబంధము 3౯.)

భృంగి—చూచితిరాస్వామీ ! వీరియార్భాటము ! న న్నీముండలు బ్రతుకనిచ్చుట లేదు—

నార—ముండలనకోయి భృంగీ ! శుభమని పెండ్లిచేసికొనదలచిన వాడను.

చెలులు } ఓహోహో ! పెండ్లికొడుకుకాబోలును. హే హే హే హే
అందరు } హే— (నవ్వి చప్పట్లుకొట్టుదురు.)

నార—చూడుము శంకరా ! నన్నుగూడ నీపలుగాకు లెల్లపరిహాస ము చేసి నవ్వి చప్పట్లుగొట్టుచున్నారో ? నీవు పెండ్లిచే యుదునని యాశపెట్టుటచేత వచ్చితినిగాని, నలుగురిలో

గలిచేయుంతువనుకొనన్నైతిని. నా కీపెండ్లి వలదు- పెడాకులు వలదు. నేను నాతంబురకొయ్య భుజమునవైచికొని తరలెదను.

శం—ఆ! ఆ! అంతతొందరపడెదవేమి? నిరిని నేను వారించెదనుం డుము. ఏమే యీగయ్యాళితనము మీకు? నోరెత్తక పెండ్లియాడెదరా! త్రిశూలమును దేవలయునా?

1 చెలి—స్వామీ! మాకీయల్లరియేమి?

భృంగి—మీపని యంతేకావలెను- స్వామీ! వీరిలో నీచిన్నదానిమీద నాకు మొదటినుండియు మోహము. దానిని నాకిచ్చి తక్కిన యేడ్గురను నారదునకు పెండ్లిచేయుండి.

నార—ఓరి ఛండాలుఁడా!—నీవొకడవు నాకుపోటీకి వచ్చితివా! నీకడుపులో నెంతెంత యుపాయాలున్నవిరా! నీపొట్ట పొడిచివేయు!

భృంగి—ఎనమండుగురు గయ్యాళిగంపల నేలుకొనగలవటయ్యా?

నార—ఏలుకోలేకేమి? పిడిగాయివంటి బ్రహ్మచారిని.

శంకర—నారదా! ఊరక కాలయాపన మేలు కాదు. సంకల్పవిధానముగా నీపెండ్లి క్షణములో సాగనిచ్చి—

నార—అదేమి? శంకరా! తద్దినమున కనవలసిన మాట వాడుచుంటివి!

భృంగి—ఈపెండ్లి నీకు తద్దినమువంటిదే!

నార—నీవు నాకెక్కడి షడ్డకుడవురా!

శంకర—ఓసీ! మీరందఱు నిటురండు. మీకు గాఁబోవు ప్రాణేశ్వరుఁ డగునారదున కెదురుగా నిలువఁబడుఁడు. భృంగీ! నీకేమైన పెండ్లిమంత్రము తెలియునా?

భృంగి—పెండ్లిమంత్రము రాయగాని, స్వామీ ! ప్రశస్తమయిన పాముమంత్రము తెలియును.

శంక.—నీ తెలివి తగులబడినట్లే యున్నది. కానిమ్ము. ఈపెండ్లికి మంత్రములతో యక్కఱలేదు. పూవులదండలు చాలును. ఓసీ ! మీకు కెన్నిమారులు చెప్పవలెను. ఈనారదుని పెండ్లాడెదరా లేదా ?

2 చెలి—మీరు మాకొంతులు కోరినను సమ్మతించెదముగాని, యీ నారదుని మాత్రము పెండ్లాడువారము కాము.

శంక—ఇదేమి నారదా ! వీరి ట్లనుచున్నారు ?

నార—ఇదేమి శంకరా ! వీరి ట్లనుచున్నారు ?

శంక—ఇప్పుడేమి చేయుదము ?

నార—ఇప్పుడేమి చేయుదము ?

శంక—నీవు పెండ్లికుమారుఁడవు గాన, నీ వడిగిన వీరు సమ్మతింతురు. వీరితో కొంచెము సరససంభాషణ చేయుము.

నార—నాకు సరసమేమి తెలియును ? చట్టుబండలు ! ఎన్నడయిన నిట్టివి యెఱింగితినా యేమి ?

శంక—కొంచెము ప్రయత్నించి చూడుము. తెలియదనిన నెట్లు ?

నార—ఓ కాంతలారా ! జగదేకసుందరులారా ! జగన్మోహనులారా! (అప) శంకరా ! ఇంతేనా ! సరసమన్న సరిగా నిదియేనా ? నేను వీరి మనస్సు కరుగునట్లు మాటాడగల్గుచున్నానా ?

శంక—అట్లే మరికొన్ని ప్రౌఢవచనములు ప్రయోగింపుము. ఊరకు చల్లారనీయకుము.

నార—(కంఠము సవరించుకొని) ఓమన్మానసాపహారిణు లగుమానినీ మణులారా ! కందర్పనిశితశత కశాఘాతంబులచే భీమణతా

డితం బయిన మదీయకోమలశరీరమును మీమంజులకరల
తాలింగనాదులచేత— అపైన నేమనవలెను శంకరా ?

3 చెలి—ఇదియంతము సరసము కాంబోలు నే! హేం హే హే హే—
(నవ్వుదురు.)

శంక—(అగ్రహముతో) ఏమి ? నాయాజ్ఞయనిన మీకు హాస్యమై
పోయినదా ? తులువలారా ? మీరుమాటాడిన చంపెదను.
(శూలము నెత్తును.)

(అనుబాధము 32)

చెలులు—అమ్మా! అమ్మా ! పార్వతీదేవీ ! చూడుము. నీప్రాణే
శ్వరుఁడు మమ్ము చంపుచున్నాఁడు.
(కేకలు వేయుదురు.)

(పార్వతి ప్రవేశము.)

పార్వ—ఏమినాథా యిది! మీ రందరిటకేల వచ్చితిరి! రండలారా!

చెలి—స్వామివారు మమ్మిచ్చటికి భృంగిగానిచే పిలిపించి, నారదు
నకు పెండ్లిచేయుదుమని బెదరించుచున్నారు. చంపెదమను
చున్నారు.

పార్వ—ఏమి నారదా యీవేషము ! నీకుగూడ మతిపోయినదా
యేమి ? ఇంతబ్రదుకు బ్రదికి యింటివెనుక చచ్చెనన్నట్లు
బ్రహ్మచారివి సిగ్గులేక పెండ్లికొడుక వయితివా ! నాథా !
మీయాగడము క్రమక్రమముగా మితిమీరుచున్నది. మీ
రిక్కడచేయున దిదియా ! మీ రందఱును మందిరమునకు
బొండు. నారదా ! నీచేష్టలింకొకమారు సైరింపను. జాగ్ర
త్త. పోండు మందిరాంతరమునకు.

(శంకరుఁడు, చెలులు, పార్వతి నిష్క్రమింతురు.)

భృంగి — నారదా! ఇప్పటిదేశమందుగురిని నీవే పెండ్లాడుము. నా కెవ్వరును వలదులే!

(నవ్వి నిష్క్రమించును.)

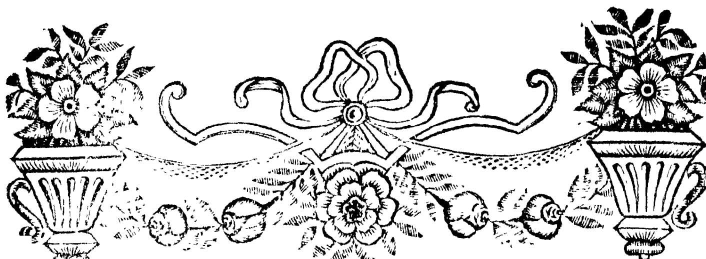
నార — అపశకునశ్రవణ! నీ వెప్పుడు నా యింటిలో నడుగుపెట్టెదవో నీదృష్టి సోకినయంతటను నపశకునమే యయినది.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరవాలును.)

పంచమాంకము.

శ్రీరస్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

షష్ఠాంకము.

1. వ రంగము

మోహిని యుద్యానవనము.

(ప్రవేశము.-డోలికయం దూఁగు మోహినియు, ననుసరించి చెలులును)

చెలు— (అనుబంధము 3౫.)

మోహి—కల్యాణులారా! ఇఁక మీఁదట నేను మీయజమానురాలిని; మీ రందఱును నాచెలులు. నేఁడు విమతాపోన్మత్తుఁడగుశంకరుని విచిత్రరీతుల నాటలాడింపవలయు. కావున, నిప్పటికి మీ రందఱును మీమీపనులపై నరిగి సమయము నకు రండు.

చెలు—దేవిచిత్తానుసారము— (అనుబంధము 3౬.)

(మోహిని వినా అందఱు నిష్క్రమింతురు)

[శంకరుఁడు ఉన్మాదస్థితిలో ప్రవేశము.]

శంక—(మోహినింజూచి యానందముతో) ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము!

క. నాపాలిటి ధన మిదియే
నాపాలిటి యమరతరువనం బియ్యదియే
నాపాలి జీవ మిదియే
నాపాలిటి మన్మథాగ్రహపాశి యిదియే.

ఈ తెకొఱకై కదా నారదునకు పెండ్లియనులంచమీయ సిద్ధపఱి పార్వతిచేఁ బరిహాసపాత్రుండ నైతిని. ఇప్పు డీసతి నెట్లైన వశపరచుకొనక మానను. ముందుగా నొకింత సంభాషించి చూచెదను. (ప్రకాశము) ఓ లోకైకసుందరీ !

గీ. తగిన యవయవస్ఫూర్తిఁ దగినరూపు
నిర్మితము జేసి బుద్ధి ననింద్యుఁ డగుచు
నిన్ను సృష్టించుకతన నో నీరజాక్షి
బ్రహ్మ చిరకాలమునకును జాసెనింద.

సృష్టికెల్ల సుందరవిగ్రహమునుఁ గల్పింపఁదలఁచి నిన్ను సృజించెనని నారదుఁడు వచించెను. ఇది నిజమా? నిజమైన నీ వెవ్వతెవు?

మోహి—నీ వెవ్వఁడవు! నీధోరణిం బరికింప నీవొక యున్మత్తునివలె నున్నావే!

శంక—ఓనారీ! నీ దర్శనభాగ్యము నాకు గలుగకపూర్వ మేమో నేనెఱుఁగను గాని, నిన్నుఁ జూచిన దాదిగా నిజముగా నున్మత్తుఁడనే నైతినిసుమా!

మోహి—అట్లయిన నున్మాదపిశాచ మావహించిన నినుబోటివాఁడు నిజముగా దండనార్హుఁడే.

శంక—ఆ! నేనేమి దోషముచేసితిని ?

మోహి—లెక్కింపఁ గల్గుట కొకటియా ?

సీ. బాలాలలామల కేళీస్థలంబుల
కిచ్చమై విహారింప వచ్చు నొకటి
(పుష్పదండముచే నొకటి కొట్టును.)

శంక—చాలు ! బాలా !! ఇదియేటి సరసము !

మోహి—నిర్నిమిత్తంబుగ నెలతలఁ బొడగాంచి
యతిలీల భాషించు టరయ రెండు
(పుష్పదండముచే రెండుకొట్టును.)

శంక—ఇది మంచివినోదమయ్యె ! పరిహారణమే నీ కానంద మని
పించెనా ?

మోహి—పరసతీమణుల నబ్బురముగా బొడగాంచి
వర్ణింపఁబూనుట వసుధమూఁడు
(పుష్పదండముచే ముమ్మారుకొట్టును.)

శంక—(వలదని తర్జనిచే బెదరించును.)

మోహి—కమలగర్భుఁడు నీదువిమల సౌందర్యమి
ట్లయ్యారె ! నిర్మించెననుట నాల్గు
(పుష్పదండముచే నాల్గుమారులు కొట్టును.)

శంక—పడఁతీ ! చాలింపుము నీపరుష కార్యములను. ఊరకున్న కొ
లఁదియు పిల్లికి చెలగాటము నెలుకకు ప్రాణసంకటమయ్యె
నే !—ఇదియేటిపరిహాసకృత్యము ?

మోహి—గీ. కామహర ? నీదు సర్వదుష్కార్యములకు
బ్రతిఫలంబుగ సద్బుద్ధి వచ్చునట్లు
పుష్పదండప్రయోగంబుఁ బూన్చి నీకు
గట్టిగాబుద్ధిఁ జెప్పెదఁగాచుకొమ్ము.
(పలుమారులుకొట్టి పారిపోవును.)

శంక—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!! మోహినీకరనిర్ముక్తపుష్పదండాహతి నాశరీరమున కెంతటిమహానందపారవశ్యముం గలిగించె! (దిశ లుపరికించి) ఆహా! చనియెగా నామోహిని! ఎందుఁజనియె నాజగన్మోహిని? మోహినీ! నన్నువిడచి దూరము చనకు! నన్నువిడచి దూరముచనకు! (వెనువెంట పరువిడును.)

(అనుబంధము ౪౦.)

మోహి—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము ౧.)

శంక—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము ౪౨.)

మోహి—ఓకామోన్మత్తుఁడా! దూరముగానుండి ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

శంక—ఏమదీయచిత్తాపహారిణీ. సెలవిమ్ము? చేతులెత్తి యీవాఁడు నీయాజ్ఞలఁ దీర్చువాఁడు.

మోహి—నీ కిదివఱకు సతీమణి లేదా?

శంక—కలదు. లేకేమి? కాని, కామిస్వరూపిణియగు నాయాలిని విడచిన నేదోషమును సంభవింపదని నమ్మెదను.

మోహి—వెఱ్ఱివాఁడా! దార వెట్టిదైయున్న తద్విసర్జన మతిపాప కార్యముగాదా?

శంక—కాదు. ముమ్మాటికిని గాదు.

మోహి—ఎందుచేత?

శంక—వినుము.

సీ. తనవిహారమునకు తగిన వాహ్యకము
దరియువారల కెల్ల వెఱపుఁగూర్ప
తనచేతి హేతి దుర్దానవాధమకోటి
ప్రాణవాయుగణంబు వాయఁజేయ
తనహస్తకలశంబు ఘనదైత్యకంధర
క్తంబుల నాస్వాదనం బొనర్ప

తనకులీలాకేళి ధారుణీజనముల
పిరికిగుండెలు వికావికలు జేయు
భువనభీషణమై మహాద్భుతముగాగ
వీరరసపూరితంబయి వికృతమగు రు
గానుపించు నుమాభయంకరముఖంబు
ననుచితమటంచు నింక విసర్జనముసేతు.

మోహి — తొలుదొల్త పార్వతి నీహృదయసమ్మతయగుటచేతనే కదా పరిణయం బాడితివి! కాలక్రమమున నిప్పుడామె యెట్లు నీమానసమున కనంగీకృతయయ్యెనో కొలదిదినములకు నేను నయిత మట్లే నీమది కహితంబు పాదించిన నేదిగతి! మగ వారికెకుటనున్నదేకదా పెండ్లికూతురు!

శంక — ఆ! ఆ! ఎంతమాటాడితివి? నీసౌందర్యమా నామది కహిత జనకంబగుట

గీ. అహరహము నీదుసౌందర్య లహరియందు
మునిగి మధురామృతరసంబు, మోదమార
పాన మొనరించి, తద్గతిఁ బ్రిదుకఁదలఁచు
చున్న నేనేమి? నిను మానియుండుటేమి?

మోహి — అట్లయిన తొలుదొల్త పార్వతిం బరిత్యజించినఁగాని, నిన్ను చేపట్టనోపను.

శంక — ఇంకను పరిత్యజించుటన నర్థమేమి? నావాక్యమున కన్యథాత్వ మేలసంభవించును?

మోహి — ఇట్టి సమాధానవచనములు పురుషులకు సామాన్యము లు. కావున, నీపలుకులను నే నెంతమాత్రమును విశ్వసింప ను. (కొట్టి నిష్క్రమించును)

శంక — (అనుబంధము ౮౩) (నిష్క్రమించును.)

నార— (అనుబంధము రగ) [ప్రవేశము.]

పార్వ—నారదా! నీకేమైన నీచిత్రచర్య బోధపడినదా?

నార—అమ్మా! బోధపడుటేమో కాని, నేనంతవఱకు వేచియుండ
 నైతిని.

పార్వ—ఆసుందరి యెవ్వరైయుండునని దవు- గంగయగునా?

నార—అబ్బే! గంగను మన మెఱుగమటమ్మా! గంగ మొగమున
 కింత యందమెక్కడిది?

పార్వ—స్వామివా రీకుటిలాలకవెంటఁబడుటకు హేతువేమైన నెఱు
 గుదువా?

నార—అది తనవెంటఁబడుటచే నాతఁడామె వెంటబడెను.

పార్వ—అది తనవెంటఁబడు టేమిటి?

నార—మఱేమున్నది! కామపిశాచము!

పార్వ—ఆపాదమస్తకమును మేలిముసుఁగు కప్పుకొనుటచేత దాని
 రూపము పోల్పరాదమ్మో—నీవేమియు నెఱుగవా!

నార—ఎఱుగ కేమి?

పార్వ—అట్లయిన నదియెవ్వరో చెప్పవేమి?

నార—చెప్పితినిగాదటమ్మా!

పార్వ—ఏమని?

నార—నే నెఱుగనని.

పార్వ—ఓయనృతాలాపీ! బడుగుబ్రహ్మచారీ! క్షణములో నెఱు
 గుదునని పల్కి—వెంటనే యెఱుఁగనననేల?

నార—స్వామివా రొకసుందరివెంట పరువెత్తుట నెఱుగుదును కాని
 యామె యెవ్వరో యెఱుగను.

పార్వ—నారదా! ఇప్పుడు మన మెట్లైన నారంకులాడిని పట్టి బం
 ధింపవలయును. మార్గాంతర మాలోచింపుము.

నార — అమ్మా! దీని కొక పెద్ద మార్గాంతర మేమున్నది? మన మిరు
ప్రురమును చాటుననుండి సమయమును బ్రతీక్షించి పట్టుకొం
దము.

పార్వ — మంచిది. అట్లు చేయుదము.

(ఇరువురును చెఱియొకవంక దాగుదురు.)

శంక — [ప్రవేశము.] (అనుబంధము రగి.)

గీ. పల్కులందున నమృతంబు జిలుక నెవని
పలుకరించెను వాడె శ్రీవల్లభుండు
పడతియెచ్చోటనిలచెనా పరమభూమి
సిరులుపండెడునట్టి సుశ్రీతలంబు.

మోహి — [ప్రవేశము] (అనుబంధము రజ.)

శంక — ఓదేవి! పరమసౌభాగ్యనిధివైన నీయనుగ్రహమును కాంక్షిం
చిగదా నీ వెనువెంటఁ దవిలితిని. నీకింకేల కరుణరాదు. నన్ను
దయఁజూడవా! నీవిశుభ్రకటాక్షమాలికలఁ బ్రసరింపఁజేసి
నన్నేల పాలింపవు.

మోహి — నాకోర్కె దీర్చెదవో లేదో తొలుత నిర్ణయింపవైతివి
కదా! నన్నేల మాటిమాటికి విసిగించెదవు?

పార్వ — (తనలో) ఈమాయలాడికోరిక యేమో తెలిసిన ననుకూల
ముగా నుండునుగదా!

శంక — ఓమోహినీ! నీకేల సంశయము?

గీ. అంబను మదర్ధదేహమునందుఁజేర్చి
శాశ్వతముగ నర్ధాంశ మొసంగినాడ
నంతమాత్రముచేత నాయభిమతమున
కడ్డుపలుకఁగ పార్వతి కలవియగునె?.

పార్వ—(అప) చూచితివా! నారదా! నాకొసంగినయధికార ములపై నా కొకింతైన హక్కు లేదట! వింటివా నాథునిపలు కులు! ఎదుటబడి యిప్పు డడుగుదునా?

నార—అమ్మా! కొంచెము శాంతింపుము. సమయమువచ్చెను.

శంక—మోహినీ! ఎంతప్రార్థించినను వినవేని, నీపాదముల బట్టు కొనియైన వేడుకొందును. (పాదములపై బడును.)

మోహి—(నిష్క్రమించును.)

పార్వ—(మోహినిస్థానమున నిలుచును.)

శంక—ఓదేవీ! దివ్యమంగళస్వరూపా! నిన్నెంతకాల మిట్లు వేడు కొందును. ఏకాంతమగు నీస్థలమునసయితము నన్నలయించెద వా! నావంక చూడుము. నీకృపావృష్టిం బరపుము. (పార్వ తింజూచి తెల్లపోవును.)

పార్వ—స్వామివారు సావకాశముగ భావింపఁదగును. ఉన్మత్తతచే మైమఱచితిరి కాఁబోలును. నేను మీమోహినీదేవిఁ గాను. నన్ను పార్వతియని పిలతురు. జ్ఞప్తియున్నదా!

శంక—నామోహిని యేది?

పార్వ—మోహిని నన్వేషించుకొనుటకు కావలసినంత సావకాశము గలదు. నాప్రశ్న కుత్తరమిండు.

శంక—(ఉద్రేకముతో) నీప్రశ్నల కుత్తరము లిచ్చుటకు నాకు సా వకాశము లేదు. నీవిప్పు డేలవచ్చితివి! నామోహిని యేది! నామోహినీ! నామోహిని!

పార్వ—అంత తొందరపడ నేల?

శంక—ఛీ! ఇంకను ఆలస్యము చేయుచుంటివా? తొందరగాక సావకాశ మెక్కడిది! తొలగుము. నేనైన నామోహిని నన్వేషించెద. (వేగముగ తోసి నిష్క్రమించును.)

నార—(ముందునకు వచ్చి) అయ్యయ్యో! స్వామివా రెంతమోటు తనముగా పడద్రోసి చనినారు. అమ్మా! నీవు ప్రకృతిసుకుమారివి. ఈయున్మత్తుని హాళాహళికి నీవు తాళనోపవు. నీ వుండుము. ఈసారి నేను నిలచెదను.

(ఇద్దఱును చాటున నుందురు)

[శంకరుడు—మోహిని ప్రవేశము]

శంక—ఓమందగమనా! ఇంతదనుక నన్నేమరించి యరిగితివి గాని, యీసారి మాత్రము నీవు నన్ను తప్పించుకొనఁజాలవు.

(పాదములం బడును)

మోహి— (నిష్క్రమించును.)

నార—(మోహిని స్థానమున నిలచును)

శంక—దేవీ! నీ రూపవీక్షణమున ముగ్ధత్వము నందనిప్రపంచజను లెవ్వరు గలరు? నీ పాదకటాక్షప్రసారమాత్రమునఁ దన్మయులు కానివా రెవ్వరు? కృపాంతరంగవై నన్నాదరింపుము. నీ కివే శతలక్షనమస్కృతులు.

నార—(నవ్వుచు) స్వామివారికి స్త్రీపుంవిచక్షణజ్ఞానశూన్యమగు చిదానంద స్థితి గల్గిన ట్లున్నది! స్వామీ! నేను తమదాసుడను మీవంటివారు నా పాదములపైఁ బడఁగూడదు. లెండు. లెండు.

శంక—(చిరాకుపడి లేచి) ఓరిబ్రహ్మచారిమర్కటనూ! నీవేల వచ్చితివిరా! నామోహిని యేది! నామోహిని యేది?

నార—భూతలమునం గల సుందరాంగన లందరియందు పరమశ్రేష్ఠురాలగు నీమోహిని..............

శంక—ఔను. అదియే నామోహిని. అట్లయిన నామోహిని

నీతో నేమనెను? తా నిందు వత్తుననెనా? నన్ను మెత్తున
నెనా? నీతో మాటాడెనా? నా గతి యేమి చెప్పెను?

నార—తొందరపడకుఁడు. మోహినిని నేను చూడలేదు; భాషింప
పలేదు. కాని—

శంక—ఛీ! మునిముచ్చా! ఎంతకాలహరణము జేసితివి? నీవు చూ
డకున్న—భాషింపకున్న—నింక కానియేమి! ఛీ! తొలగిపొ
మ్ము. నామోహినీదేవి నన్వేషించుకొందును.

(త్రోసి నిష్క్రమించును.)

పార్వ—నారదా! నీకేమైనది?

నార—ఏమగుట కేమున్నదమ్మా! నీకైనదే నాకైనది.

పార్వ—అట్లైన నింకేదిమార్గము?

నార—ఈ యాడుది యెవతో మనమిద్దరమును గలసి పట్టుకొందము.
ఇదే దారి.

(ఇరువురును చాటుననుందురు.)

శంక— (అనుబంధము ౪౭.)

నను మోహినీమంత్రజపముచేసి యాకల్యాణిని స్వాధీనపరచుకొందు
ను. ఏల ప్రసన్నురాలు కాదో చూచెదను. (జపించును)
మోహినీ! మోహినీ! మోహినీ! మోహినీ!

[మోహిని చెలులందరును మోహినియాకృతులతో చుట్టును
నిలతురు.]

శంక—(చుట్టును బరికించి) ఆహా హా! ఏమి నాభాగ్యము!! నా
మోహిని విశ్వాకారధారిణియై నన్నుఁ బాలింప నిందుసాక్షా
త్కరించినది. పోయి ప్రసన్నురాలిం జేసికొందుగాక! (ఒక
మోహినిదగ్గర కేగి)

గీ. నన్నుఁ బాలింప గతియంచు నమ్మి నిన్ను
ప్రార్థనము చేసెదను దయాభరము మీర
నన్ను గావుము నీచరణముల నింక
గన్నుదోయిని జేర్చెద గాక సుదతి.

1 మోహి—(చెంపపై గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—ఓహో! ఇదేమివిలాసము! (ఇంకొకమోహినిం జూచి)

గీ. లలనరో! నీకిది యొక విలాసమటవె?
నన్ను బరిహరించు చేటిఘనంబు నీకు
చిలుకపలుకుల నాదగు చింతఁదీర్చి
తాపభరమును దీర్పవే తరుణి వేగ.

2 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—అబ్బా! ఊరకున్నకొలదియు నీమోహినీదేవి యార్భాటము మితిమీరుచున్నదే! (వేఱొకమోహినిం జూచి) ఓదేవి! జగన్మోహినీ!

గీ. నాకపోలంబు వాచె నో నాతిమిన్న
ప్రార్థనముచేతు నిను దయాభరముమీర
సాదరంబుగ నను వేగ నాదరించి,
గురుదయాహృదయంబున నరయరాదె!

3 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—ఏమి యిది! అందఱు నొకటేపాట మప్పగించుచున్నారే! ఈమోహినీవదన మొకింత దయారసభరితమై యున్నట్లు తోఁచుచున్నది. ఈమె యేమైన దయజూచునేమో! ఓమోహినీ!

గీ. పదువు రొకటయి బాధింప భావ్యమగునె
సేవయిన నన్ను దయజూడవే వరాంగి!

పాదపద్మంబు లంటెద నాదరించి
నన్ను రక్షింపవేల బంగారుబొమ్మ.

4 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—ఈమోహినీదేవతలందఱును దయారహితమానసలుగా ను న్నారే! ఈమోహిని యేమైన దయజూచునేమో? ఓమో హినీ! నీకైన దయరాదా!

గీ. ప్రేమ మందహాసముఁ బ్రసారింపఁజేసి
కామదిని శాంతపరుపవే కోమలాంగి!
కోమలానూన సౌందర్య సీమవైన
నాతి నీవును గఠినమానసవె చెపుము.

5 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

శంక—(నిరాశతో) కటకటా! అందఱుమోహినులును బ్రహరించి రి. ఇఁక నీమోహినికడ గూడ బహుమతు లందియే నిరాశచేసి కొందును. ఓ మోహినీ! ప్రహారింపుము. నీవును బ్రహరిం పుము. నిన్నుమాత్రి మేలకాదందును.

గీ. ఎందరో నన్నపోలమునందు మోది
బాధసలుప సహించితి పద్మగంధి!
యింకనొక ప్రహారంబు నహింపలేనె
ప్రాంచితకపోల మింక బాధించిపొమ్ము.

6 మోహి—(చెంపపైఁ గొట్టి నిష్క్రమించును.)

(నిజమోహిని కనఁబడును.)

శంక—(చూచి ఆశతో)ఆహాహా! వీరందఱును మాయామోహినులు. ఇదిగో నానిజమోహినీ! నా కీమె తప్పక ప్రసన్నయగును.

(అనుబంధము రదా.)

(వెంటపరుగెత్తును.)

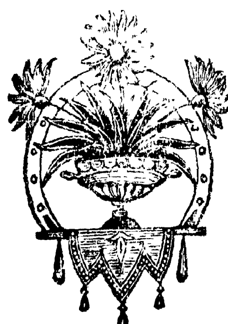
పార్వ—నారదా! శంకరునంతటివాని కిట్లు కపోలపరిహారములు గల్గు
ట నాకు మిగుల విచారకరముగ నున్నదిసుమా!

నార—అమ్మా! ఇందుల కేల విచారము!

ఆ. కాముగెలువవచ్చు కాలారిగావచ్చు
మృత్యుభయము వీడి మెలగవచ్చు
ఆడువారిచూపుటంపరగెలువంగ
తరముగాదు త్రిపురహరునకైన.

ఇక మన మాలసింపక యీమోహినింబట్టి బంధింతము రమ్ము.
(4, 5, సార్లు మోహినీశంకరులు తిరిగినతరువాత నార
దుడు పార్వతి మోహినింబట్టుకొందురు. మోహిని విష్ణువుగా
మారును. అందరును తెల్లపోవుదురు.)

షష్ఠాంకము.

శ్రీరస్తు

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

సప్తమాంకము.

---

1 వ రంగము.

[సాగరుఁ డనునొక కుష్ఠురోగి ప్రవేశము.]

సాగ— (అనుబంధము ౪౯.)

హా! పరమేశ్వరా! దీనదయాపరా! పరాత్పరా! నే నెన్నిజన్మముల యందు సంపాదించిన పాపఫలంబుననొకదా న న్నిట్లు కుష్ఠురోగినిగా జన్మింపజేసితివి!

సీ. గోటమీటినయంత ఘోరంబుగా రేఁగి
భీభత్సబాధ గల్పించువ్యాధి
మొత్తంబుగా చీమునెత్తురు లేకమై
మించినరోత బుట్టించువ్యాధి
దూరవాసులకైన దుర్గంధమునుదోప
జేయుచు శిరము వంచించువ్యాధి
యన్నపానీయంబు లంటనీయక నహో
యామిను లేడ్పించు నట్టివ్యాధి

పొగలుమంటలతోఁ దాపమునుఘటించి
ఘోరనరకబాధలు గలిగించువ్యాధి
కటకటా! శత్రువులకైన గలుగవలదు
దుష్టకార్యఫలంబగుకుష్ఠువ్యాధి.

ఔషధంబులచే నాయాసమంది విఫలమనోరథుండనైతిని. యాత్రాసేవనములుచేసి హతాశుండనైతిని. ఇంకేమి జేయుదును. తల్లీ! మృత్యుదేవతా! నీకయిన నాపై దయగలుగదాయెగరా! పాపీ చిరాయు వనుమాట సార్థకపరచితివిగదా?

నార—(ప్రవేశము) (అనుబంధము ౧౦.)

సాగ—మహాపురుష! మీరెవ్వరో దయామయులని తోఁచుచున్నది. పుణ్యాత్ము లగు మీరీకుష్ఠురోగిచెంత కేల వచ్చెదరు. స్వామీ! తొలగిపొండు! మీకిచ్చటినుండియే నమస్కారము.

నార—వెఱ్ఱివాఁడా! నేను నినుగాంచి రోతనంది తొలగిపోవుటకు వచ్చినవాఁడనుగాను. నీదుస్థితింగని జాలినంది, నీకు తరణోపాయము నెఱింగింప వచ్చితిని.

సాగ—మహాత్మా! మీ రెవ్వరు?

నార—సాగరా! నేను త్రిలోకసంచారి నగు నారదుఁడను. నీవు కైలాసంబున కరిగితివేని నీ కచ్చట పరమేశ్వరపంకజాక్షుసహితంబుగ, గంగాదర్శనంబగును. గంగామహాత్మ్యమున నీకు మోక్షము గలుగును. నీకు కైలాసమార్గము నెఱిఁగించెదను రమ్ము.

(అనుబంధము ౧౧)

సాగ—భాగ్యము.

2 వ రంగము.

కైలాసము

[శంకరుఁడు పరుండియుండును చెఱియొకప్రక్క నారదుఁడు పార్వతియును.]

(అనుబంధము ౫—౨.)

శంక—నారదా! పార్వతితత్త్వము క్రమక్రమముగ వెఱ్ఱిలోఁ బడిపోవుచున్నది సుమా!

నార—స్వామీ! ఎందుచేత?

శంక—ఎందుచేతనని యడుగనేల? వెఱ్ఱిలేని నన్ను నిష్కారణముగ వెఱ్ఱివాఁ డనుచున్నది. ఇంతకన్న వెఱ్ఱితన మేమున్నది?

నార—మహాప్రభూ! చిత్తము. పార్వతీదేవి తెలమనస్సుగల దగుటచే నట్లనుకొనుచున్నది. అంతేకాని తమ కేమి? వెఱ్ఱియేమి?

శంక—ఔనుగాని వెఱ్ఱివాఁ డెట్లుండునో యని పార్వతి యేమైన నెఱుఁగునా?

నార—నిజము స్వామీ! ఒక్కసారి వెఱ్ఱివానిలక్షణము లేమో తమరు చెప్పితిరా? యింకొకసారి పార్వతీదేవి మిమ్ము వెఱ్ఱివాఁడని పలుకదు.

శంక—అట్లయిన చెప్పుమందువా?

నార—అభ్యంతర మేమి?

పార్వ—నారదా! ఇదియంతయును వెఱ్ఱి గాదఁట! తుదకు నేనే వెఱ్ఱిదాననైతినఁట! నాప్రారబ్ధ మిట్లు పరిణమించినదా! అయ్యయ్యో! నే నేమిచేయుదును?

శంక—అబ్బబ్బబ్బా! వలదని చెప్పుచున్నకొలదియు నీ వావెఱ్ఱియను మాఁట మానవుగదా! వెఱ్ఱివెఱ్ఱి యని నన్ను మరింత వెఱ్ఱివానిని చేయుచున్నావు. తుదకు నే నేగంగలోనో దిగవలసిన యోగము వచ్చినది.

నార—(స్వగతము.) ఆఁ_ అదిమాత్రము శీఘ్రకాలముననే కలుగనై యున్నది.

పార్వ—(అప) వింటివా వింటివా నారదా! తుదకు నాథునకుగూడ గంగపైఁ బ్రేమయేకదా!

నార—(అప) అమ్మా! ఊరక లేనిపోని యనుమానములు పెట్టుకొని మనస్సును పాడుచేసికొనుచున్నావు. ఆయనమాటవరుస కట్లాడెను.

శంక—అదిగో! నేను వినుచున్నాను. నాయొకలు మండుచున్నది. మీ రిద్దఱును నాపై నేదియో గుసగుస లాడుకొనుచున్నారు.

నార—కాదు మహాప్రభూ! కాదు. మీకు వెఱ్ఱిలేదని గట్టిగ పార్వతీదేవితో బోధచేయుచున్నాను.

శంక—సెబాసు! నారదా! అట్లయిన నీవు చాల మంచివాఁడవు. అట్లే చెప్పుచుండుము. నేను నిన్ను వద్దనను.

నార—తమరు వెఱ్ఱివాని లక్షణము చెప్పెదనంటిరే!

శంక—ఔనుసుమా! మరచితిని. వెఱ్ఱివాఁడు మెడలో నెముకలు కట్టుకొనును.

నార—(తనలో)మీరుమాత్ర మేమిధరించుచున్నారో (ప్రకాశము.) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివాడు శరీరమునిండ బూడిద పూసికొనును.

నార—(తనలో) మీరును భస్మచందనమేకదా! (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివా డెద్దునెక్కి యూరేగును.

నార—(తనలో) తమ రేమియెక్కి యూరేగుచున్నారు? (ప్రకాశము.) చిత్తము. తరువాత?

శంక—వెఱ్ఱివా డిల్లువిడిచి వల్లకాటిలో దిరుగును.

నార—(తనలో) తమకును శ్మశానమేకదా కాపురము! (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత?

శంక—చిత్తము సరేకాని, నేను వెఱ్ఱివానిని వర్ణించుచుండగా నీవు మాటిమాటికిని లోలోన నేదియో గొణుగుకొనుచున్నావేమి?

నార—అబ్బా! వెఱ్ఱివా డింతవిస్తృతముగా నుండునా? యని నాలోనే నాశ్చర్యపడుచున్నాను.

శంక—అంతేకద. నేను వెఱ్ఱివాడనని నీతలంపు కాదుగద!

నార—నారాయణ! మీరు చెప్పినలక్షణములలో మీ కేవిగలవని మిమ్ము వెఱ్ఱివా డందును?

శంక—అబ్బా! ఆమాట నాచెవినిబడగూడ దనుచుండగా మరల మరల వెఱ్ఱియనుచుంటివే? నారదా! నీవును దొంగలజట్టులోని వాడవే. కాదుకాదు. నీవే పెద్దదొంగవు. నీవు నాలిముచ్చువు, కొంకినక్కవు, నిన్ను నమ్మగూడదు. పార్వతి నంతకన్నముందే నమ్మగూడదు. భృంగిగానిని ముందేనమ్మగూడదు. ఎటుచూచినను మీరు నన్నీయింట బ్రదుకనిచ్చునట్లగపడ లేదు. నేను గుమ్మమున కొకకబళముగా బిచ్చమెత్తుకొని పోవు దారి చూచుచున్నారు. నే నీయింట నొకక్షణము నిలువను. నేను మీయభీష్టమే నెఱవేర్తునులెండి. ఓరీ భృంగీ! భృంగీ! నా నందివాహన మేదిరా? నా నందివాహన మేదిరా? నే నిదే సన్యాసినై పోవుచున్నాను. వీడు నయితే మిప్పుడు మాటాడుట లేదు. వాని కేమిదుర్బోధనలు చేసినారో. కంఠమున కడ్డముగ గరళపుముద్ద—నారదా నాశరీరము మండుకొని పోవుచున్నది. నాకు తాప మధికమగుచున్నది. లోకమునందలి, పాములు, తేళ్ళు, జెఱ్ఱులు, అన్నియు

నాశరీరమును గఱచి కండలు పీకి వేయుచున్నవి. నాప్రాణము లు పోవ సిద్ధముగనున్నవి. అబ్బా! గుండెలలో గునపపుపోటు, శిరమున కత్తివ్రేటు, తల తిరిగిపోవుచున్నది. తిరిగిపోవు చున్నది.

(మూర్ఛిల్లును)

పార్వ—(పట్టుకొని) హాధా! నాధా! ఏమియిది! నారదా! నేనిప్పు డేమిచేయుదును? నామనోరధము భగ్నముగా నున్నది. నా మాంగల్యమున కశుభపరిణామము గలుగనున్నది కాబోలును.

(అనుబంధము నె 3)

నార—అమ్మా! ఇప్పు డిట్లువగచిన నేమిలాభము? ఈవిషతాపము చల్లారుట కొక్కటేమార్గము గలదని విన్నవించియుంటిమే. తమరు దానిని పాటింపక వ్యవహారము నింతవఱకు దెచ్చితిరి. ఇది మీస్వయంకృతాపరాధముగాని వేరుగాదు.

పార్వ—ఏమి? ఏదామార్గము?

నార—గంగను మహేశ్వరుని శిరముపై—

పార్వ—నారదా! ఎంతకుటిలహృదయుఁడవు? అదురాత్మురాలిని నానాధుని నెత్తిపైఁ బెట్టుమని చెప్పువాక్యపిశాచ మింకను నిన్ను వదలదయ్యెనుగా! నాపై మాత్సర్యముంబూని నన్ను దూషణములాడి నాపతిశిరముపై నెక్కి నాకుసవతియై నన్ను వంచింతునని పలికినదుర్మతి యగుగంగపై మీయుందఱ కీయభిమాన మేమి? నన్ను పరాభవముపాలు చేయుటకదా మీతలంపు. ఎందరేమన్న నందురుగాక! సూర్యచంద్రులు పశ్చిమదిశాప్రాంతమున నుదయమందుదురుగాక! తారకా సమూహములు నేలరాలుఁగాక! మరేమైన నగుఁగాక! కుటిలమతి యగుగంగను నానాధునితలపై కెక్కనిత్తునా!

మీామీా మోసములం జిక్కి యవమానమునందుట కంత తెలి
వితూలినదాన ననుకొంటివా ! నీకలహాగుణమును గట్టిపెట్టి
కొమ్ము. పార్వతియన్న నేమనుకొంటివో ? బ్రహ్మచారీ !
కలహాశయా !

(అనుబంధము ౫౮)

నార— తల్లీ ! ఇది మంచివినోదమయ్యెను. ఉపకారమునకుబోవ నప
కార మెదురైనదట! నీభర్తతాప మణగి మీాకుశుభమగుమార్గ
ము నాకుతోచినంత వచింపబోవగా నన్నే దూషింప దొడం
గొంటివేమి ?

పార్వ— ఔను. నిజమే చెప్పితివి. ఇంక నీమోసములేదు. ఇది నాప
తికి నిజముగ వెఱ్ఱికాదు. గంగను గాంచి కామపీడితుడై యా
భ్రష్టురాలిని నెత్తిపై నెక్కించుకొనదలచి పన్నిన కపటము.
నే నీకపటములకు లోబడుదానను గాను. దేవేంద్రు డశ్వినీ
దేవతలను పంపెదనని చెప్పినాడు. వారు వచ్చినతోడనే
యీా వెఱ్ఱివేషమంతయు బహిరంగము కాగలదు.

శంక— (లేచి) "గుడగుడశబ్దం కుండకునష్టం" వింటిని; అంతయును
వింటిని. ఆ యశ్వినీదేవతలకొఱ కెందులకు కబురంపితివి
చెప్పుము. నేను వెఱ్ఱివాడ ననియేనా ? నేను వట్టియున్మత్తుడ
నయిపోయితి ననియేనా ? (నారదుని పార్వతిని పట్టుకొని)
చెప్పుడు? చెప్పకున్న నేను సహింపను.

(అనుబంధము ౫౯.)

నార— శంకరా ! నన్ను వదలుము. నేనంతయు జెప్పెదను.

శంక— వదలను. తొలుత చెప్పుము.

నార— ఇది శ్రీమహావిష్ణువు నాజ్ఞ. ఆయన యట్లు చెప్పుటచేత నే
కబురంపితిమి.

శంక—(వదలి నిరాశతో) శ్రీమహావిష్ణువుగూడ నన్ను నెట్టివాడని యే భావించుచున్నాడు! ఇదియంతయును నాపురాకృతకర్మ ఫలము. నారాయణున కేమి? నారాయణుఁ డెన్ని శ్రీరంగ నీతులైన పలుకఁగలఁడు. తనదాక వచ్చినప్పుడుగదా తనకు తెలియుట! నారదా! పార్వతి యశ్వినీదేవతలకొఱకు కబు రంపినదా? కానీ! కానీ! ఈశక్తికి సగముదేహమిచ్చినందులకు నన్నిట్లు పరిపాలించుచున్నది. పాలింపనిమ్ము. అశ్వినీదేవతలు వచ్చిరా శూలముతోఁ బొడిచి చంపెదను. ఏదీ నాశూలము?

పార్వ—ఇప్పు డాశూల మెందులకు?

శంక—హుం ఎందులకా? అశ్వినీదేవతలను చంపుటకు!

పార్వ—అశ్వినీదేవతలను చంపి యీయపచారము నామీఁదిపై గట్ట నేల? నన్నే చంపరాదా?

శంక—నారదా! వింటివా! దీనిమాటలు! సరే! కానిమ్ము. శూల మక్కఱలేదు. అశ్వినీదేవతలను పిడికిటిపోట్లతో పొడిచి చంపె దను. (పరుండును.)

నార—దేవా! శాంతి నందుఁడు.

శంక—అశ్వినీదేవతలు వచ్చువఱకు శాంతియే! ఆపై ముష్టియుద్ధము.

[తరువాత గంగ పురుషాకృతితో ప్రవేశించును.]

గంగ—దేవేంద్రుని యానతి ననుసరించి యీపురుషాకృతిని ధరించి తిని. దీని నెట్లు సమర్థించుకొందునోకదా!

గీ. ప్రకట గంగావతరణ నాటకమునందు
నాయికకు నాకు పౌరుష నటన మిచ్చె
ఘనుఁడయిన జగన్నాటకగ్రంథకర్త!
యెటుల నాపాత్రమును నిర్వహింపగలనో?

ఈప్రదేశముం జేరకపూర్వ మించుక ధైర్యమును వహించియే యుంటిని గాని శంకరుని జూచుచునప్పటికి నాధైర్యము జారిపోవుటయే కాక పాదములు కంపించుచున్నవి. (నడచుచున్నది)

నార—మహాప్రభూ! ఇప్పుడు మీయాగ్రహమునకు హేతువే లేదు.

శంక—నారదా! ఎందుచేత?

నార—ఇప్పు డిచ్చటికి అశ్వినీదేవతలకుమారుగా వేరొకపురుషుడు వచ్చియున్నాడు.

శంక—ఎవ రాతడు?

గంగ—(నమస్కరించి) మహేశ్వరునకు నమస్కారము.

శంక—నారదా! ఇతడే కారణముననో నాకు ప్రియదర్శనుడయి యున్నాడు సుమా!

నార—అవకతవకనటకుని యలంకారమువలె నీతనివేష మంతసహజముగ నున్నట్లు నాకు గనబడుట లేదేమి? స్వామీ!

పార్వ—నారదా! నూతనులయెడలనా నీబ్రహ్మచారిమర్కట హాస్యములు! అయ్యా! రండు. ఇందు దయచేయుడు. తమ రెవ్వరు? ఎచ్చటనుండి వచ్చితిరి?

గంగ—అమ్మా! అశ్వినీదేవతులు దేవకార్యముల కరుగుటచే వారిశిష్యుడ నగు నన్ను మహేంద్రుడిందు బంపెను.

శంక—నారదా! అశ్వినీదేవతలశిష్యుడనుటచే నా కాగ్రహముగనే యున్నది గాని, ఈతనిముఖ మేమో నన్నాకర్షించుచున్నది.

నార—స్వామీ! మీ రీతనికి లోబడితిరేని ప్రమాదము సంభవింపగలదు. వయస్సుమీరిన వేశ్యను, వయస్సుమీరని వైద్యుని నెన్నడును నమ్మగూడదు.

పార్వ—సరిసరి. బాగుగ నున్నది. నారదా! వైద్యశిఖామణి యగు నాతనితో నీ కేమిపరిహాసము? అయ్యా! తమపే రేమి?

గంగ—నాపేరు గంగ.

పార్వ—ఏమిది? మీపేరు గంగయా?

నార—అమ్మా! ఇతఁడు శిఖండివంటి జన్మముగలవాఁ డేమో.

గంగ—(స్వగ) అయ్యయ్యో! పొరపాటున నెంతప్రమాదము చేసి తిని! ఎట్లయినను నోరుజారినమాటను సమర్థించుకొనవలెను. (ప్రకాశము) అమ్మా! చెప్పుచుండఁగా నడ్డమువచ్చితిరి. నా పేరుగంగకాదు. గంగాధరుఁడు.

నార—ఎచ్చటనైన నీళ్లబిందెలు మోసితివా యేమి? అందుచేత నీ కీబిరుదు లభించెనా?

పార్వ—నారదా! అధికప్రసంగములను మానవుగదా ?

నార—అమ్మా! మీ రేమన్నను సరే; కాని, నే నీదొంగవైద్యుని నమ్మను.

పార్వ—అయ్యా! ఆతనితో నేమి? ఆతఁడు పరిహాసప్రియుఁడు- కల హాభోక్త. మీకు సర్వవిషయముల నెఱిఁగించియే దేవనా థుఁడు పంపియుండును. నానాథు నెట్లు స్వస్థచిత్తునిచేయుదు రో! మీదే భారము.

గంగ—అమ్మా! నాశక్తిని ప్రదర్శించి స్వామియాజ్ఞ నెఱవేర్చు కొందును.

నార—అట్లయిన నీశక్తి యేమాత్రమో కొంచెము పరిశీలింపవలసిన దే. నీపగటివేషము, పేడిమాటి చూడఁగా నాకనుమానము గల్గుచున్నది. నీవైద్యశాస్త్రజ్ఞానముం బరిశీలింతును. నాప్రశ్న ల కుత్తరమిమ్ము?

గంగ—(తనలో) ఈనారదుఁడు గుట్టు బట్టబయలు చేయునా యేమి? (ప్రకాశము) అట్లే చెప్పెదను.

నార—ప్రపంచమున రోగము లెన్నివిధములు ?

గంగ—అమ్మా! ఇదేమిప్రశ్న.

గీ. బహుళమైన చరాచరప్రకృతియందు
నామయములు కోటానుకోట్లగునుగాదె
శారదాంబరమందలి తారకలను
వ్యాధులను గణింపగనేర్చువారు గలరె?

నార—సరిసరి; నీవైద్యశాస్త్రజ్ఞానము చక్కగా నున్నదిలే! ఇంక నీవు వైద్యము చేయనక్కఱయే లేదు. పొమ్ము. పొమ్ము తుద కేరియేరి దేవేంద్రుఁ డల్పజ్ఞానముగల వైద్యుని బంపినాఁడు

గంగ—ఏమి? రోగము లనంతములు గావా?

నార—తప్పుతప్పు రోగములు రెండే విధములు.

గంగ—అవియేవి?

నార—మనోవ్యాధి. దేహవ్యాధి.

పార్వ—తమ్ముఁడూ! దేవభిషఙ్మణీ!

గంగ—(తనలో) తమ్ముఁడూ యనక చెల్లెలాయనిన తగియుండును గదా!

పార్వ—తమ్ముఁడూ! దేవభిషఙ్మణీ! (అని వారించి)

గీ. ఇతఁడు విషపానవశమున నిట్టిగతిని
బొందెనో? గంగపైభ్రాంతి నందినాఁడొ?
విమలభేషజమహిమావివేకమునను
దెలియఁజేయుము నీకు సత్ఫలముగలుగు.

గంగ—(తనలో) ఇప్పుడు దేవేంద్రుని యానతిప్రకారము నటించెదను. (ప్రకాశము) అక్కా! అట్లే చేసెదను. ఇప్పుడు నే నీతనిపై శాంబరీ మంత్రముం బ్రయోగింపదలచియుండుటచేత—

ఆ. ధీమతంబు శాంబరీమంత్రి మిదిగాన
స్త్రీలువృద్ధజనులు శిశువులెదుట

నుండి రేని ఫలము నొసగదు సరిగదా
జీవహరణ మొనరఁజేయునమ్మ !

అందుచేత పదినిముసములకాలము మీరావల నుండవలయును. ఇది మాగురువుల యానతి.

పార్వ—తమ్ముఁడూ ! అందుల కింతయేల ? నే నిప్పుడే యావలి మందిరమున కరిగెదను. ప్రాణేశ్వరు నెట్లు నిరామయుని జేసెదవో నీదే భారము.

గంగ—అక్కా ! నీవె ట్లీమహానీయునిఁ జూచితివో నేను నట్లే చూచెదను.

పార్వ—నారదా! నీవు దగ్గఱనుండి వైద్యము చేయింపుము.

నార—అమ్మా! నకీవైద్యునిపై విశ్వాసము లేదని తొలుతనే వచించితివిగాదా !

పార్వ—నీపరిహాసముల కేమి లే! తమ్ముఁడూ! జాగ్రత్త-

(నిష్క్రమించును.)

గంగ—(స్వగతము) నేనిప్పు డేమి చేయుదును! అక్కటా ! నాశరీరమప్పుడే స్వేదసిక్తమై యాపాదమస్తకము కంపించుచున్నది.

సీ. పలుకుదునా నేను వైద్యుండఁగాను నీ
పాదదాసినటంచు భవునితోడ
తెలుపుదునా విష్ణుదేవునానతులం సా
కల్యంబుగా కాలకంధరునకు
చేరుదునా హరుశీర్షంబు నిప్పుడే
విషతాప మంతయు విఱిగిపోవ
పంతంబునను ధిక్కరింతునా శివురాణి
నంబుజాక్షుని సహాయంబుచేత

ఏమిసేయుదు నిపుడు నా కేదివెరవు
తనువు కంపించె గుండెలు తల్లడిల్లె
ఫాలభాగంబు స్వేదసంభరిత మయ్యె
కాలకంఠసమీపభాగ్యంబుచేత.

శంక — వైద్యశిఖామణీ! ఇటురమ్ము. నీవు సయితము నన్ను వెఱ్ఱివానిగా భావించి వచ్చినట్లున్నది. కాని, నాపరీక్షచేత నే నున్మాదుడను గానని నీవైనను గ్రహింపకపోవు. ఇటురమ్ము. నా చేయిపట్టుకొని చూడుము. నా నిదానముం బరీక్షింపుము.

గంగ — (చేయిపట్టుకొని నాడిని పరీక్షించును.)

శంక — (మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు.)

గంగ — నారదమునీంద్రా! — ఏమియిది! నే నీతనికరస్పర్శము చేయుటయే తడవుగా మూర్ఛిల్లెను.

నార — బాలవైద్యము ప్రాణాపాయకరమని నేను మొదటనే చెప్పితిని. కల్వము చేఁబట్టుకొని కలబందమట్టలు నూరుకొనవలసిన నీవిచ్చటికేలవచ్చితివి? (శంకరునితాకిచూచి) అబ్బా! ఎంత వేడిగానుండినశరీర మెంతలో చల్లనయిపోయినది! వైద్యముచేయువయ్యా వైద్యశిఖామణీ.

గంగ — (స్వగతము) గంగ నగు నాసంస్పర్శమున, నీతని విషతాపము చల్లనై యీవిధమున శీతలమైనదని తోఁచుచున్నది.

నార — అయ్యయ్యో! ఏమి నీ కీమాంద్యము! ప్రాణములమీఁదికి వచ్చియుండగా కోడిని మ్రింగినపిల్లివలె యులుకక, పలుకక నూరకుండెద వేమి?

గంగ — మునీంద్రా! భీతి నందకుఁడు! మహేశ్వరుని చేతితోఁదట్టి లేపుఁడు? అపాయము తొలగినది!

నార — స్వామీ! — స్వామీ!! (లేపును.)

శంక—(లేచి) ఆహా! నాకెంత పెద్దనిద్దుర పట్టెను. నారదా! శర
త్కాలచంద్ర మండలమునకన్న చల్లనై హిమానీతుషార
సముదయసంస్పర్శనమునకన్న సంతాపనివారకసంశీతలప్రద
మై, మృదులకుసుమకిసలయసమూహ శయ్యాతలమునకన్న
మంజులతాత్రపూర్ణమై, పరబ్రహ్మసాన్నిధ్యముకన్న బ్రహ్మా
నందదాయకమైన యీ బాలవైద్యుని కోమలకరపల్లవమేది?
యేది? ఆహాహా! న న్నీహ స్తకద్మమేకదా ప్రజ్వలితమ
హానలకీలాసందోహమువలె శరీరము నుడికించునీతాపము
బ్రశాంతపరచినది! ఏది యీకరకమలము!

గీ. వేయిశశిబింబములు మింటవెలిగినట్లు
కోటివిద్యుల్లతలకాంతి గూడినట్లు
వింతయగు తేజ మాత్మ నావిర్భవించె
ప్రాణపంచకమును పారవశ్యమందె.

నార—స్వామీ! ఈవైద్యునిచేయి తగులునప్పటికన్న ఎక్కుడు మీరు
విశేషవిజ్ఞానముతో మాటలాడుచున్నారు. మీ కీతనిహస్తము
బాగుగా పనిచేసినది.

శంక—నారదా! ఈ వైద్యుడు నానమీపమునుండి చనువిసంతదనుక,
నాకేసందులు వక్కఅలేదు సుమా! సరిగాని, నాకొక
సందేహము గలుగుచున్నది. చూడు; ఈవైద్యునిరూపము
నకు, సౌకుమార్యమునకు స్త్రీరూపము తగినది గాని, యీ
దిక్కుమాలినపురుషాకృతి చూడ నాకేమియు తగియున్న
ట్లు లేదు. ఇందులకు నీ వేమందువు ?

నార—స్వామీ ! మీ రిమెలోగుట్టును బాగుగ గ్రహించి మాటా
డితిరి.

శంక—ఆ ! ఆ ! ఈమె యనుచున్నా వేమి ?

నార—అయ్యా! ఇం కెంత నిదానింపగలను! కొంతసేపు గోప్య
ముగనే యుంచి యీచిత్రనాటకము నీక్షింతమనియే యు
త్సాహపడితిని గాని, యిచ్చినపదినిముసములగడువు నింక
పూర్తి గావచ్చుచున్నందున, పార్వతీదేవి బ్రహ్మరాకుసివలె
వచ్చి పడును. కార్యభంగము చేయును. కావున గంగా!
నీవింక జాగుచేయక నీ నిజాకృతిం బ్రదర్శింపుము!

శంక—ఏమి నారదా! ఈ వైద్యవేషధారియా గంగ?

గంగ—(స్వగతము) నారదుడు మర్మభేదనము చేసినాడు! ఇంక
నా కీవేషమేల? (వేషమునుదీసి ప్రదక్షిణనమస్కారములు
చేయుచున్నది)

(తెరలో)

నారదా! శాంబరీమంత్రము పూర్తియైనదా? నే నింక రావచ్చునా?

నార.—(తత్తరముతో) అయ్యయ్యో! అనుకొన్నంతయైనది! పార్వ
తీదేవి రానే వచ్చుచున్నది! శంకరా! శంకరా! గంగ నావల
కు కంపవయ్యా!—వెఱ్ఱివానివలె మరల వేష మభినయిం
పవయ్యా!

శంక—నారదా! పార్వతి వచ్చుగాక! బ్రహ్మదేవుడు వచ్చుగా
క! నే నీసౌందర్యమూర్తిని విడువగలనా? విడిచి యీ
ప్రాణములు ధరింపగలనా?

ఉ. నీశిరమందు గంగ నిక నిల్చుకొనందగునంచు ప్రేమతో
శ్రీశుడు బల్కె నల్లిదము జేసె నటంచు దలంచినాడ నీ
భాసురగాత్రి సోయగ మపారమటంచు గ్రహింపనైతి నే
డీశిరమందు దాల్చెద; నుతించెద బూవులపూజ జేసెదన్.

నార—అయ్యయ్యో! అయ్యవారిని చేయబోవ గోతియైనది. ఈతం
డీగంగను గాంచి పెద్ద భ్రమలోం బడిపోయినాడు. మరల

తరము గాకున్నది. పార్వతి వచ్చెనేని ప్రళయము సంభ
వించును.

శంక—నారదా! నీవు నామహానందప్రవాహమును నిరోధింపకుము.
గంగా! సౌందర్యతరంగ!!

సీ. వీక్షింపవే! నీకటాక్షాంచలంబుల
బ్రసరింపఁజేసి నీభక్తవరుని,
రక్షింపవే! నీసముకుభాగ్యముఁ నాక
నుకుణమరసి యనుగ్రహించి,
దయసేయవే! మహోత్తమదయాభరమున
నాశిరస్తల మాసనంబుగాగ,
పాలింపవే! కృపావాహినీతతిరచి
యించి, వీచికల దేలించి నన్ను,

గీ. తామసంబుగల్గు తరుణిభవాని, న
ర్ధాంగమందు దాల్చి నట్టి నేను,
శాంతభావమైన కాంతను నిన్ను నా
తలను దాల్చి పూజ సలుపఁదగదె?

నార—శంకరా! ఈమాటలను పార్వతి వినెనేని ప్రమాదములలో
నెల్ల ప్రమాదము సంభవించునుగదా!

గంగ—మహాదేవా! నీదమూరసము గోరివచ్చినదాననేకాని, ని
న్ననుగ్రహించుటకు నే నెంతదానను—

(తెరలో)

నారదా! ప్రత్యుత్తర మీయవేమి? నేను రావచ్చునా?

నార—అయ్యయ్యో! విలయకాల మేదియో రానే వచ్చినది. శంక
రా! గంగ నింకనైన వదలవయ్యా! భాగీరథీ! నీవైన మరల

మగవేషము వేసికొని యుండవమ్మా! పార్వతీదేవి వచ్చి పడుచున్నది !

(దస్తు లందిచ్చుచున్నాఁడు.)

శంక—(లాగికొని యావల బారవేసి) ఛీ! ఛీ! ఈసుందరమూర్తికా నాటకవేషము వేయుమనుచుంటివి ?

సీ. భువనసమ్మోహనానంద భవదశేష
కోమలానూన సౌందర్య సీమయైన,
యంగదములతరంగయా గంగకేడ ?
మగటివేషంపు పురుషహాసంబదేడ ?

(తనలో)

శాంబరీమంత్రమిప్పటికి సాంతమై యుండును. వైద్యశిరోమణీ! నేను వచ్చుచున్నాను.

నార—అదిగో ! పార్వతీదేవి వచ్చుచున్నది ! మీరు నామాటలను పెడచెవినిఁ బెట్టితిరి ! ఈ కష్టమునుండి యిప్పుడు తప్పించుకొనుఁడు.

శంక—నారదమునీంద్రా ! పార్వతిపేరు చెప్పి నన్ను బెదరించుచుంటివా ! రానిమ్ము. ఏమిచేయునో చూచెదను.

నార—నాకేంకులకమ్మా ! మీయిష్టము.

[పార్వతి ప్రవేశించును.]

పార్వ—వైద్యశిరోమణీ! మంత్రజపమైనదా! (చూచి తెల్లపోవుచున్నది.)

నార—(తనలో) ఇప్పుడుగదా ! నాకానందము ; ఇప్పుడు నాకు మంచికలహభోజనము దొరికినది.

పార్వ—(కోపముతో) ఓమాయలాడీ ! నీవా వైద్యరూపధారివైవచ్చినది ! సిగ్గులేదా ?

గంగ—సిగ్గులేకపోవుటచేతనే శివశక్తివైతివి !

పార్వ—నారదా ! ఏమి యీ దుస్తంత్రము ! ఇదియంతయు నీమాయోపాయమేనా ?—

నార—అమ్మా ! నే నేమియు నెఱుఁగను; బాలవైద్యుఁడు నమ్మఁదగినవాఁడు కాడని ప్రథమముననే చెప్పితిని. నామాట నీవు పాటించితివా ! (శివుని జూపి పార్వతికి కనుసంజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు.)

పార్వ—ఓహో ! ఇదియంతయు (శంకరుని జూచి) తమశృంగారనాటకమేనా ? పెదవులు దడుపుకొనుచు నిలువఁబడెదరేమి ? నే నశ్వినీదేవతలకై కబురంపగా నాప్రయత్నమును భంగముచేసి, నాకు గర్భశాత్రవురాలయిన యీగంగను వైద్యరూపమునఁ బిలిపించుకొని, కులుకవలయు ననుకొంటిరా ! పార్వతి యేమయ్యెనని తలంచితిరి? ఈతొత్తును నెత్తిపై నెక్కించుకొని యనేకగడలంచి, స్త్రీయె త్రినదని వేషము వేసితిరా ! ఆహాహా ! ఏమిసరసముగనున్నది ! ఎంతగౌరవముగనున్నది !

శంక—ప్రేయసీ ! కోపగింపకుము. ఇందున నే నేమియు నెఱుఁగను. ప్రమాణము చేయుమన్నను చేయుదును.

పార్వ—ఇంతసాహసమునకు తెగించినతరువాత నింక నేప్రమాణములకేమికొదువ ?

నార—అమ్మా ! అబద్ధముగాదు. ఈ సదాశివుఁడు గంగను నెత్తిని బెట్టుకొని ప్రమాణముచేయుమన్నచో నిమిషములో జేయఁగలఁడు.

పార్వ—ఆ ! ఆ !! ఎంతకౌటిల్యము! ఎంతసాహసము! ఆమాట స్పష్టముగ నాచెవిని వేయుచుంటివా నారదా ! నీవు సజ్జ

నుడ వచ్చితిని మోసపోయితివి. మీరంద ఱొక్కతంత్రము
ననే చేసి, నన్ను మహావమానముపాలు చేయదలంచితిరి!
శూలధరా! ఇంకనైన నీగంగ నావలకు బాపెదవా లేదా?

శంక—నీవు పిలువనంపితివిగావున, ఇదే పొమ్మనుము.

పార్వ—నేను భృష్ట్మణిని పిలువనంపితినిగాని, యీకుటిలురాలిని
గొమ్మనుచు గాటుకయుం బెట్టి పిలిపించితినా?

నార—భృష్టమణిని పిలిపించితివో, నీరమణిని పిలిపించితివో,
ఇప్పుడువితండవాద మేలనమ్మా! నిన్నెవరు పిలిచిరని గంగ
నే యడుగరాదా?

శంక—(స్వగతము) ఈనారదుండు కలహము నధికముచేయుచు
న్నాడు.

పార్వ—ఓసీ! లజ్జావిహీనురాలా! నామందిరమునకు నిన్నెవ్వరు
రమ్మనిరి?

గంగ—నీ మందిరమని వచ్చినవారెవ్వరు? భక్తపరాధీనుఁడగు శంక
రుని దర్శింప భక్తురాలనగు నేనే వచ్చితిని. ప్రశ్నింప నీవె
వ్వతెవు? పొమ్మి.

పార్వ—ఏమీ! నీవు భక్తురాలవా! ఓసి వంచకురాలా! దొం
గవేషమువేసి లజ్జను విసర్జించి తగుదునని మగరూపము
దాల్చి నాయాజ్ఞలేక నాయిల్లు చొచ్చుట భక్తివశమున నేనా?
ఆడుదాని కింతకన్న నవమానమము గలదా? ముండితనమున
నాతో వితండవాదము సాగించితివా? పొమ్ము నాయిల్లు
కదలి.

గంగ—ఓసీ యజ్ఞానురాలా! ఈర్ష్యాపరవశురాలా! నీతో నేనేమని
పంతము వహించితినో యెఱుంగవా? నీ భర్తశిరము నెక్కి
నీకు సవతినిగాక నేనూరక వెడలిపోవుదునా?

పార్వ—ఆ! ఆ! అంతపని చేయుటకేవచ్చితివా ?
గంగ—సందేహమేమి ?
పార్వ—ఛీ దుర్మార్గురాలా ! నీ మొగము చూడరాదు.
గంగ—పాపాత్మురాలా ! నీపేరు దలంపరాదు.
పార్వ—నిను శపించి మారణముచేసెద చూడుము.
గంగ—నిను మాయించి మసిచేసెదనుండుము.
పార్వ—తులువా ! కన్నులుతెలకెక్కెనా ?
గంగ—తులువ నీవలెనే మిడిసిపడుచుందును.
పార్వ—పాపినీ ! నీ కింతపంతమా !
గంగ—కోపినీ ! నీ కింతగావరమా !

(అనుబంధము గీ.)

పార్వ—నాథా ! నాథా ! నీవు దగ్గఱనుండియు నీ యర్ధాంగినియగు నన్నిట్లవమానింపజేసెదవా! ఇది నీకు న్యాయమనితోచెనా ?

శంక—దైవమా ! నాకెట్టిదురవస్థ దెచ్చిపెట్టితివి? నా కిప్పు డేమియుఁ దోచుటలేదు.

నార—(తనలో) కట్టుకొనకముందే యింతకష్టము గల్గుచుండగా-నిద్దరుభార్యలవారి కెంతకష్టమో !

పార్వ—ఇప్పుడు మీ కేమితోచును. (ఏడ్చుచు) తనగుమ్మముదాటి వచ్చి యొకగయ్యాళి తనభార్య నడ్డమయినమాట లనుచుండగా మరియొకపురుషుఁ డూరకుండఁగలఁడా! నాపై నీకుఁగల యభిమానమునకు నిదర్శన మిదియేనా ? దానిని నెత్తిపైఁ బెట్టుకొందువా ! నన్నడుగుకాలిమడిమెతో నేలరాతువా ? నాకన్నుల నీరు గారగా వీక్షించుట నీకానందమా !

గంగ—నీదుర్గతికి నీవేడ్వవలసినదే కాని, నన్నుదూషింప నీకేమి నిమిత్తము ?

పార్వ—(రోషముతో) ఓసి! రాకాసి! నీవేడ్పించుదానవును నేనే డ్పుదానవా? అంతలో సదృశ్యమైతివిగాని, కానిచో నాడే నిన్ను భస్మీపటలము చేయజాలకుంటినా?

గంగ—నీవు చేయగా భస్మీపటలమైనవారే నీమగని తిరుగుళ్ళ కానములం దేప్పుచున్నారు! నట్టిప్రతాపములను మాని నోరుకట్టుకొనుము.

పార్వ—ఓసీ! నాయింటికివచ్చి నన్ను ధిక్కరించెదవా దుర్మతీ! కదలెదవా లేదా?

గంగ—కదలకున్న నేమిచేసెదవు?

పార్వ—అర్ధచంద్రప్రయోగము చేసి యావలకు గెంటెదను.

గంగ—పూర్వమైనపరాభవము చాలకనా? పూర్ణగర్వభంగము కావలెనా?

పార్వ—నాకా గర్వభంగము?

గంగ—ఓర్వలేమిగల నీకుగాక నాకా?

పార్వ—ఇదె చూడుము; అట్లయిన గర్వభంగ మిప్పుడే చేసి పంపెదను.

గంగ—నోటికివచ్చినదెల్ల మాటయేనా?

పార్వ—నోటికివచ్చినదెల్ల మాటగాదని చేతికివచ్చినదెల్ల వ్రేటు. నిన్నుంక నిందుండనీయరాదు. ఆవలబొమ్ము.

(అనుబంధము ౧౭)

(గెంటివేయుచున్నది)

[విష్ణువు ప్రవేశించును.]

విష్ణు—గంగా! గౌరీ! ఏమి యీసాహసము! శాంతినందుడు! శాంతినందుడు!

పార్వ — ఈనిర్భాగ్యురాలు కన్నులయెదుట నున్నంతవఱకీగౌరికి శాంతముండదు.

గంగ — శాంతము లేనిచో సాంతము గుదుపు.

పార్వ — పలుకవా! పలుకుమాటలు మానవా? చూడు నాప్రతాపము. నిన్నేమిచేసెదనో!

విష్ణు — (అడ్డగించి) గౌరీ! నీ కీవిజృంభణము కూడదుసుమా! ఏమందువేని,

ఉ. నీపతి దుర్విషానలవినిందితతప్తశరీరుఁడయ్యె నీ
తాపము వాయుమార్గ మిఁక తప్పదు గంగను గూర్చు కోర్కె లే
కోపముఁబూని యీసతి నకుంఠితనిష్ఠురభాషలాడి నీ
వేపున వైరముం బడసెదే! యిది నీకు హితంబె? పార్వతీ!

పార్వ — జగన్నాథా! నీవుసయితము కుట్రలో చేరుదువా? ఈమహేశ్వరుఁడు గంగపైఁగలమోహమున కపటవిషతాపం బభినయించెనేగాని యిది నిక్కమగునా? ఒకవేళ నగుఁగాక! ఐనను నాతపశ్శక్తినైన ధారపోసి యీవ్యాధి మాన్పెదగాని యీగంగను నాపతినెత్తిపై నెక్కనిత్తునా?

గంగ — ఓహోహో! పెద్దపులి లింగజపముచేయుట కారంభించును గాఁబోలును! నీకా తపశ్శక్తి! సిగ్గులేని మొగమునకు నవ్వే సింగారమట!

పార్వ — హుం. ఏమంటివే దుష్టురాలా! నాకుఁగాక నీకా తపశ్శక్తి? చక్రపాణి గలడని మరింత నోరువిప్పితివా? నిన్నేమిచేసెదనో చూడుము. (అట్టహాసముచేసి మీదికి రాఁబోవును.)

విష్ణు — పార్వతీ! ఈభాగీరథి నాకూర్మితనయ. నాసహాయ మున్నంతవఱకు నీ వీమె నేమియుం జేయలేవు! ఏల నీప్రతాపము!

అదిగాక! గంగను నీ వేమని తలంచుచుంటివో! ఆమె మహా మహిమాన్విత!

పార్వ—దేవా! ఎంత జగత్కర్తృత్వమున్నను అభిమానము నిన్ను వదలదయ్యెనుగదా? గంగ మహిమాన్వితయా? ఆహాహా! ఏమి దీనిమహిమ! కొంగ తాపసి యగునేని నక్క విరాగి యగునేని యిది మహిమగలదగును.

విష్ణు—ఏమిశంకరా! పార్వతి నన్నుసయితము తృణీకరించుచున్నది. కాంతాజనములకు చనువు లింతగా నీయవచ్చునా?

శంక—దేవా! బ్రహ్మ యీపార్వతిని శక్తిస్వరూపిణినిగా సృష్టించి యుండ నేనేమిచేయుదును.

నార—దేవా! పద్మనాభా! ఈశంకరుఁ డొక్కఁడే కాదు! ఆమవారి శాసనమున కదుగుదాటగల మగవాడే నాకింతవఱకు కనబడ లేదు. ఎవరినఱకువచ్చినప్పుడు వారు వగచుట. ఇతరవేళల పరులకు హితోపదేశములు చేయుట!

పార్వ—బ్రహ్మచారివి నీవుసయితము పడతులగుణము లెన్నవచ్చితివా? చాలుజాలు నూరకుండుము.

నార—అమ్మా! గట్టిగ బుద్ధిచెప్పకొంటిన. గర్వభంగ మయినగాని నా కీమిడిసిపాటు తగ్గదు.

విష్ణు—పార్వతీ! నీవు గంగామాహాత్మ్యము నెఱుఁగవలయునందువేని చూపెదను. నావలుకు లభిమానప్రేరితములు కావని నీ వె ఱుంగఁగలవు.

గీ. కుష్ఠురోగి యొకడు ఘోరబాధాపరి
చ్ఛన్నదేహుఁ డగుచు నున్నవాఁడు
వానిబాధ లెల్ల భాగీరథీమహా
త్మ్యమున నడగు టిప్పుడరయఁగలవు.

(తెరలో)

(అనుబంధము ౪౯.)

నార — దేవా! ఆకుష్ఠురోగి యిపుడిందే వచ్చుచున్నాఁడు.

[కుష్ఠురోగి ప్రవేశించును.]

(అనుబంధము ౪౯)

సాగ — ఆహాహా! ఏమి నాభాగ్యము! ఏమి నాభాగ్యము!! శ్రీమన్నారాయణనారదశంకరులను, గంగాగౌరుల నొక్కచోఁ గాంచితిని. నాజన్మము సార్థకమయ్యెను. ఇంక నా కీదుర్భరవ్యాధిబాధలు గలుగునా? నారదమునీంద్రా! నీయాశీర్వచనమును స్థిరపరచుకొమ్ము. నారాయణా! నీపాలఁబడితిని. నన్ను రక్షింపుము. శంకరా! నాసంకటములం బాపుము. భవానీ! నాభయంబు దీర్పుము. గంగా! కృపాంతరంగవు గమ్ము. జన్మాంతరపాపభరంబువలన నిష్ఠురనికృష్టమహామయకష్టంబుల పాలైతిని. మీకందరికివే పునః పునః ప్రణామములు గావింతును.
(హరహర అనిపాడుచు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేయును.)

విష్ణు — సాగరా! భీతిదక్కుము! ఈగంగాదేవిదయారసముచేత నీకష్టంబు తొలఁగును. భాగీరథీ! నీమహిమచేత నీసాగరుని కష్టంబు నివారింపుము.

గంగ — శ్రీమన్నారాయణా! నీయనుగ్రహమే నామహిమకుఁ గారణము! నీపాదపరిచర్యచే ధన్యాత్మురాలనైన నా కీయశంబును గర్వదలంచి నా కిట్లాదేశించితివి. ఇప్పుడేయీతనికి సుందరదేహంబు నిచ్చుటయేకాక పరమపదప్రాప్తియుఁ గలిగింతును.

(అనుబంధము ౫౦.)

(సాగరు నంటగా నాతడు దివ్యశరీరముతో నిలచును.
పైనుండి విమానమురాగా నాకాశమున కేగును.)

విష్ణు—పార్వతీ! గంగామాహాత్మ్యము నిప్పుడైన నెఱింగితివిగదా?
(అనుబంధము ౫౯.)

పార్వ—నా కీపుణ్యాహారచనమంతయుం దెలియును. గంగపై నభిమానమున నీవిగారడి చేయుచుంటివి. ఏమైనసరే! గంగకు నే నాధిక్య మీయను.

విష్ణు—నామాటవినవా?

పార్వ—నాయభిమానము హతమగునప్పు డెట్లువినగలను?

విష్ణు—నీ వీగంగను నిరాకరించితివేని నీపతి కీతాపము మానదు సుమా!

పార్వ—అందులకు నాతపశ్శక్తిగలదు.

విష్ణు—పిదప పశ్చాత్తాపపడవలసివచ్చునుసుమా ?

పార్వ—నామంచిచెడ్డలు నాకు తెలియును.

నార—అమ్మా! పార్వతీదేవీ! శ్రీమన్నారాయణుం డిట్లు స్వయముగా వచించునప్పుడు నీ కీపంతము కూడదు. వినుము. వినుము.

(అనుబంధము ౬౦)

పార్వ—నారదా! నీదొంగవేషములు నాకు తెలియునులే. నీవూరకుండుము. (అనుబంధము ౬౧)

విష్ణు—చెప్పదగినంత చెప్పితిని. పార్వతీ! ఇంక నాప్రయత్నము లేదు. తుదకు నీపతి హాలాహలతాపము గంగాప్రసాదముననే యణంగగలదు. గంగావతరణముతోగాని నీగర్వభంగనాటకము పరిపూర్ణముకాదు. ఇప్పుడు నా కీకంఠశోష యెందులకు? ఇంతదనుక గంగాసాన్నిధ్యమున నుండుటచే శంకరునకు విషతాపము లేకుండెను. గంగ యీస్థలము విడువనిమ్ము. అతని

పాట్లు చూచెదవుగాక! బిడ్డా! భాగీరథీ! మన కీపార్వతితో
నేమి రమ్ము. (అనుబంధము ౬౨)

(గంగ, విష్ణు, నిష్క్రమింతురు.)

(తెరవాలును.)

[పార్వతి, చెలులు, ప్రవేశింతురు]

(అనుబంధము ౬౩)

పార్వ—చెలులారా! నే నేమిచేయుదును? నాసంతాపమున కంతము
గలుగదా యెనుగదా?

సీ. గంగావగాహంబు గావింపగా జని
యలుకమై వాదంబు సలుపునాడు
పురుషాకృతినిదాల్చి మోసగించినగంగ
వంచనంబు నిరాకరించునాడు
మోహినీరూపంబు బూనినవిష్ణువు
పలుకులైనను చెవి నిడనినాడు
హరుమూర్ధమునగంగ యవతరించినతాప
మణగునన్నసరకు గొననినాడు
గలుగుధైర్యమందున లవంత యేనియు
గానుపింపదమ్మ కాంతలార!
గంగనిపుడె తెచ్చి కాంతునిశిరముపై
జేర్తునా? మ రేమిసేతునమ్మ.

1 చెలి—అమ్మా! ఎంతవిపరీతముగ మాటాడుచున్నారు. పట్టుదల
యందు పేరుపడిన మీపలుకులేనా యివి?

2 చెలి—తల్లీ! ఇంతకాలము దానితో వైరముంబూని, యింతరాద్ధాం
తసిద్ధాంతములుచేసి యిప్పుడు లొంగిపోయెదరా?

3 చెలి—ఇంతగా దిఁకఁనింతజరిగినను మీరు గంగకు లోఁబడిపోవుట మాత్రము మాకిష్టము లేదు.

4 చెలి—ఊరుపేరులేని, చేతవాతగాని గంగయేమి? మిమ్ము గెలుచుఁటేమి తల్లీ.

5 చెలి—అమ్మా! మీ కింతలో నింత యధైర్యమా? హృదయమును చెదరనీయకుఁడు. మీకు గంగతోఁగలబలవద్వైరానుబంధమును స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు.

6 చెలి—దేవీ! పలువురుచేరి మీకు పరాభవము గలిగింపదలచి యీ చిత్రచర్యలు గావించుచుండిరి. దీనినెఱిఁగి మసలుకొనుఁడు.

పార్వ—చెలులారా! నే నేమిచేయుదును? నానాథునిప్రాణములు విషపానవశమునఁ దలకిందు లగుచున్నవి. బ్రహ్మాదిసురలోకమంతయు స్తుతించి నాపతిచే విషము ద్రావింపఁజేసి యిప్పుడొక్కరును మాటాడరుగదా! ఎవ్వరి నడిగినను గంగావతరణమే కావింపదగినయుపాయమని పలుకుచున్నారు. కాని యాగంగనుమాత్రము నేను నాపతిం జేరనీయను. ఇదియే నిర్ధారణము. నాహృదయేశ్వరుఁడు నిరామయుఁడగునుపాయమే నాకుఁ దోఁచుట లేదు.

1 చెలి—అమ్మా! అందులకై విచారమేల? లతీత ప్రైః తపశ్శక్తి యెంతకుఁ జాలదు?

పార్వ—చెలులారా! అట్లయిన నేను ఘోరతపం బాచరించి, నానాథుని విపత్తునుఁ దొలగించెదను. కాని, నాతపంబు నడుమ భంగమయ్యెనా ఫలింపనేరదు.

2 చెలి—అందుల కెవ్వరినయిన శస్త్రసహితముగ నీతపోమందిరమున కడ్డముగనుంచిన నుచితముగ నుండును.

పార్వ—ఎవ్వ రున్నారు! భృంగి పిరికిపంద. నంది యుపాయ మె
        ఱుంగఁడు.

3 చెలి—అట్టివీరునిసయితము నీశక్తిచేతనే సృజింపరాదా?

పార్వ—ఔను సుమా! మట్టిబొమ్మ నొకదానిని చేసి ప్రాణప్రతిష్ఠ
        చేయుదును. ఓసీ జయంతీ! నీ వరిగి కొంతమృత్తికను సంపా
        దించుకొని రమ్మా?

4 చెలి—అమ్మా! నీ వభ్యంగనము చేసినప్పుడు నీమెయిడలు నలిచిన
        నలుగుబిండి గలదు. తెత్తునా?

పార్వ—తెమ్ము. ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయుదునుగదా! ఏ దయిన నేమి?

4 చెలి—(తెచ్చి) అమ్మా! ఇదిగో నలుగుబిండి.

పార్వ—(బొమ్మగా నొనరించి) ఓం సర్వమంత్రక్రియాపాటవశక్తి
        స్వయంభూ! ఓం ప్రచండదివ్యమహిమాన్విత సర్వసృష్టి
        చాతురీస్వభావా! ఓం దంతదంశనిమాతా... పిశాచ
        శాకినీడాకినీసమూహా సంక్షోభితచరిత్రా! ... ఫట్,
        ఓంహాక్, ఓం భూ, ఓం భూ, ఓం భూ, (మంత్రోచ్చాటనము
        చేయుఁగా విఘ్నేశ్వరుఁడు పుట్టును.)

విఘ్నే—   (అనుబంధము ౬౨)

తల్లీ! న న్నేలకల్పించితివి. వేగ నెఱిఁగింపుము. ఏమహాత్ముని సంహా
        రింపవలయును? నాకరవాలాఘాతంబున నాఁటిగేటడంతును.

పార్వ—కుమారా! నే నొనరింపఁబోవు ఘోరతపంబునకు విఘ్నము
        గలుగకుండుటకై నిన్ను గల్పించితిని. కావున నీవు విఘ్నేశ్వ
        రుండని పిలువఁబడెదవు. (కత్తినిచ్చి) ఈకరవాలంబును గైకొని
        ద్వారంబున నుండుము. లోని కెవ్వరిం జొరనీయవలదు. ఎవ
        రైన ని న్నెదిరించిరేని నీపరాక్రమంబున వధింపుము.

విఘ్నే—తల్లీ! అట్లే సలుపుదును.

పార్వ—చెలులారా! మీ రందఱు నాకుమారుఁడగు విఘ్నేశ్వరు నకు మంగళాశాసనము గావింపుఁడు.

(అనుబంధము ౬౫)

చెలులు—(మంగళాశాసనము చేసి నిష్క్రమింతురు.)

పార్వ—బాలకా! నీ విఁక కార్యనియుక్తుండవు గమ్ము. నేను తపంబు చేయఁబోవుదును. (నిష్క్రమింతురు)

విఘ్నే—ఈకృపాణము నాచేతనుండగా న న్నెవ్వఁ డెదురింపఁగల వాఁడు? ఈద్వారమును నామాతృశాసనము ననుసరించి సంరక్షించెదఁగాక! (అటునిటుఁ దిరుగుచుండును.)

శంక—(ప్రవేశము.) (అనుబంధము. ౬౬)

అగ్నిహోత్రజ్వాలల నాహుతిగావించెదను. విషానలజ్వాలాకరాళ భీషణభుజంగశ్రేణితోడ క్రీడించెదను. ద్వాదశార్కమండల మరీచిజాలంబుల దగ్ధముగావించెదను. ఇదియే సర్వబ్రహ్మాండ విలయసమాసన్న సమయము. నవగ్రహాకూట మహారిష్టకాలము. త్రింశత్కోటిదేవానీకమానసప్రకంపనమహాలయ కాలము. సప్తజంఝామారుత సంవర్తక మేఘమాలికాసంఘట్టన సమయము. అనంతతారకాసహితోల్కాపాతవిపరీతతరుణము. సప్తసముద్రము లేకంబులై ఘూర్ణిల్లవలె—కులపర్వతంబులు దిర్దిరం దిరుగవలె—సహస్రకరపరివేషమండలము సంపూర్ణ మహానలప్రేరితంబుగావలె ప్రళయకాలాభీలాస్మదీయఫాలలోచనానలశతంబుం బ్రజ్వరిల్లఁజేసెదను—సమస్తజీవన సంహారక కాల పాశసదృశాస్మదీయత్రిశూలాగ్రనిశితధారలం బ్రహ్మాండంబు పటాపంచలు చేసెదను—నా కెదురాడువాఁ డెవ్వఁడు.

(అనుబంధము ౬౭.)

విఘ్నే—(తన) ఎవడోయొక్కడు గంతులువేయుచు నిట్లువచ్చుచు
న్నాఁడు! వీనిని నిరోధించెదను.

శంక—ఓరీ—పార్వతి యేదిరా ?

విఘ్నే—మూర్ఖుఁడా ! మాయమ్మను మర్యాదావిరహితంబుగ సం
భాషింతువా!—

శంక—ఓరీ ! అంగుష్ఠమాత్ర ప్రమాణముగల నీవా నన్నెదురించు
వాడవు—ఎవఁడవురా నీవు ?

విఘ్నే—నేను పార్వతీదేవి కుమారుఁడను.

శంక—పార్వతీదేవికుమారుఁడవా !—ఎవనికి బుట్టితిరా నీవు ?

విఘ్నే—నాకు ఎవనికో పుట్టవలయునా ? నాకు నేనే పుట్టితిని.

శంక—మీయయ్య యెవఁడు ?

విఘ్నే—అయ్య యెవడున్నాఁడు ! అమ్మ పార్వతి—నీ వెవ్వఁడవు?

శంక—నేను నీకు నాశంకరుఁడనురా!

విఘ్నే—ఆ—ఆ—ఇంకను నిందాభాషణము లేనా?

శంక—పార్వతియెక్కడ?

విఘ్నే—ఆమె తపస్సుచేయుచున్నారు. కావి నీదుర్వినయమునకు
నిన్ను సంహారించెదను.

శంక—ఛీ!—ఏమంటివిరా! నన్ను సంహారించెదవా? నిన్నేమిచేసెద
నోచూడుము.

విఘ్నే—కారము నమలినకోఁతివలె గంతులువేసెదవేమి? నీ విఁక
నొక్క యడుగు కదలగూడదు.

శంక—నేను పార్వతితో మాటాడవలెను. ద్వారమునుండి తొలఁ
గుము.

విఘ్నే—నేను తొలఁగుటకుపూర్వమే నీశిరస్సును శరీరమునుండి
తొలఁగించెదను.

శంక—దుర్మతీ! నీపట్లనిక శాంతింపరాదు. రమ్ము. ఇదిగో శూలము.
విఘ్నే—నీకు శూలమున్న నిదిగో నాకరవాలము.
(శంకరుఁడు విఘ్నేశ్వరుఁడు యుద్ధముచేయగా శంకరుఁడు విఘ్నేశ్వరుని చంపును.)
శంక—(దర్పముతో) ఈపంద హతాసువయ్యెను—గతాసువయ్యె--నన్నా! వీఁడెదిరించునది—ఏది పార్వతి! ఇందెందునుఁ గాన్పింపదే! ఈశక్తి యిప్పు డేదనుజసంహారమునకై చనినదో కదా? (చూచి) లేదు—లేదు—ఇందు ముక్కుమూసికొని, కొంగజపము చేయుచున్నది. ఈజపము నేను విఫలముజేసెదగాక! (వీపుపైఁదట్టి) పార్వతీ! పార్వతీ! లెమ్ము—లెమ్ము—
పార్వ—(త్రుళ్ళిపడి లేచి) ఎవరు నాతపోభంగముగావించినవారు?
శంక—ఇంతకన్న సమర్థుడింకొకఁడెవ్వఁడు! నేనే.
పార్వ—హా! హా! ఏమి వికృతాకారము!
శంక—నాయాకారమున కేమిగాని, నీ కీవికారమేమి? ఈకొంగజపమేమి ?
పార్వ—మీారెట్లు లోనికిరాగలిగితిరి?
శంక—సర్వజ్ఞుఁడ నగు నాకొకరి యూటంకమా!
పార్వ—విఘ్నేశ్వరుఁడు రానిచ్చెనా?
శంక—ఈమహేశ్వరుని ప్రతాపమునకు విఘ్నేశ్వరుఁడు నిలువగలడా! వానిని రెండుముక్కలుచేసితిని. ఇదిగో రక్తము. అదిగో శవము.
పార్వ—హా! కుమారా!—(మూర్ఛిల్లును)
శంక—హాహ్హాహాహ్హా (నవ్వి) ఇన్నిదినములకు నాతో పార్వతి పరిహాసము లారంభించినది. కుమారుఁడఁట! మరణించెనఁట? అందులకై తనకు శోకమఁట! మూర్ఛలఁట! వింతమైనవింత!

చమత్కారకథ! చక్కనిపిన్నాట!! వహ్వా! వహ్వా! పార్వతి యెంతచమత్కారములు నేర్చినది. అదిగో! కదలుచున్నట్లున్నది. నేను నిశ్శబ్దముగనుండి యీపార్వతిపరిహాసమునకు బ్రతిపరిహాసము గావించి నానేర్పు చూపెదను.

పార్వ—(లేచి) హా! కుమారా! అయోనిసంభవ! పోయితివా! నన్నువిడనాడిపోయితివా! జనియించినకొలదికాలముననే నీకు మరణముగలిగెనా! ఉన్మత్తుండగు నీతండ్రి నిన్నిట్లుంగక నమయించెను. చాలునురా తండ్రీ! అల్పాయుష్కుండవగుటచేతనా నీవంతటి మహాతేజమున మెఱసిపోవుచుంటివి! హా! కుమారా! విఘ్నేశ్వరా!

శంక—పార్వతీ! ఈమాటను నీవెవ్వరివద్ద నేర్చుకొంటివి.

పార్వ—హా! దగ్ధ్ధి! నిన్నేమనుదును. నాథుం డున్మత్తుండయ్యెను. నందనుడు మరణించెను. నేనుమాత్ర మేల జీవింపవలయును.

(తలగొట్టుకొనబోవును.)

శంక—(పట్టుకొని) ఆ! ఆ! పార్వతీ! ఎందులకీయాత్మహత్య నీకు?

పార్వ—నాథా! నాకుమారుని చంపినవారు నన్నుగూడఁజంపి నాకీయాత్మహత్యాపాతకము రాకుండఁజేయుదురు.

శంక—నీకుమారుఁ డెవ్వఁడు? నిజము చెప్పుము.

పార్వ—వసుధారత్నాకరుని, వసుంధరాంగుని మీపొట్టనుబెట్టుకొంటిరో యావిఘ్నేశ్వరుఁడు.

శంక—వాఁడు నీకుమారుఁడా! ఏమి! వానినిబట్టుకొనినదయ్యమే నిన్నునుఁ బట్టుకొనెనా? వాఁడు నీకుమారుఁడైనచో నెవ్వనికి బుట్టెను?

పార్వ—అకటకటా! ఎట్టిమాటలు విననయ్యెను! కొంతదుస్థితిగననీయ్యెను?

శంక—(శిఖపట్టుకొని) చెప్పుము పలువా! నీవు జారిణివైయుంటివి. ఆవిఘ్నేశ్వరుఁడు నేనెఱుఁగకుండ నీకెట్లు పుట్టెను?

పార్వ—అయ్యో! నేనేమిచేయుదును. హాలాహలతాప మీయనకు నేడధికమైపోయినది. ప్రాణాపాయమే సంభవించినది.

శంక—చెప్పవేమి? వాఁడెట్లు పుట్టెను?

పార్వ—నలుగుపిండితోడ విగ్రహమును సృజించి, ప్రాణప్రతిష్ఠచేసితిని, నేనింతకన్న నన్యమెఱుంగను.

శంక—ప్రాణప్రతిష్ఠచేసితివా! అయోనిసంభవుఁడా విఘ్నేశ్వరుఁడు?

పార్వ—ఔను.

శంక—హా! హా!! తుదకు, కుమారహంతనైతినా? దుష్టచరిత్రుఁడనైతినా? కుమారవధామహాపాతకము, నాకు గాల్చిచ్చువలె చుట్టుకొనునుగదా! హాలాహలమహాతాపమునకుఁదోడు కలుషార్జితపాపం బగ్నిహోత్రంబయి నన్ను గాల్చివేయును గదా! శంకరుఁడనని జంకక త్రిపురాంతకుఁడనని భీరతమానక, విశ్వేశ్వరుఁడనని వెఱువక, ఫాలనేత్రుఁడనని భయపడక యమునికింకరులు, శంకాతంకములుమాని, విశంకటవృత్తిని వహించి, హుంకారమున భయంకరులై నన్ను బాధింతురు గదా? సర్వలోకమిత్ర! అగ్నిహోత్రా! నన్ను దహింపనున్నావు. ఏలోనుండియు నాపై ననుగ్రహముమానియున్నావే! ఇది నీకు హితమా? ఎందైననన్నుగనమా? కాక నాపురాకృతమా? నాయనా! నాచిట్టితండ్రీ! నిన్ను త్రిశూలాఘాతంబులపాలుగావించినకట్టిడినే నేను! నన్ను పిశాచమువైవచ్చి భక్షింపవా? ఈరక్తమున దొరలుచు నెంతభీభత్సముగా నుంటివోతండ్రీ! ఓరీ! దుష్టా! దుర్మతీ!! నాకుమారునిఁజంపిన నీవెవ్వడవురా! మదీయత్రిశూలానలజ్వా

లల నిన్ను భస్మీభూతశరీరునిగావించెదను చూడుము. ఏమీ! ఎవ్వఁడునుఁ గాన్పింపఁడే ! హాహాహాహా! కాదుకాదు. ఎవఁ డోదుష్టుఁడు నాకుమారునిఁజంపి, నన్నుపరిభవించి యీవి ధముగాఁ బరిహసించుచున్నాఁడు. (కోపముతో) దురాత్మా! నీకపటస్వభావంబు నెఱంగితిని లేరా! పాపీ! నిన్నుచంపి శాకినీ సంతానమున కాహారముచేసెదను.

(మూర్ఛిల్లును)

పార్వ—నాథా ! నాథా !! అకటా ! నాగతి యీరీతి నయ్యెనా, ఓసీ ! గంగా! నీవెంతహంతకారివే. నీమూలమునగదా నా కీగతి సమకూరినది ! నేనిప్పుడేమిచేయుదును ఎంతశాంతి వహించియున్నను హృదయేశ్వరుని యున్మాదమున కేమిచే దును ? బ్రహ్మాదిదేవతలందఱును పట్టుదలవహించి నన్ను పరి భవింపసమకట్టిరా ! తపంబు దగ్ధమయ్యె, కుమారుడు కూలి పోయె, పతి యున్మాదుఁడయ్యె, ఇక నేదిమార్గము, నాగతి యేమగునోకదా, ఎవరో యిటువచ్చుచున్నారు.

[అశ్వినీదేవతలు ప్రవేశము.]

అశ్వి—పార్వతీదేవీ! మే మశ్వినీదేవతలము.

ఆ. కాలకూటవిషముఁ గబళించి యీశుఁ డు
న్మాదుఁడగుట నెఱిఁగి, మహితమైన
యౌషధంబునొసఁగి యతనితాపంబు న
ణంపవచ్చినార మంబ మేము.

పార్వ—మహాత్ములారా ! మీపాదంబులంబట్టిప్రార్థింతును మహేం ద్రునకు మిమ్ముఁబంప నిదివఱకే వార్తనంపితిని. అప్పుడు గంగ పురుషాకృతితో నరుదెంచి మమ్ము మోసగించి యింతజేసెను. నానాథునకు జీవప్రదానము చేయుఁడు. నన్నురక్షింపుడు.

అశ్వ—(నాడిచూచి) ఓహో! ప్రమాదము సంభవించినది, తల్లీ!

గీ. హరజటాజూటమున గంగ యవతరింప
నఖిలతాపంబు తీరని కణగునమ్మ
కాకయుండిన నొకజాము కాలమునకె
యితఁడు హతజీవుఁ డగును గిరీశతనయా!

పార్వ—హా! దైవమా! (మూర్ఛిల్లును.)

1 అశ్వి—ఈ వార్తను జేవేంద్రున కెఱిఁగింతమురమ్ము.

2 అశ్వి—అట్లు చేయుటము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

(అనుబంధము. ౬౭)

నార—(ప్రవే॥) ఇదిగదా చక్కనిసమయము! పార్వతీగర్వభంగకాల మాసన్నమైనది. ఈరంగము గడచినతోడనే గంగావతరణ ముం గన్నులారవీక్షింపఁగలను.

మ. మదిరంజిల్ల చమత్కృతు ల్సలిపి, రమ్యంబైన, గంగావతా
ర దశంగాంచగబన్నినట్టి ఘన తంత్రింబెల్ల సద్యోఫల
ప్రదముల్గా విలసిల్లె; శైలసుత గర్వంబెల్లఁజల్లారె, నా
రదుఁడన్నంగలహాశనుండనగ, సార్థక్యంబు చేకూరెఁగా.

ఇప్పు డీమెతో సంభాషింపవలయును.

(సమీపించును.)

పార్వ—(చూచి అయ్యయ్యో! ఈనారదుండును సమయమునకే వచ్చుచున్నాఁడు. నే నిప్పుడీతని మొగమెట్లుచూడఁగలను! ఏధైర్యమువహించి యీపాడుగంగపైఁ బంతమాడఁగలను. నే టికాగంగ కోడిపోవలసివచ్చెనుగదా!

నార—అమ్మా! స్వామివారు మరల మూర్ఛాగతులయిరా యేమి?

పార్వ—నారదా! వచ్చితివా! ఇటుకూర్చుండుము.

నార—తల్లీ! పార్వతీదేవీ! ఇదియేమి? ఈశవ మెవ్వరిది.

పార్వ—(దుఃఖముతో) నారదా! నాగతినేమని చెప్పుదును?

ఆ. తపము చెడకయుండఁ దనయునిసృజియింప
నెఱుఁగ కతని నాథుఁ డిలనుఁ గాల్చె
ధవుఁడుమూర్ఛనందె; తనయుండు మరణించె
నేదిదారి నంయమీంద్రనాకు?

నార—తల్లీ! కేవలము వెఱ్ఱిపట్టుదలఁబూని గంగావిరోధంబున నింత తెచ్చుకొంటివిగాని, యిదివఱకే, నీవు గంగావతరణంబున కనుమతించియుండిన నింతపుట్టియుండకుండునుగదా! ఈతపము లేల? ఈజపము లేల? ఈతాపము లేల? ఈశాపము లేల యంకృతాపరాధముగాక, మే మెవ్వర మంతయును నీన్వే మేమి చేయఁగలము!

పార్వ—నారదా! నాకుమాఁడెట్లు బ్రిదుకును. నానాథు డెట్లు జీవించును?

నార—అశ్వినీదేవతల నడుగ లేకపోయితివా?

పార్వ—ఆ యాశకూడఁ దీర్చుకొంటిని. జాములోపల గంగ నీమహేశ్వరుని శిరముపైనుంపకుంటిమా విగత జీవుండగునని యాన తిచ్చిరి.

నార—అట్లు వారుసయితము చెప్పిరా! ఇఁక నేమి? అపాయమే కాచుకొనియున్నది. మీ రింకనైన పంతమువూనవలెను. గంగతో మైత్రియే మీ కిఁకకర్తవ్యము!

పార్వ—నారదా! నన్ను శౌర్యహీనురాలిం జేసి, గంగ నధికురాలి గావించి, మీ రందఱును మహాతంత్రమును జేసితిరి. ఏదిక్కుఁ జూచినను, నిస్సహాయనై యున్నందున, న న్నిప్పుడు నిర్భయముగ నీవు గంగావతరణమున కనుమతింపుమని పల్కుచుంటివి! జగద్ధిత మభిలషించి నానాథుడు విషపానము చేయగా

దేవత లందఱుం దమకుగానిచందమున నూరకుండిరి. ఇది వారికి తగునా? కష్టదశయందున్న నాప్రతిజ్ఞను భంగముచేసి నాకు సవతిం దెచ్చి, నాపతిశిరంబున నుంపదలతురా! న న్నిన్నివిధముల నన్యాయము చేయుదురా?

నార—అయ్యయ్యో! ఎంత వెఱ్ఱితల్లివమ్మా! ఈ న్యాయాన్యాయముల మాట నట్లుంపుము. లోలుత నీభర్తమాట, కుమారుని మాట చూడుము. అశ్వనీదేవత లిచ్చినజామునం దర్థభాగము గడచిన ట్లున్నది.

పార్వ—ఔను. నారదా! నే నిప్పు డేమిచేయుదును.

నార—చేయఁదగినది చెప్పెదనుగాని, మీరు వినరేమోయని భీతి గల్గుచున్నది.

పార్వ—ఇట్టిసమయమున నాతో నిష్ఠురోక్తు లాడదవు నారదా!

నార—అట్లయిన మీరుబల్కక గంగను, నీపతిశిరమునం దుంచి బ్రదికించుకొనుము.

పార్వ—ఆహాహా! తుదకు నాకిట్టిదుర్గతి గల్గినది.

నార—అమ్మా! నీ కెవ్వ రేమిచెప్పగలరు! మరల మొదటిపాఠంబునకే వచ్చితివి.

పార్వ—రాను! నారదా! రాను. ఊరకే నాసంతాపమున నట్లంటిని. అట్లయిన నాపుత్రుడు సయితము గంగమూలమునఁ బ్రదుకునా?

నార—ఆయుపాయము తెల్ల నారాయణుఁ డెఱింగింపఁగలఁడు. నీవిప్పు డాయనను శరణువేడుము.

పార్వ—(చేతులు జోడించి)

గీ. భక్తమానసమందిర! పరమపురుష
శేషశయన! నారాయణ! సారసాక్ష!

నమ్మియున్నాను మది నిన్ననంతరూప
దర్శనం బిమ్ము నాదు సంతాప మార!

[విష్ణుప్రవేశము.]

విష్ణు—కుమారీ! పార్వతీ! చింతింపకుము! నీకు దీర్ఘసుమంగలీత్వ ముగలుగుగాక!

పార్వ—(నమస్కరించి) దేవా! గర్వమతినై, నే నిదివఱకు చేసిన యపరాధశతంబును మన్నింపుము.

విష్ణు—బాలా! నీవు పశ్చాత్తాపముచేఁ బవిత్రురాలవైతివి! ఏమంటివా?

గీ. పరివిమలాంచిత భక్తవర్గంబునందుఁ
జెందము లయింపఁజేతు నమందరీతి
నంతకన్నను సంప్రీతి యగును నాకు
దీనగతిని బశ్చాత్తప్తమైన మనసు.

నీవు పొందిన గంగావిరోధంబున కిప్పుడు పశ్చాత్తాపము నందితివి గావున, నీవు నిర్దోషివైతివి!

పార్వ—జగన్నాథా! నే నింతకాలమునుండియు గంగను దూషించితినిగదా! ఆమె న న్నిపు డనుగ్రహించునా?

విష్ణు—నా యానతిమైనవెనుక మారు మాటాడఁగలదా? గంగా! నీ విటురమ్ము.

[గంగప్రవేశము.]

గంగ—జనకా! నమస్కారము.

విష్ణు—గంగా! నీకుశుభంబగును.

పార్వ—(గంగనుఁ గౌఁగిలించుకొని) చెల్లెలా! నాసాహసవాక్యములను క్షమించి నాకు పతిభిక్షయు బుత్రభిక్షయుఁ బెట్టుము.

గంగ—అక్కా! నాయపరాధమునుగూడ నీవు మన్నింపుము.

నార—ఆహాహా! గంగాగౌరులు సదయహృదయలై యాలింగన మొనర్చుకొను టెంతకాలమునకుఁ గన్నులబడెనో.

శంక—(లేచి) దేవీ! దేవీ! చక్కని నిద్దురబట్టినదిసుమా!

పార్వ—నాథా! కన్నులు దెఱచి చూడుఁడు. మన కవశ్యము పూజనీయుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తియు, నారదమహామునియు వచ్చియున్నవారు.

శంక—నారాయణా! నమస్కారము. నారదా! సేమమా!

విష్ణు—శంకరా! పాపనాశంకరా!

గీ. గంగ సాన్నిధ్యమునునీవు గనుటచేత
తాపమంతయు నిప్పుడు బ్రస్థానమందె
ననవరతము గంగాధరుఁ డగుదువేని
పడయఁజాలవు గరళతాపంబు నీవు.

భగీరథుఁ డనురాజర్షి నీకొఱకై ఘోరతపంబు సల్పుచున్నవాఁడు. నీ వాతని కభయంబిచ్చి యాతనిసన్నిధి నీగంగను శిరమున దాల్చుము.

శంక—మహాభాగ్యము.

నార—స్వామీ! పంకజాక్షా! ఈశంకరుఁడు విషతాపమున నున్మత్తుఁడై పార్వతీమానసపుత్త్రుండగు విఘ్నేశ్వరుని వధించెను. ఇందులకు పరిహారమేమి?

విష్ణు—అందులకై నీ విపుడేచని, యేప్రాణి యుత్తరముఖుంబుగ శిరం బిడి నిద్రించుచుండునో యాప్రాణిశిరంబును దెగగోసి కొని వచ్చి, యావిఘ్నేశ్వరునిదేహంబున కదికింపుము. గంగాజలం బు చల్లినంతనే యితఁడు జీవింపఁగలఁడు.

నార—చిత్రము. (నిష్క్రమించును.)

విష్ణు—శంకరా! నీకింక నీగంగాగౌరు లిద్దఱును భార్యలగుదురు.

గీ. అరసి యొకసతి కర్ధదేహంబు నీవొ
సంగినాడవు రసికత నంతరించి
యిపుడు రెండవసతిని మహేశ నీవు
శిరమునం దాల్పుమయ్యా! భాసురముగాఁగ.

శంక—ఇదియంతయు నీకటాక్షము!

విష్ణు—గౌరీ! నీకు గంగపై నాగ్రహము తగ్గెనా?

పార్వ—మహాత్మా! నామాంగల్యమునే నిలువబెట్టిన యీమహా
త్మురాలికి చిరదాస్యము చేయుమన్న జేసెదను.

విష్ణు—గంగా! నీకుపార్వతిపై నింకేమైన మాత్సర్యముగలదా?

గంగ—దేవా! నాకొకవాఁడుగలిగియుండెనా?

విష్ణు—అట్లైన మీ రానందముతోఁ గౌఁగిలించుకొనుఁడు.

గంగ—
పార్వ— } (ఒకరినొకరు కౌఁగిలించుకొందురు)

(అనుబంధము ౩౮.)

[నారదుఁ డేనుగుతలతో ప్రవేశము]

నార—దేవా! ఒకయేనుగు యుత్తరాభిముఖముగ పరుండియుండెను.
దాని తలదెచ్చితిని.

పార్వతి—అక్కటా! నాకుమారునకు గజముఖమా!

విష్ణు—విధినిర్ణయ మెట్లున్నదో యట్లగును. నారదా! నీ వీశిరంబును
విఘ్నేశ్వరునిశరీరమున కదికింపుము. గంగా! నీజలంబులతో
నాతనికి బ్రాణదానము చేయుము.

నార—(శిరము నదికించును.)

గంగ—(జలంబులు పట్టి) జగద్రక్షకుఁ డగు నారాయణునికృపచే
విఘ్నేశ్వరుఁడు పునరాగతజీవనుం డగునుగాక! (చల్లును)

విఘ్నే—ఆహా ! ఎంతనిద్దుర ! ఎంతనిద్దుర !

పార్వ—నాతండ్రీ ! నాకన్నతండ్రీ ! జీవించితివా ! నాకొక్క ముద్దిమ్ము నాయనా !

(ముద్దిడుకొనును)

నార—విఘ్నేశ్వరా ! నీమాతలిద్దరకును, నీ తండ్రికిని, శ్రీమహావిష్ణువునకును నమస్కరింపుము.

విఘ్నే—వారితోపాటు పూజ్యులగు మీకును నమస్కరింతును.

(అందరకును ప్రదక్షిణనమస్కారములు చేయును.)

విష్ణు—గంగాగౌరులారా ! మీరు మీపతితో సుఖముగానుండుడు ! ఈనాడే చని భగీరథప్రయత్నమును ఫలింపఁజేయుఁడు.

గంగ
పార్వ } భాగ్యము.

నార—ఈ గంగాగౌరీకలహనాటకమున నారాయణుఁడేమితంత్రము చేసెనో కాని, బద్ధవైరులగు వీరిద్దరకును పరమమైత్రి ఘటిల్లెను ఓడినవారెవ్వరో గెలిచినవారెవ్వరో తెలియుటయే లేదు.

శంక—నారదా ! తిరిగి పురికొల్పుచుంటివి. కలహములతో నీకింకను గడుపునిండలేదా ?

పార్వ—ఔను. ఈనారదుఁడే మాకలహములకుఁ గారణము.

గంగ—ఔను. నారదుఁడే కారణము.

నార—పోనిండు- నన్ను దూషించినను, మీ రానందముతో నున్నఁ జాలును.

విష్ణు—మే మొకమారు మీముప్వురకును మంగళాశాసనముఁ గావించెదము. పిదప భగీరథతపోవనంబున గంగావరణము గల్గుగాక !

(అనుబంధము ౬౯.)

(తెరవాలును.)

(భగీరథుఁడు తపముం దూఁడును. శంకరుఁ డాకాశమునకుఁ జూచుచుం
డును. ప్రక్క నంది వానుకొని పార్వతియుండును.)

భగీ—(చేతులు జోడించి) దేవా ! మహాదేవా ! చిరకాలమునకు నీకు నాపై ననుగ్రహము గలిగెను. నాపితరుల వెతలు తొలంగెను. దేవా ! రమ్యవారిశరంగయుతగంగను జటాజూటంబున నిలిపి, పిదప సమభూములఁ బ్రవహింపఁజేయుము.

(అనుబాధము ౭౦.)

(గంగ దిగుచుండును.)

శంక—గంగా ! నిన్ను నాజటాజూటంబున ముడిచితిని. నీ వింక సమభూములం బ్రవహించి భగీరథునిపితృదేవతలను స్వర్గప్రాప్తులం జేయుము.

గంగ—భాగ్యము.

(భూమికి బ్రవహించును.)

భగీ—గంగాభవానికీ జయ్ !!—

(మంగళం.)

శ్రీ గంగావతరణ నాటకము
సంపూర్ణము.

శ్రీర స్తు.

పార్వతీగర్వభంగము.

అను

గంగావతరణము.

అనుబంధములు.

౧. పార్వతి చెలులు కలసి,

రాగ్—తిశ్రగతి.

అందరు—పావనంబగున్ ఈవనసేవనంబిలన్॥ పావ॥

1 చెలి—మల్లెలు మొల్లలు మంచిచామంతుల మందముగా వీచు నెత్తావులూ। కొల్లలుగా బారు సెలయేళ్ళమొత్తము। ల్లల్ల నల్లనదోచు హరిణచయంబులు॥

అందరు—పావనం.

2 చెలి—అచట నేమివెలసెనే?

3 చెలి—ఇచట నేమిగాంతురే?

4 చెలి—విచలదమలతరంగిణిని గంగను బొడగాంచరండు॥ పా॥

౨. పార్వతి.

రాగ్—ఆదితాళము.

(రుకిఆయీఅబరియావలె.)

కడుపవిత్రమగు। గం। గానదమున్। పావనమా। శుభసేవనమా॥ క॥ శ్రీకరగంగా శివజలములసే। వించినపాపములెల్ల దొలగుగా। గురుతరపుణ్యముచేకురుగా॥ క॥

3. గంగ—బ్యాగ్- ఆది.

రావలదిటు రావలదిటు హిమగిరిపుత్రి। కమలనేత్రి సుగుణ వర్తి। శుభదగాత్రి। సమలినసమయమునను॥ రా॥

శాంకరి నీవీ కరణినిసలుపగ। సుకృతమంచుదలచితివో। చాల ఘోరమౌ నకార్యమంచును సురలుదలపపరిభవమౌ। జాలమిఁకేలా సరగునబ్రాహ్మస। సలిపెదనతులను సుదతీ॥ రావ॥

4. జైలాగు—మోహన—రూపకం.

పార్వ—చాలుచాలునీపలుకులు నీయలుకలు నీరజముఖి। నామహాత్మ్యమే తెలియవు॥ చా॥

గంగ—హరుమదపతినని మదమున నహంకృతిని మెలగగా। వెరపున జనులకు సురనదివెడగని తలపోతువా।

ఓమహా పాపినీ! కోపినీ!

పార్వ—అడలవుగా!

గంగ—వెడలవుగా.

పార్వ—గెలిచెదవా?

గంగ—గెలతునే.

5. గంగ—బ్యాగ్ ఆరుఅక్షరములతాళం.

హిమగిరీంద్రతనయా। పో। పొమ్మికాలువారాలుకన్॥ హిమ॥

1 భవహరుసతినని భ్రమసితివో। ఇఁక నేమని మదిదలచితివో। సురంతమౌ। ఫలం। బగున్॥ హిమ॥

2 హఠమున నను దెగనాడెదవా। పటుతరపరుషము లాడెదవా। మహా। రణం బగున్। సుమీ॥ హిమ॥

౬. నారదుఁడు. శ్రీరాగం—తితాల్

భజభజమారుతినుతనామ । కోదండరామ॥ భ॥
అజరుద్రసురేశకిరీటాలంకృతమణిమండిత । చరణకమలయుగ
శశివిభాకర శ్రీకరలోచన॥ భ॥
సుజనాధయశంఖచక్రశార్ఙ్గగదాలంకృతకర । శ్రీవత్సాంకా
ంచిత తను సేవిత ! సనకసనందన॥ భజ॥

౭. నారదుఁడు- కాఫీరాగం—ఆదితాళం

మంచిచిత్రముగునాటకమునా । డించువాఁడసరిగా । సొగసు
గా॥ మం॥ గంగాగౌరులనుపాత్రలజేసి । కలహాంకురమను నాందిసి
పాడి । హాస్యరసంబె ప్రధానముజేసి । హరునికథానాయకునిగజేసి।
(త్రిజగతి) భగీరథప్రయత్నంబు నాధారంబుగ గైకొని । మునమునోస
గుగంగావతరణారంగమునుంగాంచి । కలహామునుభుజించి । బ్రహ్మానంద
మనుభవించి॥ మంచి॥

౮ గంగ - హిందోల్—ఆదితాళము.

ప్రతిజ్ఞాభారమెటులదీరునో॥ హృదయపరితాపం బెటులారునో॥
ప్ర॥ మూఢతిచేకురక । ముందువెనుకఁగనక । గాఢముగాపరిభవిం
చితిగౌరిని । అభిమానంబున నాడితిగా యిటు । లార్తిగలిగె నిపుడేమి
సేయుదును॥ ప్ర॥

౯. నారదుఁడు- మాయామాళవగౌళ—చతురశ్ర.

భజగోవిందం । భజగోవిందం । గోవిందంభజమూఢమతే॥భ॥
సంప్రాప్తె సన్నిహితేకాలే । నహినహిరక్షతి డుకృఞ్కరణే॥ భజ॥

౧౦. గంగ- మోహన—ఆది.

దయాభరణ । దయాచరణ నీదయచే । భయార్తుల్ హరించి పగ
ధృతిగంటిని॥ ద॥ చరాచరములకు । ధరాధరములకు । సురాసురుల

కును । పరాత్పరుండగు । వరకృపాంభోధియగు నారాయణు । చర ణాంబుజామృతాస్వాదనమున॥ద॥

౧౧. పరిజనులు- నాయికి—ధ్రుపద.

జయజయ రాజాధిరాజ । దయాశరధి। భాగీరథి। జయ॥ లున్ । ఆయురారోగ్య । శ్రేయముల్ । చిరంబొసగుచు। శ్రీనాథు డు బ్రోచుగాత। చిరాయుష్యంబులుగలుగ। క్షితా త్రిపాలుండవగుచు॥జ॥

౧౨. నారదుఁడు- కాఫీ—ఆదితాళం.

ఓభగీరథావినుమా॥ ఓభగీ॥ నీదుపితలుపడు వెత । యమపుర వరమున । భయకరముగ । ప్రకటితహితముగ నో॥ భగీ॥

యమునిభటులుకడుహితంబుమీరన్ । చటులవినుతహార కా ర్యముగ । అనుదిన । మునుకడు । నిడుములువడగను । సలిపెదరిక నో॥ భ॥

౧౩. భగీరథుఁడు- హిండోల్ —రూపకం.

చేరి రాయమునిపురంబూ । నాదుపూర్వులో మునీంద్రా॥ చే॥ భీకరయమయాతనముల , వెతలబడి । కడుతడబడి । నాకులము వినా శముగా । నెటులగ । శ్రమజెం । దిరొకో॥ చేరి॥

౧౪. భగీరథుఁడు.

సారంగ—కురుజంపె.

హితులార । నతులార । యమపురవిషయముల । చెప్పులార నాలించి । తిరిగాద। విశదముగ॥ హితు॥

గతిలేనినావారు । కడునిడుములనుగుడువ । విమలాత్మకరణిని టు । సలిపితినఘంబులను॥ హితు॥

౧౫. నారదుఁడు- కల్యాణి—ఆది.

శ్రీరమాహృదయలోలా । నీరజాన్వితవనలోలా । శుభగుణజాలా । వినుతచరిత్రా । విధినుతా॥ శ్రీ॥ విబుధవినుతచరణా । సుమహితసురహితకరుణా । భువనపాలనా । శశిదినకరశ్రితనయనా। నీరజనయనా నిర్మలచరితా । నిజహితభరిత॥ శ్రీ॥

౧౬. భగీరథుఁడు- బ్యాగ్—ఆది.

ఓహో యిఁకనే ।నిలువకచనియెదగా । రయముగా॥ఓ॥

ఇలగలిగినధరాధీశ్వరులు విస్మయానుమతులైమతులఁ రన్। విమలంబగువం।శమహీశ్వరులీ।కరణిఁ వెతలఁ గుడిచిరిగా।నే॥ ఓహో॥

నిరంతతపంబునోనర్చిదఁ।నిజార్యులకుసం।తసమిడెదన్ ।భగీరధుఁడనుయశముఁ । దిశలెల్లనునిం।డగ।నగణితముగ॥నోహో॥

౧౭. భగీరథుఁడు- వాచస్పతి—రూపకం.

లోకమాత । శైలసుతా । శ్రీకరగంగా॥ హేలోక॥

1. కరుణాకరి।పరమేశ్వరి।ఘనశైలకుమారికా।గురుకృపాకరీ॥హే॥లోక॥
2. కులపావని।ఫలదాయిని।వాచస్పతివందితా।ప్రకృతిసుందరా హే॥ లోక॥

౧౮. భగీరథుఁడు—(హాయిహైగిరిజాభవానీవలె)

పాహిమాం । గంగాభవానీ। శాంతనిలయే । శ్రీకరీ। పా॥

నిర్గుణే । చిద్రూపమాయా । విశ్వజనసంభావనీ॥ పా॥
శుభకరీ । మహాగుణధీరాత్మా । శుభసంధాతా। నగసంజాతా
ఓబీజాక్షరీరూపజననిరో । తరంగనిర్మలనిక్షే పా॥
నిర్గుణీచిద్రూప మాయావిశ్వజనసంభావనీ॥ పాహి॥

౧౯. గంగ—(దాదర దిల్ దార్ తాదా రీత్రోంవలె)

భూతలనాథా సంతోషంబుగన్ । చనుమా । భవహరుని । గన్గొనుమా । వేగముగా। నో॥ భూ॥

శ్రీకరమా నాకైలాసంబున్ । జేరంగాబోపామ్మా భూపా। భూపాలేశ్వరా। మోదము నీకిఁకన్। గలుగుప్రీతిగా । శ్రీదంబుగా కను పీకన్॥ భూత॥

౨౦. భగీరథుఁడు.

౧౮. అనుబంధమే తిరిగి పాడుకొనవలెను.

౨౧. గంగ- సారంగ—ద్రుపద.

నర । సిజ । నిభ । సువదన । సురాధిపతివినుతా॥ నర॥
సురుచిరాంగ। కృపాపాంగ । పరమహంసాన్వితవిగమన॥ నర॥
నిరుపమానవిలాససుమహితాకర । కరుణాన్వితహితజననుత॥ న॥

౨౨. గంగ- సురట—త్రిశ్రగతి.

నిరుపమశ్రీకాంతామనోహరా । సకలలో । కములంగా। పాడెడవారి॥ నిరు॥

శూలపాణికోమలినై సుదతిసిలచెదననుచున్ । పావనియగు పార్వతితో । శ్రీనాథాపలికితివట॥ నిరు॥

నాయస్థైర్యమునుహరించి। నను ప్రేముడిగారవించి। పాయకనా కభయమొసగి । పాలించుము నారాయణా॥ నిరు॥

౨3. విష్ణువు- శ్రీరాగము—రూపకం.

ఇదెగంగాతోయముగనుడీ । అలలలలల॥ ఇదె॥

కుదురుగమీమానసములకును ప్రమోదమొనగూర్చెడుని దె॥

సదమలమిది సద్విలాసమూ। నాపద । కం । జాతంబుల నణఁగియుండె

నప్రమేయ మతిశాంతము । సుప్రసన్నమఘహారము । మానితముగ మీవిమల క । మండలోదకంబులఁగొను॥ డిదె॥

౨౪. బలిచక్రవర్తి- బ్యాగ్—రూపకం.

భీతినిబొందకుఁ డింకని । శాతకృపాణాంబులనరి । వ్రాతంబువధింపుడసురులారా॥ భీతి॥

పాతకులనెల్ల । బరిమార్చి।పసదూల్చి । భజింపరే। ధృతిమీర॥ భీతి॥

౨౫. నారదుఁడు-మోహన-చతురశ్ర.

జగ।ములకధిపతినీవే॥ జగ॥

జగములు। నగములు । జంతుజాలములు । నిగమములును సకలమునీవే । నరసురగరుడులు । నసురులునీవే । జనపద నానావనతతినీవే ధరణీనభతారలునీవే॥ జగ॥

౨౬. దేవతలు- బ్యాగ్—త్రిగతి.

శ్రీధరా । సుగుణాకరా । అఘసం । హారణా । నుతగుణా॥శ్రీ॥ దీనులమముకృపజూడన్ । రావే । మంగళరూపబోర్వణ । కనవే వినవే । యరయవే॥ శ్రీధ॥

౨౭. దేవదానవులు- మోహన—ఝంపె.

తరచరే క్షీరాబ్ధి । యోసురాసురులార । తరచరే మీమనస్థైర్యంబుమీరగా॥ త॥

ఒకవంకసురలువే। రొకవంకనసురులును। ప్రకటితంబుగవాసుకినితాటిగాబట్టి॥ త॥

౨౮. (పైవరుసనే) దేవదానవులు.

కటకటామందరనగంబు వారధిమున్గ । పటువేగమునదాని బెకలింపఁజూడరే॥ తర॥

౨౯. అందరు.

క్షీరసాగరఅఅఅఅఅ॥ క్షీ॥

సుగభీరా । సువిచారా । నగధీరా। మణిహారా॥ క్షీ॥

మంగళకర గురుశీలా। సంగతగుణ గణజాలా । సుజనపాల। గానలోల । దాసావన। రమారమణ॥ క్షీర॥

౩౦. (౨౭-వరుసనే—దేవదానవులు.)

ఘనవాసుకిఫణంబులను బట్టరేవేగ । సదమలసుధారసము, సమకూర్పరేమీరు॥ తరచ।

౩౧. పార్వతి- బీన్ ఫలాస్—త్రిశ్రగతి.

జగన్మంగళంబునీకు సలుపుటఘనమీశ్వరా।సలుపుటఘనమీశ్వరా॥ జగ॥ బాలబిసంబుగ హాలాహలమును పానముజేయుము శూలధరా । విడువవలదు। వెరువజనదు । వేల్పులకుహితంబుగా ! వేల్పులకుహితంబుగా॥

(సాకి) ఫాలనేత్రాభీలజ్వాలా విలాసుండవీవూ । కీలికీలానల్పజ్వాలా
వినోదుండవీవూ ।

(మిత్రిము) మోహానకరుణాలోలా । గుణజాలా । శుభశీలాఫణి
మాలా॥ జగ॥

౩౨. శంకరుఁడు- బ్యాన్—రూపకం.

హేలాగతి నీక్షణంబుహాలాహలచుంబనంబు । లీలఁ సలిపెద దేవత
లారా॥ హే॥

తమకం । బునమీ । తనువులు । రక్షించెదన్ । విషమున్ । కబళం
బుగనే । భక్షించెదన్ । దీనతమానుఁడు । ధీరతబూనుఁడు ।
చింతింపగనేటికి । శాంతింపుఁడీ॥ హేలా॥

33. నారదుఁడు- కన్నడ—తితాల్.

శ్యామసుందరశుభాంగ । శుభగా । నుతమభాంగ జగదీశభుజగా॥
శ్యా॥ లలితరాగకళలన్ వినవుగా॥ శ్యా॥
స్థిరముగామహతిస్వననాదము । సుఖముగావినరా సుకుమారా ।
సకలలోకభరితా శుభచరితా । లోకనేత । మోక్షదాత ।
నిరత॥ శ్యా॥

34. శంకరుఁడు- ఖ్యాన్—ఆది.

దురాత్ములనువా । పరాక్రమంబున । నిరాటంకముగ । లోకార్తున్।
సురాధిపతులకు । శుభంబుగూర్చెద । సుఖంబుచేర్చెద ।
వెతదీర్తున్॥ దు॥
క్రూరతచే । ఘోరోదారతచే । భయదాకారతచే । లంఘనముం బొనరిం
చెద । లోకంబులు జీకాకుపడన్॥ దు॥

35. డైలాగు- మోహన—త్రిశ్రగతి.

చెలు—ఓరీ పింజారీ మితిమీరీ మమ్మార్మదారీ। దెచ్చుకారణంబదేమీ॥
ఓరోరీ॥ పారిపోకు మిపుడునిన్ను బట్టికట్టి కొట్టెదము-
భృంగి—.....................తాళ్...తాళ్
చెలు—పారిపోకు మిపుడునిన్ను బట్టికట్టి కొట్టెదము ।
ఓదురాత్మ । యోఖలాత్మ । పరిహాసమా॥
భృంగి—ఓసిముండలార మీకు రోసమేల నిలుఁడు నిలుఁడు।
చెలు—దుష్టుఁడా । భ్రష్టుఁడా । దుర్మదంబురా॥ ఓరీ॥

36. చెలులు- భృంగి- డైలాగు- ఖ్యాన్—రూపకం.

చెలు—నిలతురేమె । నెలతలార । నీచునితనిబ్రహారింపక॥ ని॥
పలువిధముల బరిహాసింప । వడతుల మము నిటజేర్చెను॥ ని॥

పార్వతీ సఖుల మాటంచు । భావము దెలుంగదే । గర్వమతిని
వీనిబట్టి । ఖండింపుడు - దండింపుడు॥ వి॥

భృంగి—తాఖా- ఇఁకచాలూ । కడుమేలూ । మీగోలా॥ నన్ను ।
తంటాలుబెట్టకుడే ముండలారా ?

చెలు—॥నిలతు॥

3౭. చెలులు- శంకరుఁడు- డైలాగు- ఖ్యాన్—ఆదితాళం.

శంక—గతాసులుగ మీను త్రిశూలధారల। గారింతును బానిసలారా।
గ॥ హితాహితంబుల నెఱుంగకీరుదు । ధృతిన్ వహింతురె ।
ధృతిమీర॥ గ॥

చెలు—మాపై నేటికి కోపముజెందగ । మమురక్షింపుము శూలధరా।

భృంగి—కామహారాయీ । గయ్యాళిముండల కనికరింపకుము కసి
దీరా ।

చెలు—నీకెంతకన్నులు తలకెక్కె-రా।నీపసజూతు మిప్పుడు తాళరా।

శంక—గతా......

3౮. చెలులు- బీన్ఫలాస్—త్రిశ్రగతి.

ఆ । ఆ । ఆ । ఆ । సుమనవినుత । సుగుణభరిత॥ ఆ॥
కలుషభరవిమోచనా । కమలనిభ సులోచనా ।
సలలితాంగ । కృపాపాంగ । సదయహృదయ । సుమహిత
మయ॥ ఆ॥

3౯. చెలులు- బీన్ఫలాస్—అటతాళం.

ముల్లోకమోహినికి నుయ్యాలో ।
సల్లాపవాహినికి జంపాలో॥ ము॥

ఫుల్లాబ్జలోచనకు । భూభారమోచనకు ।
కల్లోలవాహినికి నుయ్యాలజంపాల॥ ము॥
మంగళాంగకుమహా మహిమాంతరంగకును ।
రంగచ్ఛుభాంగకును । ఉయ్యాల జంపాల॥ ము॥

౪౦. శంకరుఁడు- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

వలదువలదు చనగవలదుమోహినీ । కరుణగనుము మనవి
వినుము॥ వ॥ విరిశరములు నాటెనే । మరుఁడిటు కనుగొనెనే ।
విడువజాల । వెతలికేల । కమలనయన । విమలవినయ॥ వ॥

౪౧. మోహిని- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

చనుముచనుము వదలిచనుము శంకరా । హితమువినుము ।
ధృతినిగనుము॥ చను॥ పరసతులను గవయుటా । పాప మిటు
లభ్రమయుటా । బలిమిమీర । గవయమేర । హితమువినుము
ధృతినిగనుము॥ చను॥

౪౨. శంకరుఁడు- (సావలియానుమూరొరే వలె)

మోహినియానుమాయురే యీ । ముదితనుగనగా॥ మో॥
(సాకె) పురంధ్రిలోకమునా । ఈభువనలావణ్యమోహినీ-
(మిత్రము) యేనారీలలామ సాటియా । నీమోహినిమెదుటా॥
మో॥

౪౩. శంకరుఁడు- ౪౦ వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౪౪. నారదుఁడు- కేదార — ఆదితాళం.

కడువిచిత్రమగుగా । విమలగంగావతరణచరితమూ సుమ
హితము॥ క॥ పార్వతీబహుళ గర్వవినాశము సర్వేశ్వరమహి-

మా విలాసమూ । సురాపగాబంధురవిలాసమూ । మహితమై బహుతరాద్భుతమగుఁగా॥ కడు॥

౪౫. శంకరుఁడు- బ్యాగ్ — త్రిశ్రగతి.

ఆహాజగన్మోహినీ । మరపించిపోయె॥ ఆ॥ పోవునప్పుడు ఆహా లతి క్రీడసొంపు । భావజునటారియయ్యోగా । పిరుదుల యుం దంబుచందంబు డెందంబలరించెగా॥ ఆహా॥

౪౬. మోహిని- ౪౧ వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౪౭ & ౪౮ శంకరుఁడు ౪౦వ అనుబంధమే పాడుకొనవలెను.

౪౯. సాగరుఁడు.

హరహర త్రిపురాంతకా । అఖిలలోకనాయకా॥ హ॥ పరమానందాప్రమేయభవహర । భవహర। భవహర॥ హర॥ కరుణాసింధూనీపద । కమలములే స్తుతియించెద । ధ్యానిం చెద । కీర్తించెద । దయదలపుము । అనవరతము॥ హర॥

౫౦. నారదుఁడు- మోహన—అటతాళం.

గోవిందా । చిదానందా । పతితపావన । అలలలలలలల॥ గో॥ దేవాధిపతినుతచరణా । దైత్యసంహరణా॥ గో॥ భక్తపాలన । ముక్తిలోలన । శక్తిచాలన । గుణధనా॥ గో॥

౫౧. నారదుఁడు- మోహన—ఆది.

గోవిందా గోవిందా గోపాలరాధారమణ॥ గోవిందా॥ మాధవ కేశవకృష్ణమురారే । వాసుదేవనారాయణశౌరీ॥ గో॥ శ్రీధర మురహరనరహరి హరీ । శ్రితపాలనమధుసూదనశౌరీ॥ గో॥

౫౨. పార్వతి- భాగేశ్వరి—ఆదితాళం.

ఈవిషంబు ప్రాణనాథుజీవము లెటులఁ బాపునో। ఈ॥ నం । తాపమెటులనోర్చుదాననో మది । భీకరమై తోఁచు చుండెఁగటకటా॥ యీ॥

ఘోరవిషానలకీలలచేదనువు । భూరివిపద్దశనం దెనుగా । ముని వరా । ధృతిన్ । భరిం । తునా నిలతునా॥ ఈ॥

౫౩. పార్వతి- శ్రీరాగము—ఆదితాళము.

ఇదిదురపా । యముగా । దోఁచె । నేమిసేయుదాన నారదా । అఅఅఅఅఅఅఅ॥ ఇ॥ దురితంబనక । మ । దోద్ధతింగనక । దోషమొనర్చితి నాపతియెడనే । నీకనేదారియొ యీవిద్య తీరగ । సరసగుణా । కరసుజనా । పరిభవ॥ ఇది॥

౫౪. పార్వతి- మాయామాళవగౌళ—త్రిశ్రగతి.

విడవా నీపలువతనము నారదా । మానవా । భీకరినగు । శాంకరినని జగమెఱుగగ॥ వి॥ మాటికిగంగను నాపతిమహితమౌ శిరంబునన్ । నిలుపగదల చెదవలతిగ । నినుఁదుమింప నెఱుగుమా । ఎంచుమా । తలంచుమా । వంచనసలుపగ జాలవు॥ విడ॥

౫౫. శంకరుఁడు- బ్యాన్—త్రిశ్రగతి.

నేవెఱ్ఱివాడనై తినంచు । తొఱ్ఱిమాటలాడువారి । గర్వమడచు వాఁడరా యరేయరేయరే - వెఱ్ఱివాడనై తినా । విఱ్ఱవీగి యుంటిరా । తొఱ్ఱిమాటలా । నే వెఱ్ఱివాఁడనా । గిఱ్ఱుమను చుతలను దిరుగగేలిసేతురా । నాతోఁడఁ॥ నే॥

౯౬. గంగ.

ఏలనే । చాలునే । ప్రతివచనము బలుకదగదు॥ ఏ॥ అరమర
లికనేలనే । హరమునమారాడకే । యరయగ గర్వపుమ
త్తవగుట యిపుడు తెలసెనే । తెలసెనే। తెలసెనే। పలుమరు।
గరువము । వలదికర॥ ఏ॥

౯౭. దైలాగు- (హావెలాకేవలె)

గంగ—మాయలాడీ । మాయలాడీ । యేమినీవగలోహాహా తెలసె ।
చాలుపో వేశ్యాంకిణీ॥ మా॥

సరగునదరియరాకే । పరుషములాడబోకే । పరమనిర్భాగ్యరాలా ।
పాతకీ । దృతభాషిణీ॥ మాయ॥

పార్వ—పాపజాతీ । పాపజాతీ । ఓహోహోపలుగాకీ నీ కీవాగ్వా
దముచాలునే॥ పాప॥ తెగు సెనీతో డరట్టా । పగ లెచుక్కలు
బుట్టా । తటుకున నోరుజార । దగునటే । హతభాగినీ॥ పాప॥

౯౮. గంగ—సావేరి-దృపద.

అఖండపుణ్యలోకాప్తి । గలుగుగాక శుభకరముగ॥ సఖం॥
సుఖప్రాప్తిరస్తు నిరత । సురలోకప్రాప్తిరస్తు। అఖం॥
సదాముదావహాఫలోస్తు । సంతతానందమస్తు
బుధజనసంకీర్తనోస్తు । పుణ్యజీవనప్రదోస్తు॥ అఖం॥

౯౯. విష్ణు - మాల్ కాస్—ఆదితాళం

గరువపుమాటలుపలుకగదగదిటు । గంగనుభంగము । నలు
పగజాలవు॥ గరు॥ కరమునింద్యమగు కృతమనితలపవు । హరుడుపరుం

డని । యాలోచింపవు । భరమగుకార్యముపై నిడుకొంటివి । పారము లేనివి । కద్భరమగుసుమి॥ గరు॥

౬౦ జైలాగు — మోహన, ఆది

నార — వలదమ్మా యీపంతమువినుమా । వారిజలోచనుహితంబు వినుమా॥ వల॥ కళవళమేటికి గంగనునీపతి । శిరమునునుంచు మీా । వాలోచింపుము॥ వల॥

పార్వ — ఇంతపంతమేలనీ కిదేమిమతము నారదా। శాంతగించినన్నిటు లవమానపరుపదలచితో॥

గంగ — పూజ్యుడైన మానివరునెడ పొల్లుమాటలాడదవా

పార్వ — వ్యాజములను బలుకదలచివచ్చితే దురాత్మురాల॥

విష్ణు — గారవంబుమాని పల్కుకట్టిడియని యెఱుఁగవే ధీరవచనమేలనాడ దీనితోడమందాకిని॥

పార్వ — చాలుచాలునీవును చ । క్కట్లుదిద్దవచ్చితివా బేలయనుచు దలచితివో । భీమణి యాశాంకరికి॥

నార — (చతురశ్రి) అమ్మా! నీవేమిటికందర। నిమ్మాడ్కిని బాధించెదవమ్మా॥

విష్ణు — (తిశ్రగతి) వాదుసహింపు మెఱుగకిటుల వాదురాదునారదా॥

గంగ — చూచుకొందమవుడు వాపి। తాపము నీసుహిమంబును॥

నార — వలదమ్మా॥

౬౧. పార్వతి- బ్యాగ్ — తిశ్రగతి.

నీకేలా । నీవూరకుండుమా । ఎంచుమా । తలంచుమా । వం చనపలుపగదలఁచిరి॥ నీకే॥

వలువ్రు కనేకంబులుగను । పరిభవింపదలంతురా । కలనైనను ।
వాకునింద । గలుగునటుచుదలచితి వె॥ సీ॥

౬౨. డైలాగు- మోహన—ఆదితాళము.

విష్ణు—చాలునింకనీపరాభవము రమ్మా సంగతి దెలసెను॥ చాలు॥
మేలయ్యెను వేళాకోళము । శృతి । మించిరాగధోరణింబడను
చాల్॥ చాలు॥

శంక—కరుణగనుము కేశవా । గంగనుగొని చనెదవా ।
కరములనువ్రనందున జీవముఁలు నిలుచుటెట్టులో॥

పార్వ—దానితోడ నీకుతనువు తరలునంచుదలతువా !

గంగ—పౌరుషంబు లేలనే—

పార్వ—పాపినిమారండకే—

గంగ—అదరు బెదరు లేకనిటులనాడకే దురాత్మురాల

పార్వ—అదరులేల బెదరు లేలపదపదహృదయేశ్వరా॥

౬౩. డైలాగ్—సారంగ—ఆదితాళం.

చెలు—ఊరటగనుమమ్మా నీవ్రా—ఓఓఓఓ హిమగిరిపుత్రి ఊ॥ ధీర
తబూనుము । దీనతమానుము । శూరవనితకిటుతగదమ్మా ।
మదిగనుమా । యిదివినుమా । మనమున॥ ఊ॥

పార్వ—చెలియలారతోపదేమిసేతు నిపుడు తెలుపరే । కలతవడి
యొగద హృదయము । కలదా । సులభం । బగుగతి॥ ఊర॥

౬౪. విఘ్నేశ్వరుఁడు- బ్యాన్—తిశ్రగతి.

ఎవఁడునన్ను గెలుచుశూరుఁ డీ జగంబులా॥ ఎ॥
గరువమడఁతు । ఖలులబొడుతు । నడతునివ్వుడే॥ ఎ॥

(ఆది) పార్వతీసుతుఁడనేనా । పా । పాత్ములవధింపలేనా ।

(త్రిశ్రి) నిర్వహింతు । సర్వభార । మిర్వనేలెరుగ॥ ఎవ॥

౬౫. చెలులు_ మోహన—చాపుతాళం

మంగళముగణపతికి । మంగళము గుణధృతికి

మంగళమచలధృతికి మంగళమహాశ్రీ

మంగళమనంగసమ । రంగద్విలాసునకు

మంగళము శుభమతికి మంగళమహాశ్రీ॥ మం॥

౬౬. శంకరుఁడు, బ్యాన్—ఆది

దురాత్ములనునా । పరాక్రమంబున । నిరాటంకముగ । బోకార్తున్॥ దు॥ చలంబునన్ । బలంబునన్ । స్థిరంబుగ । హరించెదన్॥ దు॥ శూరతచే । ధీరో । దారతచే । భయదా । కారతచే । క్రూరాచారతచే । మారునిపోలికలోకములెల్లను । మారణముగ సలిపెదగా రయమున॥ దు॥

౬౭. నారదుఁడు_౪౪ వ అనుబంధము పాడుకొనవలెను.

౬౮. పార్వ—గంగ—కలిసిపాడునది.

కేదార—జప్‌తాల్

ఆనందమున నాకు । నాలింగనమునిమ్ము । నానేరము క్షమించి । ననుకరుణగాంచుమా॥ యా॥

చిరకాలవైరంబు । మరవదగుహృదయమున । చేసినయవజ్ఞతకు । కలిగెనుఫలముమనకు॥ ఆ॥

౬౯. విష్ణు—నారదుండు కలిసి పాడునది.

బిలహరి-రాగం—ఆదితాళం.

గంగాగౌరీశంకరులకు నిఁక । మంగళముగు శుభముగు శోభనముగు॥ గంగా॥ రంగదుత్తుంగరమా విభవము చె । లంగుగాక సంగజమోహనముగ॥ గం॥ వామభాగమున గౌరివసింపఁగ । సోముడు గంగయు శిరమున జెలగగ । కామహరుండగు హరునకు సతతము । కామితార్థములు గలుగుచునుండగ॥ గంగా॥

౭౦ భగీరథుకు—౧౮ వ అనుబంధము పాట.

౭౧ మంగళహారతి.

మందరధర మంగళకర । మంగళాంబురా । మారసుందరా । శ్రీరమేశ బోధ్రవరా । దాసభరణ । దోషహరణ । దానవేశనాశా । శ్రీనివాసజగదధీశా । శ్రీరమా । నాయకా । జగన్నాయకా॥ మం॥